

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Miglės Poškaitės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Advokato civilinė atsakomybė už nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimą

Attorneys ' liability for the quality of provided legal services

Vadovas: partnerystės profesorė Egidija Tamošiūnienė

Recenzentas: profesorius Vytautas Nekrošius

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama advokato civilinė atsakomybė už suteiktą nekokybišką teisinę paslaugą, apimant nekokybiškos teisinės paslaugos sampratos kaip ji suprantama teisės doktrinoje ir Lietuvos teismų praktikoje analizę. Vertinami advokato nekokybiškų teisinių paslaugų atvejai ir galimos prevencinės priemonės, jų reikšmė. Tai, kad advokato veikla priskirtina profesinės veiklos kategorijai lemia tai, kad šiems taikoma profesinė atsakomybė už netinkamą profesinių pareigų vykdymą. Tad siekiant atsakyti į pagrindinius rašoma tema klausimus: iš kur advokatui kyla pareiga teikti kokybiškas teisines paslaugas, kokios teisinės paslaugos laikytinos kokybiškomis, kokios ne; kas lemia tai, jog advokatui už nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimą vienais atvejais taikoma sutartinė, kitais deliktinė atsakomybė darbe analizuojami pagrindiniai advokato veiklos principai, įtvirtinti Advokatūros įstatyme, detalizuoti Advokatų etikos kodekse, ypatingą reikšmę skiriant advokatų nepriklausomumo, konfidencialumo bei kitų principų ir etikos taisyklių reikšmei, kurių pažeidimai turi tiesioginės įtakos klientui teikiamos teisinės paslaugos kokybei; analizuojami advokatams valstybės keliami išsilavinimo reikalavimai ir kiti kriterijai kaip prielaida teisinių paslaugų kokybei užtikrinti. Pateikiama advokato civilinės atsakomybės specifika, civilinės atsakomybės klientui ir tretiesiems asmenims analizė. Vertinamos visos keturios civilinės atsakomybės sąlygos ir civilinės atsakomybės netaikymo pagrindai.

Pagrindiniai žodžiai: nekokybiškos teisinės paslaugos, kokybiškos teisinės paslaugos, advokato civilinė atsakomybė, sutartinė atsakomybė, deliktinė atsakomybė, drausminė atsakomybė, civilinės atsakomybės sąlygos, pagrindiniai advokato veiklos principai.

This work analyses the civil and disciplinary liability of a lawyer after providing of poor - quality legal services, including the analysis of the concept of high – quality and low – quality legal services as it is understood in legal doctrine and Lithuanian court practice. Cases of poor - quality legal services of a lawyer and possible preventive measures, their significance. The main principles of a lawyer´s activity, detailed in Lithuanian code of ethics for lawyers and the European Union code of ethics for lawyers, are analyzed, paying special attention to the significance of lawyers independence and confidentiality and ensuring these principles in the Lithuanian legal system. The analysis is carried out by assessing the author´s opinion in legal doctrine on the necessary real assurance of the basic principles of a lawyer´s activity. The

conditions of civil liability in the actions of a lawyer and the burden of proving these conditions on the parties are analyzed.

Key words: poor quality of legal services, quality of legal services, lawyer's civil liability, contractual liability, non – contractual liability, disciplinary liability, civil liability conditions, basic principles of a lawyers activity.

TURINYS

SANTRUMPŲ RAŠYMAS 5

ĮŽANGA 6

1. ADVOKATO TEISINĖS PASLAUGOS 11

- 1.1. *Advokato teisinių paslaugų prigimtis 11*
- 1.1. *Teisinės paslaugos samprata 17*
- 1.2. *Advokatams keliami kvalifikaciniai reikalavimai 22*
- 1.3. *Teisinių paslaugų kokybės vertinimo kriterijai ir kontrolė Lietuvoje 26*
- 1.4. *Advokatų teisinių paslaugų kokybės vertinimo ir užtikrinimo patirtis užsienyje 35*
- 1.5. *Advokatų pagrindiniai veiklos principai 38*
- 1.6. *Advokato nekokybiškų teisinių paslaugų atvejai 43*

2. ADVOKATO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ 49

- 2.1. *Advokato civilinės atsakomybės forma 52*
- 2.2. *Civilinės atsakomybės apribojimo ir netaikymo pagrindai 58*
- 2.3. *Aukštesnieji elgesio standartai advokatams 60*

3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS 64

- 3.1. *Neteisėti veiksmai 64*
- 3.2. *Žala 68*
- 3.3. *Priežastinis ryšys 71*
- 3.4. *Kaltė 74*

IŠVADOS 76

NAUDOTA LITERATŪRA 78

SANTRAUKA 85

SUMMARY 86

SANTRUMPŲ RAŠYMAS

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija

EŽTT – Europos žmogaus teisių teismas

CPK – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

AI – Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas

VGTPĮ – Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas

VGTP – Valstybės garantuojama teisinė pagalba

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

Garbės teismas – Advokatų garbės teismas

Profesinės etikos taisyklės – Lietuvos Advokatų profesinės etikos taisyklės

Etikos kodeksas – Lietuvos Advokatų etikos kodeksas

IŽANGA

Advokato profesija vaidina reikšmingą vaidmenį kiekvienos valstybės teisinėje sistemoje jau nuo Senovės Romos laikų. Ne išimtis ir šiandien – advokato profesija – viena tų, kuriai suteikiamas didelis visuomenės pasitikėjimas dėl šios profesijos atstovo teisinės veiklos, kuri nukreipta į kiekvieno žmogaus pažeistų teisėtų interesų gynybą bei apsaugą. Šios teisės užtikrintos šalies Konstitucijos ir tarptautinių teisės aktų (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Remiantis šiais aktais, kiekvienas asmuo turi teisę į advokatą, į teisingą bylos išnagrinėjimą, pažeistų teisėtų interesų gynybą bei apsaugą. Pareiga užtikrinti, kad šių teisių įgyvendinimo galimybė būtų reali tenka valstybei, pasitelkus šių teisių įgyvendinimo mechanizmus – advokatus. Tad advokato veikla yra tiesiogiai susijusi su teisingumo įgyvendinimu ir teisinės tvarkos visuomenėje palaikymu (Lastauskienė, 2013, p. 1473). Tai suponuoja, jog asmenų konstitucinių teisių įgyvendinimas yra ne tik privatus asmens interesas, bet kartu ir viešasis interesas.

Aktualumas. Praktinis darbo aktualumas pasireiškia tuo, kad modernėjant įvairiausioms technologijoms, besivystant demokratijai bei augant šalyje ekonomikai daugėja ne tik įvairių sandorių, bet kartu ir ginčų bei civilinių bylų dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų, abejingumo, nerūpestingumo bei nekompetencijos, ko pasekoje teisinės paslaugos gavėjas neišvengia ir žalos. Dėl minėtų faktorių gerėja ir pačių piliečių supratimas apie jų pažeistų teisių bei interesų gynybą. Norint išvengti skeptiško visuomenės požiūrio į advokatų teikiamas teisines paslaugas – būtina užtikrinti aukštą teisinių paslaugų kokybę, advokato pakankamą kompetenciją bei kitas asmenines gero advokato savybes, kurios pasižymi atidumu bei rūpestingumu atliekant profesines pareigas. Didėjant civilinių bylų skaičiui, išauga ir poreikis kreiptis į advokatus, kuriems tenka spręsti įvairiausias teisines problemas, tuo neišvengiamai didėja ir galimų klaidų tikimybė advokato profesinėje veikloje. Teorinis aktualumas pasireiškia tuo, jog nėra objektyvių kokybės indikatorių, leidžiančių identifikuoti, kokios teisinės paslaugos laikytinos kokybiškomis, kokios ne. Šie probleminiai aspektai sudaro kliūčių identifikuojant tas advokato teikiamas nekokybiškas teisines paslaugas, už kurias advokatui kyla profesinė civilinė atsakomybė, už kurias – ne. Pabrėžtina, jog Lietuvos teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje advokato profesinė civilinė atsakomybė bei jos ypatumai nekokybiškos teisinės paslaugos atveju vis dar nėra nuodugniai išanalizuoti. Lietuvos praktika šiuo klausimu vis dar formuojasi, tad kliento siekis apginti savo teises ir teisėtus interesus dėl advokatų nekvalifikuotumo išlieka dar stipresnis, o nagrinėjama tema – dar aktualesnė.

Objektas – advokato profesionalumo ir reikiamos kvalifikacijos svarba teikiant teisines

paslaugas ir įtaka teisinių paslaugų kokybei; advokato nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo padariniai sutarties šalims.

Originalumas. Darbo autorei nepavyko rasti naujausių per paskutinius penkis metus apgintų magistro darbų, kuriuose būtų analizuojama advokato civilinė atsakomybė dėl nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo. Atitinkamai naujausiame 2019 metų leidinyje Advokatūros teisė, skirtame Advokatūros šimtmečiui paminėti, orientuojamasi ne į advokato, tačiau į pačios advokatūros teisinę prigimtį, advokatų profesinės veiklos principus ir etikos reikalavimus; advokatų vaidmenį civiliniame procese bei specifinius advokatūros bruožus – advokato teisinių paslaugų kokybės ir civilinės atsakomybės tematika nepaliečiama. Bene vieninteliai Lietuvos teisės mokslininkai, detaliau nagrinėję advokato teisinių paslaugų kokybę bei profesinę civilinę atsakomybę tai I. Žalėnienė, I. Krolienė, R. Drakšas bei S. Nikartas. Visgi autoriai apsistoja ties problemos konstatavimu, kuri susijusi su formalių teisinių paslaugų kokybės kriterijų bei teisinių paslaugų kokybės kontrolės nebuvimu bei teismų praktikos dėl advokatų civilinės atsakomybės stoka, tačiau detaliau, kokie advokato veiksmai, teikiant teisines paslaugas laikytini kokybiškais, kokie ne – neanalizuojami ir nevertinami; klausimas ar advokatų teisinių paslaugų kokybės vertinimas reikalingas be išimties visiems advokatams apskritai nekeliamas. Akcentuojamas teismų praktikos dėl advokato civilinės atsakomybės trūkumas, tuo pateisinant advokato civilinės atsakomybės dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų gilesnės analizės negalimumą, nebandant atlikti gilesnę analizę pasitelkiant drausminės atsakomybės dėl advokatų nekokybiškų teisinių paslaugų aspektus. Autoriai linkę vertinti advokato civilinės atsakomybės aspektus apskritai - tai yra be teisinės paslaugos kokybės aspekto, tačiau abstrakčiai analizuojant visus profesinės etikos pažeidimus – net ir tuos, kurie neturi įtakos teisinių paslaugų kokybei. Taigi, šis magistro darbas originalus ir naujas ne tik savo tikslu, kuris nukreiptas į civilinę atsakomybę būtent už nekokybiškas teisines paslaugas, neanalizuojant kitų profesinės etikos pažeidimų, bet ir nagrinėjamais aspektais: atliekama advokato nekokybiškų teisinių paslaugų atveju analizė, leidžianti aiškiau formuluoti teisinės paslaugos kokybės sampratą; analizuojamos civilinės atsakomybės su drausmine atsakomybe sąsajos; šalia to papildomai išanalizavus Lietuvoje bei užsienio valstybėse būsimiems advokatams keliamus kvalifikacinius reikalavimus ir siūlomus kokybės vertinimo metodus, pateikiamas autorės vertinimas, ar teisinių paslaugų kokybės vertinimas apskritai reikalingas be išimties visiems advokatams, kartu pateikiant ir pasiūlymus dėl galimo teisinių paslaugų kokybės vertinimo.

Tikslas. Remiantis doktrina bei Lietuvos teismų praktika, suformuluoti, kokios advokato teikiamos teisinės paslaugos laikytinos kokybiškomis, ir kokios ne ir, atsižvelgiant į

Lietuvos teisinį reguliavimą bei teismų praktiką atsakyti į klausimą: ar advokatui kyla civilinė atsakomybė visais atvejais šiam suteikus nekokybišką teisinę paslaugą? Šalia to pateikiant autorės nuomonę, ar be išimties visų advokatų teikiamų teisinių paslaugų kokybė turi būti kontroliuojama siekiant teisinių paslaugų kokybės gerinimo tikslų. Šis tikslas bus pasiektas išsikeltų uždavinių pagalba.

Uždaviniai.

1. Palyginus Lietuvoje ir užsienio valstybėse advokatams keliamus išsilavinimo reikalavimus ir teisinių paslaugų kokybės vertinimo ir užtikrinimo kriterijus bus vertinama, ar advokatams keliami išsilavinimo reikalavimai bei jų teikiamų teisinių paslaugų kokybės vertinimo kontrolė yra pakankama ir ar apskritai reikalinga be išimties visiems profesinę veiklą vykdančioms advokatams.

2. Pateikti tų advokato pagrindinių veiklos principų analizę, kurių pažeidimai turi įtakos advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybei, kartu įvertinus civilinės bei drausminės atsakomybės sąsajas;

3. Atlikti advokato civilinės atsakomybės prigimties analizę, kada advokatui kyla civilinė atsakomybė sutartinės, o kada deliktinės atsakomybės pagrindais suteikus šiam nekokybišką teisinę paslaugą, kartu atskleisti advokato civilinės atsakomybės specifika.

4. Atlikti visų keturių civilinės atsakomybės sąlygų analizę, apimančią ir už šių sąlygų įrodymą atsakingus subjektus; galiausiai pateikti galimus civilinės atsakomybės netaikymo pagrindus.

Metodai. Darbe panaudoti šie tyrimo metodai: sisteminis – loginis, lyginamasis bei analitinis.

Sisteminis – Loginis metodas naudojamas nagrinėjant advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygas kaip šių visų trijų reikšmingų elementų visumą. Analizuojamos advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygos bei kiti svarbūs klausimai susiję su šia tema reglamentuojami Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Advokatūros įstatyme, Lietuvos advokatų etikos kodekse bei norminiuose teisės aktuose, apimant teismų praktiką, doktriną ir užsienio valstybių analogiškus įstatymus bei advokato veiklą reglamentuojančias taisykles.

Lyginamasis metodas darbe bus derinamas su *analitinio* metodo pagalba. Juo remiantis bus ieškoma panašumų bei skirtumų, tokiu būdu siekiant padėti reformuoti teisės normas bei praktinį jų pritaikymą. Šis metodas leis nustatyti svarbiausius principus, bei atskleisti įstatymų leidėjo bei teismų pozicijas dėl nagrinėjamo šiame darbe objekto. Tam į pagalbą bus papildomai pasitelkiama Lietuvos ir užsienio valstybių literatūra, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bei užsienio valstybių norminiai teisės aktai kartu su profesinės etikos

taisyklėmis. Lyginamasis metodas leidžia nustatyti ryšį su artimais ar kontrastingais objektais. Tai padeda atsirasti naujiems požiūriams bei idėjoms, kartu formuotis pasiūlymams nagrinėjant probleminius su šia tema susijusius aspektus.

Darbo struktūra. Mokslinį darbą sudaro keturios pagrindinės dalys, skirtos advokato teisinėms paslaugoms detalizuoti bei civilinės atsakomybės sąlygų analizei. Pirmąją dalį papildoma trys skyriai, skirti advokato teisinių paslaugų teisei prigimčiai, teisinės paslaugos sampratai, išsilavinimo ir kitiems formaliems advokato profesinei veiklai keliamiems reikalavimams, pagrindiniams veiklos principams, dažniausiai praktikoje sutinkamiems nekokybiškų teisinių paslaugų atvejams bei teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo priemonėms Lietuvoje ir kitose valstybėse įvertinti. Antroji darbo dalis skirta advokato civilinės atsakomybės specifikos, dvilypumo analizei bei civilinės atsakomybės netaikymo pagrindams. Trečiąją darbo dalį sudaro civilinės atsakomybės sąlygų analizė, prieš tai įvertinus aukštesnius advokato veiklai taikomus elgesio standartus.

Svarbiausi šaltiniai. Pirmose darbo dalyse analizuojami būsimiems advokatams keliami išsilavinimo, kvalifikacijos reikalavimai; tiek Lietuvoje, tiek ir kai kuriose užsienio valstybėse siūlyti galimi teisinių paslaugų kokybės vertinimo ir užtikrinimo modeliai ir nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo atvejai. Minėtų aspektų patirtis Lietuvoje lyginama su užsienio valstybių patirtimi. Kadangi Lietuvoje doktrininę šaltinių, kuriuose būtų nagrinėjami minėti aspektai beveik nėra, daugiausiai dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos teisės aktų (iš kurių esminiai – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas, negausi teismų praktika, apimant ir Lietuvos Respublikos advokatų garbės teismo sprendimus bei profesines elgesio taisykles, detalizuotas Lietuvos Advokatų etikos kodekse. Akcentuotina tai, jog visame darbo tekste bus naudojamos minėtų teisės aktų ir kitų aktų, nurodytų prieš įžanginę darbo dalį „Santrumpų rašymas“ santrumpos. Paskutiniųjų darbo dviejų dalių analizei, kuri orientuota į advokato civilinės atsakomybės institutą, aukštesnius advokato profesijos standartus bei civilinės atsakomybės sąlygas be minėtų šaltinių nemažą įtaką padarė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas; Lietuvos autorių specialioji literatūra: Romualdo Drakšo monografija „*Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos*“, Ingos Žalėnienės disertacija „*Atstovavimas civiliniame procese (teoriniai ir praktiniai aspektai)*“, Giedrės Lastauskienės mokslinis straipsnis „*Advokato profesija: prieštaras jos pobūdis ir kontrolė*“, Ingridos Krolienės „*Teisinės pagalbos kokybės vertinimas*“, Simono Nikarto „*Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims*“, nes būtent šie autoriai yra daugiausiai analizavę advokatų profesijos atstovams keliamus išsilavinimo, kvalifikacinius reikalavimus bei tiek bendrus, tiek atskirus

advokatų profesinės civilinės atsakomybės aspektus ir todėl šios darbo temos autorės, manymu, laikytini svarbiais atskaitos taškais siekiant išsikeltų uždavinių ir darbo tikslo.

1. ADVOKATO TEISINĖS PASLAUGOS

1.1. Advokato teisinių paslaugų prigimtis

Jei įstatymai turėjo kalbėjimo galią, jie pirmiausia skundžiasi teisininku.
G. Saville

Atskleisti advokato teikiamų teisinių paslaugų prigimtį svarbu tam, kad suprastume tikrąją teisinių paslaugų paskirtį, kuri atitinkamai leistų identifikuoti, ar advokato šiandien teikiamos teisinės paslaugos nenukrypsta nuo tikrosios tokių paslaugų prigimties ir ar atitinka tikrąją advokato teikiamų paslaugų funkciją. Atskleista teisinių paslaugų prigimtis leis tikslingiau formuluoti advokato teikiamoms teisinėms paslaugoms valstybės keliamus kokybės kriterijus tolimesnėse darbo dalyse.

Advokato profesijos bei jos teikiamų paslaugų reikalingumas bei platesnis reguliavimas kilo jau Senovės Romos laikais, kai advokatais buvo vadinami besibylinėjančio giminės ir draugai, lydėdami šį į teismą (Lastauskienė, 2013). Kiek vėliau, Romos Imperijos laikotarpiu, advokatas įgijo kiek kitokią reikšmę – šiuo terminu pradėti vadinti teisme veikiantys gynėjai. Antikinėje teisinėje sistemoje: sutartis, kai buvo vertinamas pats darbas, o ne pasiektas rezultatas, taip pat gali būti pagrįstai laikoma šiuolaikinės atlygintinių paslaugų sutarties pradžia (Kabišaitis, 2003). Ši darbo dalis - atskleisti advokato teisinių paslaugų kilmę reikšminga tuo, jog, manytina, kad nūdienos visuomenė linkusi ydingai vertinti advokato teikiamas paslaugas ir atstovavimą. Advokato teisinių paslaugų vertinimas dažniausiai grindžiamas jo pasiektu rezultatu, laimėta byla atstovaujamojo naudai ir visai nesvarbu, ar nueitas kelias link tokio rezultato neprieštarauja advokato teikiamų teisinių paslaugų prigimčiai ir paskirčiai, kuri kaip Antikinėje teisinėje sistemoje, taip ir šiandien nukreipta į advokato maksimalias pastangas, kuriomis advokatas turi suderinti dvejopą tikslą: suteikti teisinę paslaugą, kuri labiausiai atitinka atstovaujamojo interesus, valią bei kartu būti teisingumo vertybių puoselėtojas ir tiesos nustatymo teisme dalyvis. Taigi, pati sąvoka advokatas išvertus iš lotynų kalbos *advocatus* reiškia prašymą suteikti teisinę pagalbą. Advokatas ir Senovės Romos laikais buvo tapatinamas su užtarėju, gynėju; asmeniu, kuris pakviestas padėti. Atėnų teismuose bylos šalys, bandydamos įgyti pranašumą, samdydavo įtakingus ir žinomus asmenis, kurie sėdėtų šalia ir taip demonstruotų savo palaikymą (Drakšas, 2012). Atitinkamai Romos teisėje, respublikos epochoje šių dienų advokato vaidmenį vaidino patronai ir oratoriai, kurie buvo suprantami kaip procesiniai šalių atstovai (Drakšas, 2012). Patronai - žemesniojo luomo

šeimininkai, pas kuriuos šie dirbdavo, nes neturėjo savos žemės ir todėl laikytini priklausomais nuo savo šeimininkų, kurie duodavo darbo ir prieglobstį. Tad prirėkę šiems asmenims ginti savo pažeistas teises teisme – buvo įprasta, kad šalia sėdės patronas taip užtardamas, demonstruodamas savo palaikymą bei pasisakydamas už silpnesniąją šalį. Manytina, jog asmenys, kurie priklausė nuo savo šeimininkų valios nedrįsdavo patįs savęs atstovauti, neturėjo iškalbos, savo žemės ir tai skatino jų nepasitikėjimą savimi. To meto visuomenėje buvo vertinami įtakingi žmonės, turintys turto, žemės. Tad nenuostabu, jog asmenys, neturėję minėtų privilegijų - negalėjo laikyti save tinkamais atstovaujant savo pažeistas teises teismuose. Kitas procesinis atstovas Atėnų teismuose buvo vadinamas oratoriumi, kuris demonstruodamas savo kalbos meną, įtaigą, tokiu būdu siekiant paveikti teisną ir prisiekusiuosius, kad šie priimtų palankų sprendimą jo užtariamam klientui. Taigi, to meto procesiniai šalių atstovai, jų užimama padėtis visuomenėje rodo, jog patikėti asmenų pažeistų teisių gynimą buvo galima tiems, kurie turėjo įtaigos, iškalbos, tam tikrų specifinių gebėjimų arba tiems, kurie užėmė aukštą socialinę padėtį visuomenėje ir dėlto turėjo gerą reputaciją ir vardą. Manychiau, jog įvardinti bruožai turėjo įtakos ir tam, jog palaipsniui iš procesinio atstovo pradėta reikalauti ir teisinio išsilavinimo, nes to meto visuomenė pradėjo skeptiškai vertinti oratoriaus vaidmenį teisme, nes šiems atstovams nebuvo būtina turėti teisinį išsilavinimą. Manytina, jog to meto oratoriaus vaidmuo neatitiko teisinių paslaugų paskirties, kuri turėjo būti nukreipta į tiesos nustatymą teismuose. Teismo sprendimo priėmimui, galima teigti, darė įtaka oratoriaus, neturinčio teisinio išsilavinimo ir teisinių žinių įtaigiai pasakyti žodžiai, kurie ne visuomet atitiko minėtą teismo paskirtį – nustatyti tiesą ginče, nes oratoriaus funkcija buvo bet kokia kaina įtikinti, paveikti teisną ir prisiekusiuosius, nors jo kalboje dažnai teigiami faktai prasilenkdavo su tikrove. Tokių oratoriaus paslaugų suteikimas, kuris, nėra nukreiptas į tiesos ieškojimą, paneigia bet kokią teisingumo idėją; paneigia tai, jog teisingumą vykdo teismai, remiantis įvertintais šalių pateiktais įrodymais ir vidiniu įsitikinimu, grįstu teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais. Pritariu advokato prof. P. Leono pozicijai, jog advokatas jokia būdu neturėtų virsti savo kliento melo įrankiu, jis turi jaustis ne savo kliento, bet tiesos, teisingumo ir teisėtumo tarnautoju (Leonas, 1930). Tad, vertinant oratoriaus atliekamas funkcijas romėnų ir graikų teisinėse sistemose, akivaizdu, jog tuometinėje teisinėje sistemoje, kuri dar tik besiformavo, procesinio šalies atstovo teikiamų paslaugų reikšmė kurį laiką buvo suvokiama ydingai, teikiant prasmę ir pasitikėjimą įtaigiai pasakytams faktams, gražiams oratoriaus žodžiams, nesigilinant, ar pateikiami ir pristatomi faktai neprasilenkia su tiesa. Pateikiant kitus svarbius įvykius, toliau šiame darbe skiriamas ypatingas dėmesys būtent Romos laikams, nes būtent romėnų teisinė sistema užtikrino advokatų profesijos nepriklausomumą, vieną iš

principų, kuris laikomas vienu reikšmingiausių ir pamatinių advokato profesinėje veikloje ir šiandien daugelyje valstybių, tarp jų ir Lietuvoje. Romos teisinėje sistemoje taip pat buvo pirmieji advokatų profesijos susivienijimai, kurie daug dėmesio skyrė savo narių profesiniam pasiruošimui, jų teikiamų paslaugų kokybei ir darbinei drausmei (Drakšas, 2012). Tad romėnų teisinė sistema pergyveno pačią Romą ir daugelis jos bruožų be didelių pakeitimų išliko ir šiandien daugelyje valstybių. Taigi, prasidėjus principato laikotarpiui, advokatų, juristų teikiamos teisinės paslaugos, kurių teikimui valstybės buvo nustatyti teisinio išsilavinimo reikalavimai, išstūmė oratoriaus kaip procesinio atstovo teisme vaidmens reikšmę. Remiantis Romualdo Drakšo monografijoje vertinama Advokatūros raidos apžvalga ir joje pateiktais principato laikotarpiu vykusiais įvykiais, pasižymėjusiais tuo, kad analizuojamu laikotarpiu buvo kilusi akivaizdi konkurencija tarp oratorių ir profesionalių teisininkų, tačiau jėgų pusiausvyra pradėjo keistis advokatų ir juristų naudai galima teigti, jog palaiptui įvyko perversmas romėnų ir graikų teisinėse sistemose, pradėtos labiau vertinti teisinės žinios, o ne vien oratoriaus gebėjimas gražiai kalbėti. Tuo skiriant reikšmę tikrosios tiesos nustatymui byloje, o ne vertinant asmens patikimumą, tikint arba netikint jo pasakytais žodžiais.

Kone didžiausiais pasikeitimais lyginant tuometinį Romos laikų atstovavimą, kuomet atstovauti šalį teisme galėjo ne tik advokatas ir ne tik asmenys, turintys aukštąjį teisinį išsilavinimą su šią dieną galiojančiu Civilinio proceso kodeksu, kuris numato ne tik baigtinį ir susiaurintą sąrašą tų asmenų, kurie gali būti atstovais pagal pavedimą, bet kartu ir reglamentuodamas privalomą advokato atstovavimą tam tikrais atvejais. Analizuojant įstatymo normas, mokslinę literatūrą bei Ingridos Montvydienės disertaciją „Valstybės garantuojama teisinė pagalba civilinėse bylose“ galima konstatuoti, kad tiek pirminę, tiek antrinę teisinę pagalbą gali suteikti tik profesionaliai kvalifikuoti teisininkai, o antrinę – išimtinai tik advokatai. (Montvydienė, 2010). Elementaru, jog, pavyzdžiui, teisinio išsilavinimo neturintys įstatyminiai atstovai, greičiausiai nesuteiks pilnavertės teisinės pagalbos, o tik atliks būtinus procesinius veiksmus atstovaujamojo vardu. Tad teisinėje doktrinoje vyrauja nuomonė, jog sutartinio atstovavimo tikslas yra tinkamos teisinės paslaugos/pagalbos (sąvokų skirtumai bus pateikti kitame darbo skyriuje „Teisinės paslaugos samprata“) užtikrinimas atstovaujajam, t.y. ne tik pareiga realizuoti kito žmogaus procesines teises, bet ir suteikti jam kvalifikuotas, tinkamas ir naudingas teises paslaugas.¹ Manytina, kad tuo tikslu ir buvo reglamentuotas privalomasis sutartinis atstovavimas, kuomet atstovauti gali tik advokatas. Lietuvos

¹ Darbo autorė turi omenyje tuos atvejus, kuomet atstovauja artimieji giminaičiai pagal įstatymą, kuriems nėra taikomas privalomas teisinio išsilavinimo turėjimas.

Respublikos civilinio proceso kodeksas numato tris atvejus, kuomet civilinėje byloje būtinas advokato dalyvavimas: priverstinio akcijų pardavime ir išpirkime; juridinio asmens veiklos tyrimo bylose bei surašant kasacinį skundą. Šiose itin sudėtingose situacijose įprastam asmeniui, neturinčiam teisinio išsilavinimo ir advokato turimos kompetencijos bei įgūdžių praktiškai būtų neįmanoma tinkamai atstovauti ar atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Minėtos bylos turi viešo intereso elementų, nes jose sprendžiami visai visuomenei, net šalies ekonomikai svarbūs klausimai. Netinkamas interesų gynimas iš ieškovo pusės gali nulemti ne tik didelius nuostolius, bet ir bankrotą. Dėl to įstatymų leidėjas pasirūpino, kad šių bylų eiga būtų sklandi ir kvalifikuota, pateikti ir ištirti visi įrodymai bei atkurta civilinių teisinių santykių pusiausvyra. Kalbant apie kasacinio skundo surašymą, verta akcentuoti, jog Kasacija – išimtinė instancija, kuri skirta užtikrinti teisės taikymo ir aiškinimo vienodumą valstybės mastu, kartu ginant ir viešąjį interesą. Taigi, įstatymo leidėjo įtvirtintas privalomas advokato dalyvavimas surašant kasacinį ieškinį, manytina, užtikrina, kad teismas sulauks tik kvalifikuotų ir visus formalius reikalavimus atitinkančių skundų ir taip nukentėjusiojo teisės bus ginamos tinkamai, o pats procesas vyks operatyviau ir sklandžiau.² Grįžtant prie romėnų teisės laikų – tokio kaip privalomo atstovavimo tam tikros kategorijos bylose – nebuvo, kas autorės manymu, galėjo lemti tai, jog atstovaujamajam itin sudėtingose bylose neturint profesionalaus teisės srities profesionalo galėjo sukelti neigiamų padarinių ir neužtikrinti kokybiško atstovavimo. Atitinkamai 1964 m. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas leido atstovu teisme būti kiekvienam asmeniui, pateikusiam įgaliotojo valią patvirtinančius dokumentus (advokatas, advokato padėjėjas, teisinių paslaugų įmonių darbuotojai, kiti teisininkai; taip pat asmenys, neturintys teisinės profesijos ir su ja nesusiję). Jau 2002 metų CPK susiaurino asmenų, galinčių būti atstovais pagal pavedimą ratą. Atstovauti teisme suteikiama teisė tik advokatams ir advokatų padėjėjams, tiesa – daromos išimties asmenims, turintiems teisinį išsilavinimą, kai šie atstovauja savo artimiesiems giminaičiams arba sutuoktiniui/sugyventiniui arba kai atstovauja vienas iš bendrininkų kitų bendrininkų pavedimu, taip pat profesinės sąjungoms, kurios atstovauja savo nariams darbo teisinių santykių bylose (CPK, 2002). Taigi, teisė būti atstovais teisme pagal pavedimą atsirado ne spontaniškai. Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą

² Akcentuotina, jog CPK 347 straipsnio 3 dalis, kuri suteikia išimtinę teisę advokatui surašyti kasacinį skundą, numato ir kelias išimtis taip suteikdama šią teisę ir juridinio asmens darbuotojams, turintiems aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, kasatoriams; artimiesiems giminaičiams, antstolio padėjėjams, profesinėms sąjungoms, asociacijoms ir kitiems viešiesiems juridiniams asmenims, turintiems aukštąjį teisinį išsilavinimą. (CPK 354 str.).

buvo svarbus ir Europos Sąjungos valstybių narių pavyzdys. Vienas iš jų – Prancūzija, kuri suteikdavo teisę konsultuoti klientus teisiais klausimais žodžiu ir raštu tik advokato statusą turintiems asmenims. Tuo tarpu Norvegija tik advokatai tuo metu turėjo ir turi išimtinę teisę teikti teisinę pagalbą ir atstovauti klientų interesams teisme. (Žalėnienė, 2003). Taigi, pagal naująją 2021 m. CPK suvestinę redakciją juridiniams asmenims atstovauti gali tik tie juridinio asmens darbuotojai, kurie turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą, advokatai ir advokatų padėjėjai. Kaip ir prieš naująją CPK suvestinę redakciją, taip ir pagal ją minėtos teisės neturi teisinių paslaugų įmonių teisininkai. Tokia išlaikyta įstatymų leidėjo nuostata darbo autorės laikytina pagrįsta ir autorė linkusi pritarti I. Žalėnienės pozicijai, kai prieš 2002 m. CPK įsigaliojimą Teisingumo ministerija išduodavo licenciją, kuri sudarydavo lengvatines sąlygas teisininkams tapti advokatais. (Žalėnienė, 2003). Dar vienas ryškus aspektas, ko tikrai nebuvo analizuojant atstovavimo institutą Romos laikais, tačiau yra įtvirtinta ir galioja dabartiniame CPK, tai nuostata, jog teismas kiekvienu konkrečiu atveju turi įsitikinti asmens galimybe vesti bylą pačiam, nes priešingu atveju kiltų rizika civilinio proceso pagrindinių principų bei asmens konstitucinių teisių pažeidimams (Badaras, 2013). Ši įstatymų leidėjo įtvirtinta nuostata darbo autorės nuomone taip pat reikšminga, nes savo ruožtu užtikrina tarsi netiesioginę pačio teismo priežiūrą tų asmenų, kuriems atstovavimas itin sudėtingose bylose neturint šiems specifinių teisinių žinių ir atstovaujant save patiems be profesionalaus atstovo – advokato – praktiškai neįmanomas.

Taigi, apibendrinant tai, kas pasakyta, galima teigti, jog, visų pirma, teisinių paslaugų kilmė sietina su tuo, kad reikėjo patenkinti privačių asmenų interesus, kurie neturėjo iškalbos, visuomeninės padėties, teisinių žinių ir jiems trūko palaikymo, užtarimo, patarimo, kilus teisiniams ginčams iš žmogaus, kuris pasižymėjo vienomis, ar kitomis pranašesnėmis savybėmis už juos pačius.

Vis dėlto, manytina, jog advokato teisinių paslaugų kilmę nulėmė dvejopas poreikis – ne tik silpnesniosios šalies privačių interesų patenkinimas, analizuotas aukščiau, bet kartu ir siekis užtikrinti valstybės viešojo intereso įgyvendinimą, kurio reikšmei bus skiriama tolimesnė darbo dalis. Mano nuomonę formuoja Konstitucijoje ir tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintos kiekvieno žmogaus teisės į teisėtų interesų apsaugą, gynybą, teisę turėti advokatą, teisingą bylos išnagrinėjimą; akcentuojama jog šių konstitucinių teisių realų įgyvendinimą įpareigota įgyvendinti valstybė, nes kiekvieno žmogaus teisėtų interesų apsauga ir gynyba yra viešas visos visuomenės interesas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 straipsnyje skelbiama, jog žmogaus teisės yra prigimtinės. Ši konstitucinė nuostata turėtų būti suprantama taip, kad demokratinėje visuomenėje kiekvienam jos nariui svarbiausias teises suteikia ne

valstybė ar jos organai, tačiau jos kyla iš prigimtinių vertybių, kurias įsipareigojusi saugoti yra valstybė. Prigimtinės teisės reiškia, kad kiekvienas žmogus jau gimdamas įgyja teisingumą iš prigimties ir tapęs veiksmu, pats turi prigimtine galimybe užtikrinti savo teises ir laisves (Danišauskas, 1999). Nuo to, kaip pats individas vykdys pareigas priklausys, ar turės vertybių apsaugą, ar nepraras prigimtinės galimybės – teisės į vertybių apsaugą (Danišauskas, 1999). Taigi, kiekvienas asmuo gimsta ne su teise, o su galimybe į tos teisės apsaugą, kurią jam suteikia valstybė valdžios institucijų įgyvendinimo pagalba – įgyvendinant konstitucinę teisę turėti advokatą, prireikus apginti savo teisėtiems interesams. Pritariu G. Lastauskienės teiginiui, jog valstybė patikėdama teises advokatams, kurie savo teisinių paslaugų teikimu gali prisidėti prie konstitucinių kiekvieno asmens teisių įgyvendinimo, suteikia advokatams tam tikras galias ir savotišką imunitetą, mainais siekiant sukurti prielaidas bylų sprendimui ir teisingumo vykdymui (Lastauskienė, 2013).

Remiantis pateiktų ir analizuotų autorių teiginiais, Lietuvos Respublikos Konstitucija bei tarptautiniais teisės aktais, galima teigti, jog taip, kaip kiekvienas asmuo turi pareigą ginti savo tėvynę teisinėje valstybėje, taip ir advokatas – turi jausti pareigą užtikrinti tinkamai kiekvieno į jį besikreipiančio asmens prigimtine, konstitucinę teisę į teisėtų interesų gynybą. Advokato teikiamų teisinių paslaugų kilmė siejama su kilusiu jau Senovės Romos ir Graikų laikais visuotiniu reikalingumu, poreikiu silpnesniajai šaliai, neturinčiai specifinių teisinių žinių, įtaigios kalbos įgūdžių gauti pagalbą, patarimą iš tokiomis savybėmis pasižyminčio asmens. Tokių paslaugų atsiradimo poreikį sustiprino, manytina, ir tai, jog skyrėsi Senovės valstybėse šalių lygybė prieš įstatymą ir vyraujanti teisingumo samprata, ką įtakojo skirtinga to meto asmenų socialinė padėtis visuomenėje, didesnę pasitikėjimą teikiant tiems visuomenės nariams, kurie priklausė aukštesniesiems sluoksniams dėl turėtos žemės, turto ir kitų savybių. Tad, manytina, jog tai nulėmė poreikį valstybei užtikrinti vienodą galimybę asmenims, nepriklausomai nuo jų socialinės padėties ir nepriklausomo nuo valstybės, nešališko asmens palaikymą, pagalbą, konsultavimą, užtarimą teisme, ginant pažeistus asmenų interesus bei atstovaujant šiems teismuose. Atitinkamai tai, jog laikui bėgant advokato turimos teisės ir atliekamų funkcijų pobūdis kito, laikui bėgant įstatymų leidėjui įtvirtinus privalomąjį advokato atstovavimą itin sudėtingose bylose bei tuo pačiu susiaurinant atstovų pagal pavedimą sąrašą, išimtinės teises suteikiant tik advokatui kaip profesionaliam atstovui atskleidžia, jog teisinių paslaugų siekis nukreiptas į kuo kokybiškesnės teisinės paslaugos ir kuo kokybiškesnio ir operatyvesnio atstovavimo suteikimą, kartu padedant teismui nustatyti tiesą byloje, kas laikytina vienu svarbiausiu teismo proceso tikslų ir šiandien.

1.2. Teisinės paslaugos samprata

Lietuvos ir užsienio teisės aktuose vartojamos dvi sąvokos: teisinė paslauga ir teisinė pagalba. Nors ir iš pažiūros atrodytų giminingi savo reikšme lietuvių kalboje vartotini sinonimai, tačiau vis dėlto teisinėje kalboje šių sąvokų vartojimo paskirtis skiriasi. Tad siekiant atriboti teisinę paslaugą nuo teisinės pagalbos ir akcentuoti šių sąvokų atribojimo aktualumą susiejant su nagrinėjama tema, šioje dalyje bus analizuojamos teisinės paslaugos ir teisinės pagalbos atribojimo kriterijai bei kokybės reikalavimai tiek advokato teikiamai teisinei paslaugai, tiek ir advokato teikiamai valstybės garantuojamai teisinei pagalbai.

AĮ 2 straipsnyje pateikta teisinės paslaugos samprata. Teisinės paslaugos suprantamos kaip teisinės konsultacijos, patarimai teisės klausimais, teisinę reikšmę turinčių dokumentų rengimas, atstovavimas teisės klausimais, gynyba bei klientų atstovavimas bylų procesuose, kai šie veiksmai atliekami už atlyginimą (AĮ, 2004). Tas pats punktas nurodo šios atlygintinumo sąlygos išimtį bei pateikia nuorodą į šio įstatymo 5 straipsnio 4 punktą, kuris suteikia teisę advokatui teikti minėtas teises paslaugas neatlygintinai, t.y. teikti valstybės garantuojamą pirminę bei antrinę teisinę pagalbą asmenims, kurie atitinka minėtame įstatyme nurodytus kriterijus. Atitinkamai teisinės pagalbos samprata pateikiama VGTPĮ 2 straipsnyje, kuriame teisinė pagalba skirstoma į pirminę ir antrinę. Taigi, pagal šio įstatymo 2 straipsnio 6 dalį, pirminė teisinė pagalba suprantama kaip šio įstatymo tvarka teikiama teisinė informacija, teisinės konsultacijos ir valstybės bei savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų rengimas, apimant 15 straipsnio 7 dalyje nurodytų procesinių dokumentų rengimą, taip pat patarimus dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, apimant veiksmus dėl taikaus ginčo sprendimo ir taikos sutarties parengimą. Antrinės teisinės pagalbos sampratą pateikia šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalis, pagal kurią antrine teisine pagalba laikomas dokumentų rengimas, gynyba bei atstovavimas bylose, apimant vykdymo procesą atstovavimą ne išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais, jei tokia tvarka nustatyta įstatymų ar teismo sprendimu; įskaitant bylinėjimosi išlaidų bylose, išnagrinėtose civilinio proceso tvarka, išlaidų konstitucinės justicijos bylose atlyginimą, su bylos nagrinėjimu administracinio proceso tvarka susijusių išlaidų, administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų ir su baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio nagrinėjimu susijusių išlaidų atlyginimą. Pagrindinis skirtumas tarp teisinės paslaugos ir teisinės pagalbos yra tas, jog pirmuoju atveju sutartį dėl teisinių paslaugų teikimo sudaro advokatas su klientu ir gauna sulygtą šalių atlygį iš pačio kliento, kuris kreipiasi dėl tokių paslaugų, o antruoju atveju - advokatas dėl teisinės pagalbos teikimo sutartį sudaro su valstybe ir atlygį už teikiamą teisinę pagalbą gauna iš valstybės taip

užtikrinant asmenų, kurie neišgali susimokėti už advokato teisinės paslaugas konstitucinę teisę – teisę turėti advokatą ir turėti realiai egzistuojančią galimybę apginti savo pažeistus teisėtus interesus. Tad nors ir darbo autorė linkusi iš dalies pritarti I. Montvydienės nuomonei, jog Lietuvos įstatymai teisinės pagalbos ir teisinės paslaugos sąvokas iš esmės atskiria tik apmokėjimo požiūriu pagrindu (Montvydienė, 2010), vis gi teoriniu požiūriu teisinė pagalba sietina ir su jos ypatinga visuomenine ir socialine reikšme, dideliu poreikiu, tuo tarpu teisinė paslauga – su apmokama advokatų profesine veikla. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys advokato profesinę veiklą yra Advokatūros įstatymas ir Lietuvos advokatų etikos kodeksas. Advokatas, teikdamas minėtas teisinės paslaugas, privalo vadovautis Advokatūros įstatymo nuostatomis bei profesinės etikos taisyklėmis. Advokatų, teikiančių valstybės finansuojamą teisinę pagalbą veiklą reglamentuoja kiti įstatymai, t.y. VGTPĮ. Pirminė teisine pagalba yra laikoma advokato teisinė informacija, teisinės konsultacijos, valstybės ir savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų rengimas, patarimai dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, taikos sutarties parengimas. VGTPĮ 2 straipsnio 1 dalis nurodo, kad antrine teisine pagalba laikomas dokumentų rengimas, gynyba bei atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, apimant atstovavimo išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais, jeigu tokią tvarką numato įstatymai ar teismo sprendimas; bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Vertinant įstatymų pateiktas teisinės paslaugos ir teisinės pagalbos sampratas bei paskirtį akivaizdžių šių sąvokų vartojimo atribojimų kolkas pateikti negalima, tačiau išvegtini šie panašumai, jog teisinę paslaugą teikiantis advokatas, tiek ir VGTP teikiantis advokatas gali teikti teisinės paslaugas tiek išankstinėje, paruošiamojoje, tiek ir procesinėje, teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje atstovaujant klientą. Akivaizdus šių sampratų atribojimas išvegtinas tuomet, kai vertinamos atlygintinumo ir sutarties sudarymo sąlygos. Advokatas, vykdantis individualią veiklą, su klientu sudaro sutartį dėl teisinių paslaugų teikimo (AĮ, 2004). Šia sutartimi šalys ne tik nubrėžia pavedimo ribas, bet ir susitaria dėl atlyginimo už suteiktas teisinės paslaugas. Advokatai teikiantys pirminę arba antrinę teisinę pagalbą, sutartį dėl pagalbos teikimo sudaro su valstybe, ne asmeniškai su klientu. Dėl atlyginimo advokatas su asmeniu, kuriam teikia teisinę pagalbą taip pat nesitaria, sutarties šalys yra advokatas ir valstybė, taigi teisinę pagalbą teikiančio advokato atlyginimo dydžius ir apmokėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Tad vienareikšmiškai galima teigti, jog teisinės paslaugos ir teisinės pagalbos atribojimas siejamas su dviem veiksniais, kurie sietini su sutarties sudarymo faktu bei užmokesčio nustatymo už suteiktas paslaugas tvarka. Remiantis šiais atribojimo kriterijais ir susiejant su nagrinėjama tema, kyla klausimas, ar minėti veiksniai daro įtaką advokatų teikiamų teisinių paslaugų, pagalbos kokybei? Ar kokybės kriterijai

skiriasi ir apskritai, kokie jie? Tiek Lietuvos, tiek ir užsienio įstatymai, teisės aktai, doktrinos šaltiniai neišskiria, jog individualią veiklą vykdančios advokatai turėtų teikti kokybiškesnes paslaugas, negu VGTP teikiantys advokatai ir atvirkščiai. Nors ir visuomenėje vyrauja požiūris, jog advokatai, kurie teikia VGTP nemokamai, teikia ją ne visuomet kokybiškai (Nikartas, 2012). Tad nepasiturintys asmenys, susidūrę su teisinėmis problemomis dažniausiai nuleidžia rankas manydami, jog tai, kas nemokama, negali būti kokybiška. Iš tiesų tai toks požiūris laikytinas ydingu, nes jei galėtume teigti, jog VGTP teikiantys advokatai gali teisėtai teikti prastesnės kokybės pagalbą nei privatūs advokatai, tai prieštarautų ne tik įstatymams, bet ir pačiai Konstitucijai. Ši pozicija grindžiama tuo, kad visiems advokatams galioja tie patys advokatų veiklos principai, analizuoti ankstesnėse dalyse, bendri išsilavinimo ir kiti formalūs AĮ reglamentuoti reikalavimai, kurie analizuotini tolimesnėse dalyse, bendri aukštesnieji advokato elgesio standartai, bendra pripažinimo advokatu tvarka, tos pačios profesinės etikos taisyklės, kurios išimtinai taikomos visiems advokatams, nepriklausomai nuo to, ar jie vykdo profesinę veiklą individualiai, ar valstybės paskyrimu. Taigi, vienareikšmiškai galima teigti, jog advokato veiklos forma negali turėti neigiamos įtakos suteikiamos teisinės paslaugos ar pagalbos kokybei. Todėl akcentuotina tai, jog tolimesnėse darbo temose toliau analizuojant advokato teikiamų teisinių paslaugų ar pagalbos kokybės vertinimo ar civilinės atsakomybės taikymo aspektus ir vartojant pasirinktą sąvoką tik teisinė paslauga, turima omenyje ir advokatus, kurie teikia ir teisinę pagalbą.

Vis dar lieka neatsakytas klausimas, kas yra kokybiška teisinė paslauga. Kadangi, kaip minėta įžanginėje darbo dalyje, objektyvių kriterijų, kas laikytina kokybiška teisine paslauga nėra, kyla klausimas, kas yra kokybiška paslauga apskritai, nepaisant to, ar ji teisinė ar vartojimo bei tuo pačiu, kas vienija visas atlygintines paslaugas? Manytina, jog paslauga yra kokybiška tuomet, kai jos turinys atitinka tos paslaugos gavėjo asmeninį interesą, lūkestį. Bet ar tai taikoma nematerialaus pobūdžio paslaugoms? Sutikime, jog – ne. Advokato kaip ir kitos visuomeniniu reikalingumu pasireiškiančios profesijos, pavyzdžiui, gydytojų, teikiamos paslaugos, nors ir laikytinos atlygintinomis paslaugomis, tačiau visgi yra nematerialaus pobūdžio; tai reiškia, jog jomis siekiama apginti asmenų kiekvienos šalies Konstitucijos saugomus teisėtus interesus bei įstatymų saugomas teises bei vertybes. Dažnu atveju teisinių paslaugų gavėjai linkę manyti, jog negavo tinkamos kokybiškos teisinės paslaugos, nes nebuvo pasiektas norimas rezultatas jo naudai. Visgi, kokybiška teisinė paslauga nereiškia konkretaus rezultato, kuris visuomet naudingas tos paslaugos gavėjui. Taip yra todėl, jog advokatai teikdami teisines paslaugas vadovojasi ne tik bendražmogiškais taisyklėmis, bet ir įstatymais ir profesinės etikos taisyklėmis. Advokatai turi teikti teisines paslaugas tik

teisėtomis ir įstatymo leistinomis priemonėmis rūpestingai, atidžiai, sąžiningai taip, kaip yra tikimasi iš tų profesijos atstovų, kuriems verstis tam tikra profesija būtinas tam tikras išsilavinimas, kvalifikacija, licencija bei kurie laikytini profesionalais toje srityje, gaunantiems iš savo intelektualios veiklos atlygį. Sutikime, jog dažnas kreipiasi į advokatą ir ne su kilniais tikslais – norėdamas tam tikro rezultato savo naudai, nepriklausomai nuo to, kad tokie tikslai prieštarauja įstatymams. Tad vienareikšmiškai galima teigti, jog kokybiška teisinė paslauga yra ne tada, kai pasiekiamas konkretus rezultatas, o kelias link to rezultato: įdėtos maksimalios advokato pastangos, rūpestingumas ruošiant procesinius dokumentus ir atliekant procesinius veiksmus, pilnavertės ir teisingos teisinės informacijos suteikimas klientui, terminų procesiniams veiksams atlikti nepraleidimas, trumpai tariant - pareigingas pareigų vykdymas ir kvalifikuotų teisinių paslaugų teikimas nesukeliant savo veiksmais, neveikimu ar tinkamo laipsnio rūpestingumo neužtikrinimu žalos klientams ir tretiesiems asmenims³. Akcentuotina tai, jog analizuojamos teisinės paslaugos, kurioms būdingas atlygintinumas, šalys: paslaugos gavėjas ir paslaugos teikėjas sudaro sutartį. Čia svarbu suprasti, kas vienija visas atlygintines paslaugas. Atlygintinas paslaugas bendraja prasme vienija tai, kad tokia sutartimi paslaugų teikėjas įsipareigoja klientui (paslaugų gavėjui) pagal šio užsakymą suteikti tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 11 d. sprendimas civilinėje byloje). Ši teismų praktika sustiprina minėtos kokybiškos teisinės paslaugos sampratą, kuri sietina su tam tikrų specialių ir kvalifikuotų paslaugų, informacijos suteikimu tiems asmenims, kurie neturėdami teisinio išsilavinimo ir advokato profesinės kompetencijos, meistriškumo tokių žinių neturi. Be abejonės neatsiejamas nuo paslaugos kokybės kriterijaus yra sutarčių laisvės ir sąžiningumo principas. LAT, aiškindamas sutarčių laisvės principą yra pažymėjęs, jog <tais atvejais, kai atitinkami teisiniai santykiai reguliuojami dispozityviųjų teisės normų, subjektai, remdamiesi sutarčių laisvės principu, dėl savo teisių ir pareigų gali susitarti kitaip, o teismai, nagrinėdami ginčus dėl sutartinių įsipareigojimų nevykdymo, privalo aiškinti ir taikyti šalių sudarytos sutarties nuostatas, o ne konkrečią sutarčių rūšį reglamentuojančio įstatymo, nustatančio dispozityvaus pobūdžio reikalavimus, normas> (LAT 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje). Atitinkamai CK 6.156 straipsnyje įtvirtintas sutarčių laisvės principas, kuris laikytinas vienu pagrindiniu principu civilinėje teisėje, kuriuo

³ Išsami advokato procesinių veiksmų analizė ir su žala susiję aspektai klientams ir tretiesiems asmenims analizuojami tolimesnėje darbo dalyje dėl civilinės atsakomybės.

šalys gali sudaryti net ir įstatymuose nenumatytas sutartis, tačiau, kurios neprieštarautų imperatyvioms įstatymo normoms, viešai tvarkai ir gerai moralei. Čia reikėtų analizuoti, kaip tai pasireiškia teisinių paslaugų sferoje. Kaip minėta, advokatas su klientu sudaro paslaugų teikimo sutartį, kurioje klientas turi teisę apibrėžti pavidimo ribas. Kitaip tariant šalys sutartyje gali detalčiai apibrėžti šalių sulygtas advokato atliekamas pareigas, veiksmus, netgi kokių veiksmų negali atlikti. CK taip pat nedraudžia šalims sutartyje numatyti netesybas už sutartyje sulygtų pareigų, veiksmų neatlikimą. Autorės manymu, detali sutartis, kurioje aiškiai įvardinti advokato veiksmai, pareigos, procesiniai dokumentai, kuriuos advokatas kliento užklausu turi paruošti labai palengvina ir padeda operatyviau teismui išspęsti kilusius tarp šalių ginčus dėl galimo nekokybiškų advokato teisinių paslaugų suteikimo. Nesant detalios sutarties teismui gali būti sunku įvertinti, kokių konkrečių veiksmų ar pareigų advokatas galimai neatliks. Priešingu atveju - turint sutartyje aiškiai išreikštą šalių valią, kuri neprieštaruoja įstatymo imperatyvioms normoms, sutartis teismui yra pagrindinis dokumentas, patvirtinantis, ko siekė klientas kreipdamasis į advokatą. Tai galėtų būti ir tokia pavyzdinė situacija, kai klientas sutartyje aiškiai išreiškia savo valią, jog advokatui patiki paruošti būtent konkrečius procesinius dokumentus, surašyti ieškinį. Tokiu atveju iš sutarties akivaizdu, jog advokatui neparuošus arba netinkamai paruošus (neatitinkant įstatyme procesiniams dokumentams keliamų rengimo reikalavimų ar praleidus procesinius terminus) advokatas suteikė paslaugą nekvalifikuotai. Taigi, minėtos nuostatos leidžia daryti išvadas, jog vertinant, ar paslauga suteikta kokybiškai, visų pirma, reikia atsižvelgti į tos sutarties sudarymo aplinkybes, sutarties – turint sutartyje aiškiai išreikštą šalių valią šalių valią, t.y. būtent, ko sutarties sudarymu šalys siekė - teikiamas dėmesys paslaugos gavėjo interesams. Šią poziciją patvirtina ir Europos advokatų etikos kodekso nuostatos, kuriose įtvirtinta, jog advokatas, teikdamas teisinę paslaugą turi išimtinai veikti kliento interesais, teikti jiems pirmumą, lyginant su savaisiais asmeniniais ar kolegų interesais. Tai reiškia, jog vertinant, ar paslauga suteikta kokybiškai, reikia atsakyti į klausimą, ar sutartimi prisiimti ir įvykdyti įsipareigojimai atitiko paslaugos gavėjo valią, ar veiksmai atlikti laiku, atsakingai, kvalifikuotai, be trūkumų, kurie nulemtų paslaugos gavėjui neigiamas pasekmes, o tai nesiderina su kokybiškos paslaugos suteikimu. Teismų praktikoje dažnai sutinkama situacijų, kai kliento aiški valia nėra išreikšta sutartyje apsiribojant tokiomis sąvokomis kaip numatytas teisinių konsultacijų teikimas, atstovavimas byloje, nors kartais tas pats advokatas atstovauja klientą ir keliose bylose. Tad darbo autorės manymu, advokatai turėtų teikti pakankamai laiko klientams dar prieš sutarties sudarymą išaiškinant klientams jų teises ir pareigas bei sutarties sudarymo aplinkybes. Išsamus informacijos suteikimas užkirstų kelią kilusiems ginčams dėl netinkamo paslaugų teikimo

ateityje, o visgi jiems kilus – teismui padėtų operatyviau išspręsti kilusį ginčą ir lengviau identifikuoti tikruosius kliento ketinimus kreipiantis į advokatą bei tuo pačiu identifikuoti, ar advokatas įvykdė šalių sulgytas pareigas. Kadangi įvadinėse darbo dalyse priėjome išvadų, jog asmenys, susidūrę su teisinėmis problemomis, neturintys specifinių įgūdžių, žinių, teisinio išsilavinimo negali savarankiškai išspręsti iškilusių teisinių problemų, tuo tikslu jie kreipiasi į advokatą, kuris turi teises žinias, patirtį ir tikimasi iš tokiomis savybėmis pasižyminčio asmens gauti kvalifikuotą pagalbą. Taigi, įvertinę šias aplinkybes galime vienareikšmiškai konstatuoti, jog teisinė paslauga turi būti suteikta kvalifikuotai, laiku, sąžiningai, atsižvelgiant į paslaugos gavėjo valią, kuri išreikšta paslaugų teikimo sutartyje priešingu atveju – pamynus šiuos kriterijus – teisinės paslaugos gavimas praras prasmę, nes ne tik neatitiks paslaugos gavėjo valios, bet gali sukelti ir neigiamų padarinių. Vertėtų akcentuoti teismų praktikoje pateiktą teismo požiūrį civilinėje byloje: <... advokato surašyto ieškinio turinys neprieštarauja atsakovės prašymo suteikti antrinę teisinę pagalbą turiniui, advokatė paruošė skundą pagal atsakovės prašymą, nenukrypstant nuo pavedimo ribų, nesusiaurinant jų ir neišplečiant; ...advokatas veikė sąžiningai ir jo atlikti veiksmai neleidžia teigti, jog jis veikė prieš kliento valią, siekdamas neigiamų padarinių klientui...; surašytas skundas atitinka procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus, jis pateiktas laiku, tad ieškovės prašymas pripažinti advokato suteiktas teises paslaugas nekokybiškomis neturi pagrindo> (Vilniaus apygardos teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje).

Teisinės paslaugos, teisinės pagalbos, įstatymų bei teismų praktikos analizė leidžia prieiti tokių išvadų, jog nepriklausomai nuo advokato veiklos formos, advokatams taikomi tie patys įstatymai, reglamentuojantys advokato veiklą, sutarčių laisvės, sąžiningumo principai ir bendros profesinės etikos taisyklės, kurios nenumato, jog privačiai veiklą vykdančioms advokatams bei jų teikiamoms teisinėms paslaugoms turėtų būti taikomi skirtingi kokybės kriterijai nei advokatams, kurie teikia valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Visais atvejais vertinama, ar advokatas įvykdė įsipareigojimus tokiu būdu, kuris labiausiai atitiktų sutarties esmę, jos sudarymo aplinkybes, tikruosius šalių ketinimus ir asmeninius kliento interesus, nesukeldamas neigiamų pasekmių paslaugos gavėjui.

1.3. Advokatams keliami kvalifikaciniai reikalavimai

Šiame skyriuje bus analizuojami būsimiems advokatams keliami išsilavinimo ir skirtingų valstybių siūlomi teisinių paslaugų kokybės vertinimo kriterijai bei standartai. Šių objektų analizė svarbi tuo, kad būtų galima objektyviai įvertinti, ar advokatams keliami teisinio

išsilavinimo ir kiti galimi teisinių paslaugų kokybės kriterijai Lietuvoje yra pakankami, siekiant užtikrinti ateityje teikiamų teisinių paslaugų kokybę bei kurie laikytini pagrindu būsimo advokato pareigų tinkamam įvykdymui. Formalūs ir imperatyvūs reikalavimai, kurie pateikti Advokatūros įstatyme būsimiems advokatams, šioje dalyje nebus analizuojami, nes atitikimas šiems reikalavimams neturi tiesioginės įtakos advokato teikiamų teisinių paslaugų turiniui, todėl jų analizė bei vertinimas nelaikytini aktualūs šio magistro darbo temai.

Kaip minėta įvadinėse šio darbo dalyse, advokatas, vykdydamas profesinę veiklą atlieka ypatingą funkciją – įgyvendina asmenų konstitucines teises į gynybą. Nesuklysimė teigdami, jog tinkamas, kokybiškas šios visuotinai svarbios funkcijos įgyvendinimas priklauso nuo advokato profesinio pasirengimo lygio, įgytos kvalifikacijos bei teisinio darbo įgūdžių, tad neabejotinai advokato dar studijų metu įgytas teisinis išsilavinimas, praktikos metu – įgyta patirtis - itin reikšminga ir formuoja tolimesnę advokato veiklą bei ateityje teiktinų teisinių paslaugų kokybę. Taigi, vertinant Advokatūros įstatymo raidą, atkreiptinas dėmesys į šio įstatymo 7 straipsnio 2 punkto pakeitimus: pagal ankstesnes galiojusias šio įstatymo normas, advokatais galėjo tapti asmenys ir turintys tik teisės bakalauro universitetinį išsilavinimą. Tokia galimybė daugumos autorių, rašančiųjų teisės klausimais, gana kritiškai vertinama. Neigiamas tokios galimybės vertinimas pateikiamas ir Romualdo Drakšo monografijoje, kurioje autorius vienareikšmiškai teigia, jog anksčiau galiojęs reikalavimas būsimiems advokatams turėti teisės bakalauro arba teisės magistro, arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį yra ne tik nepakankamas, bet ir lingvistiškai vertinant – ydingas. Ydingumas autoriaus manymu pasižymi tuo, kad nėra aišku, ar asmuo, pretenduojantis į advokato pareigas be įgyto teisės magistro laipsnio turi būti prieš tai įgijęs ir teisės bakalauro laipsnį, todėl autorius siūlo šio įstatymo pataisą ir dviprasmišką šioje normoje žodį “arba” pakeisti žodžiu “ir.” Tokiu atveju šis reikalavimas skambėtų taip: <...turintys teisės bakalauro ir teisės magistro laipsnį...>. Autoriaus siūlymas laikytinas logišku, nes pagal ankstesnį galiojusį reikalavimą suprantama, kad suteikiama galimybė tapti advokatais ir asmenims, kurie baigė ne teisės studijas ir turi ne teisės bakalauro laipsnį, tačiau tokį įgijo pagal vienkopį universitetinį išsilavinimą, kuris pagal Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą įgyjamas, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopų universitetinės studijos (Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Autorius akcentuoja, jog pirmosios pakopos teisės studijos skirtos teisiniam mąstymui formuoti ir bendriems teoriniams pagrindams įgyti, tačiau advokatams būtinas platesnio profilio pasirengimas ir aukštasis visavertis teisinis išsilavinimas, kurį gali užtikrinti tik sėkmingai pabaigtos teisės magistro studijos (Drakšas, 2012). Taigi, atsižvelgiant į galiojančią Advokatūros įstatymą ir pakeistą minėto įstatymo normą matyti, jog šiandien

advokatais pripažįstami tik tie asmenys, kurie turi teisės bakalauro ir teisės magistro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, ne mažesnį kaip penkerių metų teisinio darbo stažą arba yra atlikę ne trumpesnę kaip dvejų metų advokato padėjėjo praktiką ir išlaikę kvalifikacinį egzaminą. Įstatymo leidėjo pakeista įstatymo nuostata leidžia vienareikšmiškai pritarti analizuotai autoriaus pozicijai, jog teisės magistro laipsnis be teisės bakalauro nėra pakankamas advokatui, kuriam yra pavesta vykdyti svarbias funkcijas įgyvendinant asmenų konstitucines teises bei teisingumą. Vertinant kitose Europos Sąjungos narėse keliamus išsilavinimo reikalavimus būsimiems advokatams akivaizdu, jog Lietuva reikalavimų griežtumu joms nenusileidžia. Pavyzdžiui, Norvegijoje, būsimiems advokatams būtina įgyti teisės magistro laipsnį – tai penkerių metų studijos, atlikti dvejų metų teisinio darbo praktiką bei išlaikyti baigiamuosius advokatų kursus, trunkančius net kelis semestrus tam, kad gauti leidimą verstis advokato veikla (*Advokatforeningen: bli advokat, 2021*). Vokietijoje – advokato išsilavinimas prilyginamas teisėjų išsilavinimui, nes kvalifikacinius reikalavimus nustato Teisėjų įstatymas (Drakšas, 2012). Kaip Lietuvoje, taip ir Vokietijoje būsimiems advokatams numatomas dvipakopis teisinis išsilavinimas. Pirma pakopa – ne trumpesnės nei ketverių metų universitetinės studijos; antroje pakopoje – parengiamoji praktika, kuri trunka dvejus metus ir baigiama antruoju valstybiniu egzaminu. Reikalavimai taip pat numato, jog parengiamoji teisinio darbo praktika gali būti atliekama tokiose institucijose kaip bendrųjų teismų civilinių teismų skyriuose, prokuratūrose, valstybės valdymo vietose bei pas advokatą. Toks numatytas praktikos atlikimo spektras manytina leidžia parengti ne tik teisės srities žinovus, bet tuo pačiu ir tokius advokatus, kurie turi ir platesnį akiratį, apimančią ne tik teisinės žinias, bet ir filosofinius, istorinius bei visuomeninius pagrindus. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog užsienio valstybėse kaip ir Lietuvoje įstatymų normose įtvirtintuose kvalifikaciniuose reikalavimuose pabrėžiamas “universitetinis” išsilavinimas. Jo reikšmę plėtoja tiek minėtas autorius, tiek ir Konstitucinis Teismas, kuris dar 1996 m. liepos 10 d. nutarime “Dėl advokatų aukštojo universitetinio teisinio išsilavinimo” yra konstatavęs: <...tik universitetinis teisinis išsilavinimas gali parengti plataus profilio teisininkus, gebančius vertinti visą teisinę sistemą ir spręsti sudėtingas teisines problemas. Minėto tikslo padeda siekti tik platesnė ir įvairesnė, ilgesnės trukmės ir fundamentalios universitetinės studijos, kurios didelį dėmesį skiria humanitarinio pobūdžio disciplinoms, civilinei, baudžiamajai teisei ir kt... > (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas). Taigi, nors ir teisinis išsilavinimas buvo įgytas institute ar akademijoje, tačiau jis negali būti besąlygiškai tapatinamas su išsilavinimu, kuris įgytas universitete.

Taigi, sisteminė pateiktos autoriaus pozicijos, kvalifikacinių reikalavimų kitose

valstybėse bei Konstitucinio Teismo nutarimo analizė nekelia abejonų dėl teisinio universitetinio išsilavinimo - po teisės bakalauro laipsnio įgyjant ir teisės magistro laipsnį svarbos ir būtinumo siekiant užtikrinti, jog teisinę veiklą Lietuvoje vykdytų plataus akiračio advokatai, kurie bus tinkamai pasirengę išspręsti net ir labai sudėtingas, ne tik teisinių žinių, bet ir kitų sričių pagrindų išmanymo reikalaujančias problemas.

Nors ir abejonų dėl universitetinio teisinio išsilavinimo ir magistro laipsnio įgijimo būsimiems advokatams neginčijamos svarbos nekyla, vis dėlto tai nėra vienintelis kvalifikacinis reikalavimas leidžiantis spręsti dėl pakankamos advokato kompetencijos tolimesnei profesinei veiklai vykdyti. Lietuvoje be reikiamo išsilavinimo, teisinio darbo praktikos atlikimo numatytas ir papildomas egzamino laikymas, numatytas asmenims pretenduojantiems į advokato pareigas, kuris leidžia patikrinti advokato teises žinias, gebėjimą jas pritaikyti praktiškai, kompetenciją, įgytą studijų bei teisinio darbo praktikos atlikimo metu. Nors ir iš advokatams šiai dienai keliamų teisinio išsilavinimo reikalavimų akivaizdu, jog šie reikalavimai daugiau nei pakankamai aukšto lygio, griežti bei, manytina, pakankami siekiant suteikti aukšto ir plataus spektro žinias būsimiems advokatams, kyla klausimas, ar organizuojami kvalifikaciniai egzaminai, jų vertinimas bei tvarka taip pat pakankamai griežti, kad būtų atrinkti tik "patys geriausi" teisininkai, gerai teises žinias įsisavinę ir gebantys jas pritaikyti praktiškai. Įvertinus AĮ pateiktus reikalavimus būsimiems advokatams darytinos išvagos, kad būtent numatytas privalomas kvalifikacinio egzamino advokatams laikymas yra laikytinas efektyvia priemone siekiant minėtų tikslų. Šias išvagas patvirtina ir AĮ 14 straipsnio 3 dalis, numatanti, jog kvalifikacinio egzamino metu patikrinamas pretendentų pasirengimas dirbti advokato darbą, gebėjimas ne tik teorines žinias, bet ir įgūdžius pritaikyti praktinėje veikloje bei advokatų profesinės etikos žinios. Iš šios įstatymo nuostatos akivaizdu, jog ne visi teisininkai, kurie baigė universitetines teisės studijas įgyja teisę vykdyti advokato profesinę veiklą, o tik tie, kurių tinkamas pasirengimas dirbti advokato darbą yra patvirtinamas kvalifikacinio egzamino metu šį egzaminą organizuojančiai ir vertinančiai Komisijai. Visuotinai pripažįstama, jog advokatų profesija turi ypatingą reikšmę visuomenėje ir nuo jų tiesiogiai priklauso teikiamų teisinių paslaugų kokybė (Drakšas, 2012). Tad AĮ pateikti griežti reikalavimai būsimiems advokatams, apimantys ne tik reikiamą teisinį išsilavinimą, kvalifikacinio egzamino išlaikymą bei kartu ir įpareigojimas pateikti dokumentus, kurie atskleistų ne tik pretenduojančio į advokatus asmens kvalifikaciją, bet ir garantuojančius nepriekaištingą reputaciją bei sveikatos būklę yra pagrįsti ir būtini, nes tik jie leidžia užtikrinti, jog advokatas kompetentingai atliks pareigas. Tai, kad minėtame Advokatūros įstatyme numatyti analizuotini reikalavimai yra objektyviai būtini ir privalomi patvirtina ir teismų

praktika: < ...tai, kad asmuo yra baigęs universitetines teisės studijas leidžia daryti prezumpciją, jog jis gali pretenduoti dirbti advokato darbą, kuriam reikalingas universitetinis išsilavinimas, tačiau numatoma ir papildoma sąlyga; ...jis atitinka visus keliamus reikalavimus, kurie neapsiriboja vien tik universitetinio teisinio išsilavinimo turėjimu... Tam tikra profesinė kvalifikacija tiek teisėjų, prokurorų, tiek advokatų ir kitų profesijos atstovų bei tinkamas pasirengimas dirbti profesinį darbą patikrinamas organizuojamų kvalifikacinių egzaminų metu, tad byloje nurodyti ieškovės argumentai, jog jos kvalifikacinės žinios patikrintos studijų ir teisinio darbo metu atmetinos kaip nepagrįstos (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. sprendimas civilinėje byloje). Akcentuotina ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtintas *expressis verbis* teisinės valstybės siekis, kuris grindžiamas tuo, kad turi būti keliami kuo didžiausi profesinės kvalifikacijos reikalavimai. Jei šie reikalavimai nebūtų keliami, būtų sudaromos prielaidos pažeisti asmenų laisves, teises bei teisėtus interesus saugomus ir ginamus LR Konstitucijos. Tinkamai parengtų aukštos profesinės kvalifikacijos teisininkų veikla lemia visuomenės pasitikėjimą ne tik teisininkais, advokatais, jų teikiamomis aukštos kokybės teisinėmis paslaugomis, bet ir pasitikėjimą visa teisine sistema (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas civilinėje byloje). Tad čia labai svarbus ir atsakingas vaidmuo tenka ir pačiai valstybei, nes ji išduodama licenciją teisininkams vykdyti advokato profesinę veiklą įsipareigoja savo piliečiams ir kartu jiems garantuoja, jog licencija suteikiama tik tiems teisininkams, kurių aukštas kvalifikacinis pasirengimas, tobula reputacija garantuos tik kokybiškas teisinės paslaugas.

Lietuvoje keliamų kvalifikacinių reikalavimų pretendentams į advokatus palyginimas su užsienio šalyse keliamais, teisės doktrinos bei teismų praktikos analizė leidžia teigti, jog Lietuvoje taikomi itin aukšti ir griežti kvalifikaciniai standartai. Ne visi asmenys, įgiję teisės magistro laipsnį gali pretenduoti į advokato vardą. Advokatas vykdo itin sudėtingą ir atsakingą darbą, reikalaujantį ne tik teisinių žinių, bet ir kvalifikacijos, įgūdžių, asmeninių ir dalykinių savybių, kurios apibūdintų pretendentą į advokatus kaip tinkamą, nepriekaištingos reputacijos asmenį, galintį apginti asmenų Konstitucijoje įtvirtintas ir saugomas vertybes bei garantuotų tinkamos kokybės teisinės paslaugas, ko siekia kiekviena teisinė valstybė.

1.4. Teisinių paslaugų kokybės vertinimo kriterijai ir kontrolė Lietuvoje

Nors ir advokato statusas leidžia daryti prielaidą, jog jo teikiamos teisinės paslaugos yra kokybiškos, tačiau ankstesnėse dalyse analizuoti nekokybiškų teisinių paslaugų atvejai bei gaunamų Advokatų tarybai skundų dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų visetas leidžia

teigti, jog advokatai – nėra robotai ir klaidų jų profesinėje veikloje neišvengiama. Nors ir formalių teisinių paslaugų kriterijų leidžiančių teikti, kokios teisinės paslaugos laikytinos kokybiškomis, kokios ne nėra, vis dėlto tiek Lietuvoje, tiek ir kitose užsienio valstybėse buvo ir yra siūlomi teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo bei kontrolės metodai, leidžiantys garantuoti, jog advokatas suteiks teisinę paslaugą užtikrindamas tinkamą teisinės paslaugos kokybės lygį. Vis dėlto netyla diskusijos dėl advokato veiklos kokybės vertinimo ir detalizuotų kokybės kriterijų galimumo, antai šie prieštarauja advokato veiklos nepriklausomumo principo užtikrinimo garantijoms. Tad šioje darbo dalyje bus analizuojamas teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo kontrolė, jos būtinumas ir galimos kontrolės formos, būdai bei tokios atliekamos kontrolės Lietuvoje probleminiai aspektai. Akcentuotina, kad užsienio valstybėse taikomi advokato veiklos kokybės užtikrinimo būdai bus aptariami atskirame skyriuje.

Teisinės paslaugos kokybė – viena aktualiausių nūdienos problematikų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Nors ir skirtingos šalys siūlo įvairius teisinių paslaugų kokybės vertinimo bei užtikrinimo metodus, vis dėlto dauguma autorių galiausiai prieina išvados, jog net ir detaliausias reikalavimų teisinių paslaugų kokybei užtikrinti sąrašas ne visuomet užtikrintų kokybiškos teisinės paslaugos rezultatą. Pavyzdžiui, I.A. Vladimirovos manymu, pagrindinis dėmesys turėtų būti sutelkiamas ne konkrečioms formaliems reikalavimams įtvirtinti, bet pačiam paslaugos suteikimo procesui, būtent – kaip pagal savo veikimo formą ir turinį advokatas siekė pageidaujamo rezultato (Drakšas, 2012). Toks autorės siūlymas, manytina, yra logiškas ir labiausiai atitinka tiek advokato nepriklausomumo principą, tiek ir atskiros valstybės galimybę pačiai kurti teisinės valstybės kokybės užtikrinimo metodus. Taip, kaip ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymas, taip ir kokybės vertinimo ir užtikrinimo metodų parinkimas turėtų būti suprantamas kaip kiekvienos valstybės vidaus reikalas. Advokatas taip pat yra laisvas pasirinkti tam tikrą atstovavimo strategiją, kuri ne visuomet gali sutapti su kolegų pasirinktais atstovavimo pasirinkimo būdais, taktikomis. Tačiau tai neleidžia teigti, jog advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybė apskritai negali būti kontroliuojama. R. G. Melničenko nuomone, advokato veiklos kontrolė ne tik galima, bet ir būtina. Tai autorė grindžia tuo, kad advokato profesionali atsakomybė reguliuojama teisės aktais, todėl turi egzistuoti ir tam tikri advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybės standartai. Tad toliau ir bus bandoma apžvelgti kai kurias teisės aktų reglamentuotas paslaugų kontrolės galimybes Lietuvoje. Autorius R. Drakšas advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybės kontrolę siūlo klasifikuoti pagal subjektus : į išorinę ir į vidinę. Išoriniais subjektais laikytini: pats klientas, kuris moka advokatui honorarą už šio suteiktas teises paslaugas ir teismas, kuris vadovaudamasis civilinio proceso kodekso nuostatomis, gali taikyti advokatams procesinio

poveikio priemonės. Vertinant klientą kaip teisinių paslaugų kokybės subjektą, iš pažiūros gali atrodyti, jog klientas turi labai mažą galimybę kontroliuoti advokato veiklą. Tokias išvadas mums leidžia daryti šios minėto autoriaus pateiktos aplinkybės: klientas neturi teisinių žinių, advokatas pats pasirenko advokatą dėl asmeninių priežasčių arba dėlto, kad rekomendavo draugai, klientas tiki, jog advokatas veikia jo naudai, galiausiai – klientas nedrįsta reikšti pastabų dėl advokato veiksmų, bijodamas pakenkti bylos eigai arba dėl asmeninių advokato savybių kaip arogancija, nemokėjimas bendrauti su klientu. Vis dėlto klientas turi patį reikšmingiausią kokybės vertinimo svertą – tai teisinės paslaugos sutartį, kuri nemažai leidžia pasakyti apie advokato teikiamų paslaugų tinkamumą ir kokybę. Sutartyje susitariama ne tik dėl advokato pareigų, bet ir dėl advokato atliktų darbų ataskaitos, kurioje pateikiamas atliktų darbų aprašymas bei atsiskaitymo su advokatu laikotarpis bei atsiskaitymo tvarka. Akcentuotina ir tai, kad klientas turi teisę nutraukti sutartį, jei advokato faktiškai atlikti veiksmai prieštarauja jo interesams, jei teisinės paslaugos nebuvo teikiamos ilgą laiką arba jos visiškai netenkina kliento dėl advokato amoralaus ar netgi priešingo teisei elgesio. Klientas prieš kreipdamasis į advokatą jo teisinių paslaugų kokybę gali įvertinti ir įvertindamas advokato specializaciją, turimą darbo patirtį, ankstesnes bylos baigtis, buvusių klientų rekomendacijas, advokatų kontoros bendravimą su užsienio partneriais, kas rodo, jog advokatas tobulina savo kvalifikaciją, seka teisinės aktualijas, deda maksimalias pastangas atstovaudamas savo klientų interesams. Be abejonės šie veiksniai liudija apie kokybiškas teisinės paslaugas, tad esama teisinių paslaugų rinka, prieinamumas prie tokios informacijos suteikia klientui daug galimybių įvertinti pasirinkto advokato kompetenciją ir kitus svarbius veiksnius. Vertinant antrojo išorinio subjekto – teismo galimybę vertinti advokato teisinių paslaugų kokybę akivaizdu, jog teismas civiliniame procese turi galimybę vertinti ne tik advokato atstovavimo konkrečioje byloje kokybę, kuri apima teisinės žinias, gebėjimą jas išdėstyti, bendravimo su klientu stilių, bet kartu ir bendresnių advokato etikai prisikiriamų reikalavimų paisymą. CPK 162 straipsnyje nurodytos priemonės, kurios gali būti taikomos prieš teismo posėdžio tvarkos pažeidėjus. Dėl advokatų pažeidimų, tvarkos nesilaikymo teismo salėje - teismas gali informuoti Advokatų tarybą, o ši pritaikyti advokatui drausminę nuobaudą. Reikėtų sutikti, jog vien faktas, jog advokato veiksmai gali būti vertinami Garbės teisme – žemina gynėjo autoritetą tuo pačiu sužadindamas permąstyti savo veiksmus, atlikti savotišką vidinę savireguliaciją, vengti interesų konflikto – kas laikytina veiksminga veiklos kontrolės priemone. Verta paminėti ir tai, jog, pavyzdžiui, advokato pareižingumą bei sąžiningumą iš dalies kontroliuoja ir CK nuostatos, kurios numato pareigą dalyvauti teismo posėdyje ir numato tik kelias itin svarbias priežastis, kurios atleistų advokatą nuo šios prievolės; atitinkamai kiti

tiek įstatymuose, tiek Vyriausybės bei Advokatų tarybos priimami sprendimai, nutarimai dėl privalomo kvalifikacijos kėlimo advokatui dalyvaujant įvairiuose Advokatų tarybos organizuojamuose mokymuose, posėdžiuose Lietuvoje ir užsienio valstybėse - taip renkant kvalifikacinius balus. Nors ir iš pažiūros šie įpareigojimai atrodo nereikšmingi, tačiau suponuoja tam tikrą advokato veiklos tvarką, kvalifikaciją, jos tobulinimą, sekimą teisinių aktualijų, kas plečia advokato teisinį akiratį, patirtį ir suponuoja kokybiškesnes teisines paslaugas. Taigi, galima teigti, jog minėtos įstatymų įtvirtintos išorinės kontrolės priemonės nubrėžia advokato ribas tarp kliento, teismo ir kitų proceso dalyvių. Jų reglamentavimas ir laikymasis suponuoja tinkamą ne tik advokato veiklos, bet ir viso teisinio proceso tvarką. Darbo autorė čia norėtų akcentuoti ir Lietuvos jaunųjų advokatų asociacijos (LJAA) veiklą, kuri vienija advokatus ir advokatų padėjėjus jau 45 metus. Pagrindiniai šios veiklos siekiai yra skatinti teisinį išsilavinimą, ilgalaikes organizacijos narių studijas, padėti ugdyti organizacijos narių praktinius įgūdžius, kelti kvalifikaciją bei platinti informaciją apie įvairius Europos jaunųjų advokatų asociacijų rengiamus susitikimus, konferencijas bei seminarus (LJAA 1994 m. kovo 17 d. įstatai). LJAA organizuoja įvairius mokymus bei seminarus, kuriuos veda didelę profesinę patirtį sukaupę advokatai bei įvairių sričių teisininkai: procesinių dokumentų rengimo, sėkmingos advokato profesijos karjeros ir kitais aspektais. Tad darbo autorės teigimu, valstybė suteikia visas sąlygas būsimiems ir esamiems teisininkams, ketinantiems užsiimti advokato profesine veikla tobulinti savo kvalifikaciją, praktinius įgūdžius ne tik studijų metu, bet ir po jų, o minėti veiklos siekiai suponuoja kokybiškesnes advokatų teisines paslaugas ateityje, nuolatinį tobulėjimą bei užtikrina advokatų profesionalumą, kuriam ribų nėra. Tad minėtos organizacijos vykdoma veikla ir tikslai darbo autorės manymu laikytina savotiška advokatų teikiamų teisinių paslaugų kontrole ir teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo ateityje prevencija.

Išoriniai kokybės vertinimo veiksniai traktuotini kaip profesinio pobūdžio reikalavimai, kurie, kaip minėta, įtvirtinti įstatymuose ir kituose teisės aktuose ir laikytini objektyviai būtiniais, tačiau kiek sudėtingiau yra vertinti vidinę advokato teisinių paslaugų kokybę, kur įsikišimas turi būti minimalus, siekiant nepažeisti advokato veiklos nepriklausomumo bei advokato ir kliento tarpusavio konfidencialumo principų. Vertinant vidinius advokato veiklos kontrolės aspektus reikėtų pradėti nuo, kad vidinė advokato veiklos kontrolė įtvirtinta AĮ. Šio įstatymo 57 straipsnyje nurodoma, jog viena svarbiausių Lietuvos advokatūros funkcijų laikytinas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka advokatų veiklos kontroliavimas. Atitinkamai šią reikšmingą Lietuvos advokatūros atliekamą funkciją patvirtina ir Lietuvos advokatūros įstatų 7 straipsnyje nustatytos Lietuvos advokatūros pareigos, kurios susijusios su

advokatų veiklos kontrole. Lietuvos advokatūra rengia, tvirtina, aiškina nacionalinius advokato profesinės veiklos standartus; rengia ir aiškina advokatų veiklos metodiką; tvirtina ir aiškina Lietuvos advokatų etikos kodeksą; tvirtina ir aiškina Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarką; organizuoja ir koordinuoja advokatų kvalifikacijos tobulinimą, stažuotes; nustato advokatams kasmetinio kvalifikacijos tobulinimo ir privalomų kursų valandų skaičių sprendžiant advokatų teikiamų teisinių paslaugų gerinimo klausimus bei kartu atlieka advokatų, besiverčiančių profesine veikla priežiūrą. Lietuvoje advokatų veiklos kontrolė vykdoma kolegialių organų: Advokatų tarybos, Garbės teismo ir Advokatų tarybos sudaromų laikinųjų komisijų. Vis dėlto, manytina, kad pagrindinis vaidmuo ir atsakomybė reguliuojant advokato veiklos kokybę tenka Advokatų tarybai, kuri priima sprendimą iškelti advokatui drausmės bylą. Ji suderinusi su Teisingumo ministerija nustato kliento ir advokato tarpusavio ginčų dėl teisinių paslaugų teikimo nagrinėjimo tvarką bei rašytinių įrodymų nuorašų tvirtinimo ir registravimo tvarką. Akcentuotina ir tai, jog advokatų taryba sprendžia dėl advokatų įrašymo į Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašą ir dėl išbraukimo iš jo. Atitinkamai, Advokatų garbės teismas Advokatų tarybai priėmus sprendimą inicijuoti drausmės bylą advokatui dėl profesinio elgesio pažeidimo ar nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo surinktus laikinosios komisijos įrodymus, pagrindžiančius galimus pažeidimus perduoda Garbės teismui, o šis, įvertinęs turimus įrodymus priima galutinį sprendimą - konstatuoti drausmės pažeidimą, ar ne ir skiria vieną iš įstatyme numatytų drausminių nuobaudų. Taigi, įvertinus Lietuvos advokatūros kolegialių organų atliekamų funkcijų ir pareigų visetą galima paneigti dažnai visuotinai galiojančią nuostatą, jog advokato veikla absoliučiai nepriklausoma ir nekontroliuojama. Nors galimas tik minimalus valstybės įsikišimas, tačiau akivaizdu, jog didelė reikšmė ir atsakomybė vertinant advokato vidinę veiklos kontrolę suteikiama Lietuvos Advokatūrai, kuri vykdo advokatų savivaldą Lietuvoje bei Advokatų garbės teismas, kuris nagrinėja advokatų drausmės bylas ne tik dėl profesinės etikos pažeidimų, bet ir dėl suteiktų nekokybiškų teisinių paslaugų paskirdamas įstatyme nustatytas drausmines nuobaudas, kuriomis siekiama ne nubausti advokatą, o sužadinti vertybių permąstymą, savireguliaciją, apsaugoti advokatą nuo nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo ateityje. Šio darbo autorė linkusi pritarti autoriaus R. Drakšo minėtoje monografijoje išsakytai nuomonei, jog vien faktas, kad advokato drausmės byla nagrinėjama Garbės teisme verčia advokatą suklusti, žemina jo autoritetą, vardą, verčia pasitempti. Tad, manytina, jog advokato drausmės bylos nagrinėjimas laikytinas efektyvia jo teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo priemone. Tokias išvadas leidžia daryti ir paskutiniųjų metų Lietuvos Advokatūros veiklos ataskaitos ir nagrinėtų drausmės bylų analizė – pastebima, jog Lietuvos advokatų taryba

rečiau gauna pakartotinius skundus dėl advokato suteiktų nekokybiškų paslaugų – tai atitinkamai leidžia teigti, jog advokatai linkę pripažinti savo klaidas, įvertinti jas ir pasitaisyti. Vis dėlto daugiausiai nesutarimų ir dviprasmiškumų sulaukia advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą veiklos kokybės vertinimas. VGTPĮ 2 straipsnyje numatyta, jog teikti teisinę pagalbą advokatas skiriamas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu (toliau - Tarnyba). Tai reiškia, jog Tarnyba paskiria konkretų teisinę pagalbą teikiančią advokatą. Pabrėžtina tai, jog paties advokato sutikimas teikti konkreta turinio teisinę pagalbą nėra būtinas, tačiau sutarties pasirašymas su Tarnyba dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo tokį pavedimą daro privalomu. Šioje vietoje kyla klausimas, ar tai, kad advokato sutikimas nėra būtinas neprieštarauja AĮ 3 straipsnio 1 dalies nuostatai, kuri teigia, jog Lietuvos advokatai – nepriklausoma Lietuvos teisinės sistemos dalis bei Europos Tarybos 2003 m. sausio 27 d. direktyvai, kuri numato teisę kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčiuose pagerinimą nustatant minimalias bendras teisinės pagalbos tokiems ginčams taisykles, kurių esmė – sudaryti galimybę kiekvienam asmeniui veiksmingai ginti savo teises ir įstatymų saugomus interesus nuo bet kokio pažeidimo (Montvydienė, 2020). Sisteminiis VGTPĮ aiškinimas leidžia pagrįstai teigti, jog antrinę teisinę pagalbą teikiantis advokatas gali būti pakeistas kitu tik tais išimtiniais atvejais, jei nustatomas interesų konfliktas arba tuo atveju, kai prašo pats pareiškėjas, kurio netenkina advokato siūloma pozicija bei teisinių paslaugų kokybė. Pareiškėjas turi teisę informuoti Tarnybą apie advokato veikimą ar neveikimą bei netinkamą atstovavimą (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24d. nutartis civilinėje byloje). Pabrėžtina tai, kad šių prašymų Tarnyba gali ir netenkinti, nes kaip minėta, šalių sutikimas dėl advokato dėl konkreta advokato skyrimo nėra būtinas (Drakšas, 2014). Tai leidžia daryti prielaidas, jog prašymo netenkinus – advokatas turėtų veikti prieš savo arba savo kliento valią: net ir žinodamas, kad negalės įvykdyti pavedimo laiku dėl didelio užimtumo arba dėl to, kad trūksta kvalifikacijos sudėtingoje byloje. Kita vertus, nuo to momento, kai pareiškėjas pateikia prašymą Tarnybai dėl galimo advokato neteisėto veikimo ar neveikimo – atsiranda galimybė įvertinti advokato teisinių paslaugų kokybę: Tarnybai tuo pagrindu kreipiantis į Lietuvos advokatūrą dėl atitinkamo advokato veiklos kokybės įvertinimo. Taigi, galima vienareikšmiškai teigti, kad tokiose situacijose, kai nėra tinkamai pasvertos galimybės suteikti kvalifikuotą teisinę pagalbą, tai suponuoja nekokybiškas teises paslaugas. Advokatų tarybos 2011m. balandžio 22 d. Kreipimosi į LR Prezidentę „Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo” projekte akcentuojama tai, kad remiantis advokatų veiklos laisvės ir nepriklausomumo principu reikalaujama, kad advokatų profesinės bendrijos profesinė veikla nebūtų saistoma institucijų ir pareigūnų nuomonės, kurie neįeina į advokatūros sistemą.

Akcentuotina tai, jog advokatas dar iki tol, kol priima pavedimą preliminariai įvertina teisinę atstovaujamojo poziciją, nėra pozicijos – negali būti ir atstovavimo. Tad pateikta Tarnybos, advokato paskyrimo procedūra eliminuojant pačio advokato sutikimą, išankstinį atstovaujamojo pozicijos įvertinimą prieš pradedant pavedimą – nesiderina su pateiktais laisvės ir nepriklausomumo principais. Tad atitinkamai vargu, ar galima tikėtis, jog atstovaujamasis gaus efektyvią ir kokybišką teisinę pagalbą. Tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijos Teismas pateisina Tarnybos minimalų įsikišimą į advokatūros veiklą. Jis yra konstatavęs, jog visuotinai pripažįstama, ne tik Lietuvoje, jog valstybės kontroliuojamos profesijos suponuoja atitinkamos profesijos savireguliaciją ir kuri užtikrina atstovavimą tai profesijai susiklosčius santykiams su valstybės institucijomis bei tarptautiniu lygiu, kvalifikacijos tobulinimo organizavimą, vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi kontrolę. Jei tokios savireguliacijos nebūtų, galimos prielaidos, jog minėtos profesinės savivaldos sistemos galėtų išvengti atitinkamos profesinės veiklos kontrolės ir sunku būtų įvertinti, ar tie asmenys laikosi vienodų profesinės etikos standartų (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. sprendimas civilinėje byloje). Tad įvertinus teismo pasisakymus minėtoje byloje darytinos išvalgos, jog Tarnybos įsikišimas į advokatūros veiklą laikytinas minimalus ir būtinas siekiant užtikrinti bendrą profesinės etikos standartų laikymąsi, tinkamą advokatūros savireguliaciją bei savo ruožtu teisinių paslaugų kokybę. Tarnyba skirdama advokatus teikti antrinę teisinę pagalbą turi ne tik teisių, bet ir pareigų – prieš priimdama sprendimus paskirti konkretų advokatą teikti arba atsisakyti teikti teisinę pagalbą įvertinti visas reikšmingas faktines aplinkybes ir kitus VGTPĮ nustatytus reikalavimus. Šio įstatymo 3 straipsnis taip pat numato, jog Lietuvos advokatūra yra įpareigojama organizuoti šią pagalbą teikiančių advokatų veiklos kokybės tikrinimą, tačiau nenumato kaip advokatai gali būti kontroliuojami ir kodėl jiems turėtų būti sudarytos išskirtinės jų veiklos kokybės vertinimo taisyklės, kurias turėtų įtvirtinti Lietuvos advokatūra suderinusi su Teisingumo ministerija. Taigi, išvelgtinas dvejopas advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą pavaldumas, galimai pažeidžiantis jų nepriklausomumo principą: advokatai, tarsi verčiami turėti pareigų Advokatų tarybai, nors tai - Teisingumo ministerija, kuri organizuoja ir atlieka valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo stebėseną bei teikia specialias rekomendacijas, siekdama užtikrinti vienodą šio įstatymo taikymą.

Nors kaip minėta įstatymuose yra įtvirtinta advokato veiklos kokybės kontrolė, jos vykdymo tvarka bei įvardijamos pagrindinės institucijos, kurioms tenka pagrindinis vaidmuo kontroliuoti advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybę, apie formalius kokybės vertinimo kriterijus nėra užsimenama, tačiau vis dėlto apie tam tikrų kriterijų buvimą vertinant teisininkų praktikų darbą užsimenama pavienių autorių darbuose bei sutinkama siūlomų kokybės

vertinimo kriterijų bei modelių užsienio teisinėje praktikoje. Tačiau autoriaus R. Posner nuomone, galimi ir siūlomi kriterijai nėra tobuli, nes informacija apie priežastingumą padrika, o žinomų teisininkų darbų stebėjimas suteikia ne tik ne visus, bet dažnai ir klaidinančius įrodymus apie advokato teisinio mąstymo gabumus (Posner, 2004). Pasak autoriaus, kai sunku įvertinti proceso rezultatą, paprastai vietoj to vertintinas indėlis į patį darbą. Tačiau autoriaus R. Drakšo nuomone, sunku apskaičiuoti, kiek darbo advokatas įdėjo, kad apgintų kliento interesą. Akivaizdu, jog nuovokus, didelę teisinio darbo patirtį turintis advokatas gali ne tik greitai, bet ir rezultatyviai panaudoti visus teisinės gynybos būdus ir pasiekti klientą tenkinantį rezultatą, tačiau rezultatas gali būti priešingas, jei palyginsime šį advokatą su jaunu, didelės patirties neturinčiu advokatu, kuris daug darbo įdėjo, tačiau rezultatas kliento netenkina. Tad siūlymas advokato darbo kokybę vertinti pagal tai, kiek laiko advokatas įdeda arba nustatant kiek turi būti įdedama atmestinas šiuo atveju kaip neefektyvus, vertinant advokato veiklos kokybę. Vertėtų paminėti ir tai, kad kliento gali netenkinti ir kvalifikuoto advokato teisinės paslaugos, jei kliento pagrindinis tikslas buvo bet kokia kaina laimėti bylą, nors jis ir žinojo, kad buvo neteisis ir advokatas tokios trokštamo kliento rezultato nepasiekė, tačiau akivaizdu, jog tokia bylos baigtis nieko nesako apie advokato nekvalifikuotumą ar nekokybiškas teisines paslaugas. Objektivumo dėlei vertėtų paminėti, jog priešasčių, advokatų klientams apginti savo interesus gali būti daug: advokatas į teismo posėdį atvyksta nepasiruošęs, nesusipažinęs su byla, vilkina bylą, atsisako surašyti dokumentus, nesuteikia visapusiškos informacijos klientui, nevykdo pareigų ar sutartimi prisiimtų įsipareigojimų arba juos įvykdo ne laiku, galiausiai klientas patiria žalą. Vis dėlto ne visuomet skundai, kurie pateikiami Lietuvos advokatūrai yra pagrįsti – ypatingai turint omenyje tuos atvejus, kai klientai siekia susigrąžinti už teisines paslaugas sumokėtus pinigus, advokatui nepasiekus palankaus klientui rezultato, ko advokatas neprivalo garantuoti. Visgi gavus tokio pobūdžio skundus, kyla advokato veiklos revizijos būtinybė, kuri suponuoja daug problemų. Visų pirma, nėra sutariama, kas turėtų priimti tą galutinį neginčijamą sprendimą dėl advokato teisinės paslaugos kokybės. Kaip minėta, pašalinis įsikišimas ir advokato pasirinktos pozicijos ar naudojimosi procesinėmis teisėmis vertinimas laikytinas šiurkščiu advokato nepriklausomumo principo garantijų pažeidimu. Pasak autoriaus S. Arlausko advokatų veiklos kokybės tikrinimo kriterijai ir apskritai vidinė kontrolė būtų pripažįstama racionalių sprendimų, jei ji atitiktų advokato asmeninę teisingumo viziją, advokatas pasitikėtų kontrolę atliekančia institucija bei turėtų galimybę pats dalyvauti priimant sprendimą ir šį sprendimą sankcionuotų (Arlauskas, 2004). Toks autoriaus siūlymas laikytinas pagrįstu, paremtas bendradarbiavimu, teisingumo bei naudos kriterijais ir manytina, nepažeidžiantis advokato nepriklausomumo garantijų,

suteikiantis teisę pačiam advokatui dalyvauti kokybės vertinimo procese. Vis dėlto šio darbo autorei priimtinausias R. Drakšo monografijoje pateiktas pasiūlymas – tai prevencinis advokatų veiklos tikrinimas, tačiau ne visų, o tik tų advokatų, dėl kurių nekokybiškų teisinių paslaugų gaunami pakartotiniai skundai ir advokatas jokių išvadų Garbės teismui pritaikius ne vieną drausminę nuobaudą – nepadaro. Šis siūlymas laikytinas logiškas ir optimalus, nėra būtinybės tikrinti tų advokatų veiklą, dėl kurių Lietuvos Advokatūra skundų negauna, taip pat jei šie advokatai nuolat tobulina savo kvalifikaciją, nes daromos prielaidos, jog advokatai aktyviai dalyvauja savo profesinėje veikloje ir teikia kokybiškas teisines paslaugas.

Sistemine įstatymų, Konstitucinio teismo nutarimų bei žymių autorių, rašančiųjų teisės klausimais analizė leidžia teigti, jog išimtinė pareiga pasirinkti tam tikrą bylos strategiją, naudojimąsi tam tikra procesine teise ir sutikimas priimti pavidimą turėtų būti suteikiamas išimtinai advokatui, nes toks pasirinkimas priklauso nuo bylos aplinkybių ir kitų su atstovaujamoju susijusių svarbių aplinkybių bei faktų, kurie kitoms institucijoms, neįeinančioms į advokatūros teisinę sistemą negali būti žinomos, todėl turėtų būti atsižvelgiama į advokato sutikimą arba motyvuotus pareiškimus nurodant tokių pavidimų atsisakymo priežastis, nes priešingu atveju – eliminuojant advokato teikiančio antrinę teisinę pagalbą dalyvavimą pavidimo priėmimo bei konkretaus advokato skyrimo procese vargu, ar galimas kokybiškos ir efektyvios teisinės pagalbos užtikrinimas, o advokato strategijos pasirinkimas byloje – jos vertinimas ir kontroliavimas apskritai neįmanomas, nes kas vienam teisininkui yra gera atstovavimo pozicija, kitam gali pasirodyti visiškai nepriimtina. Taigi, nors dėl išorinio advokato veiklos kokybės tikrinimo didelių diskusijų ir prieštaravimo nekyla, nes procesinės veiklos ribos, procesinė tvarka įtvirtinta įstatymuose – yra formalizuota, to pasakyti apie vidinę advokato veiklos kontrolę negalima – nėra formalizuotų minimalių kokybės vertinimo taisyklių ar kriterijų, kurie padėtų išspręsti advokatų veiklos kokybės įvertinimo problemas. Apibendrinant teigtina, jog vidinė advokatų veiklos kontrolė vis dar kelia spragų. Siūlytina, kad nuolatinis advokato kvalifikacijos kėlimas bei drausminės atsakomybės už nekokybiškas teisines paslaugas sugriežtinimas arba periodinis žinių patikrinimas tų advokatų, dėl kurių gaunami pakartotiniai skundai dėl nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo galėtų būti naudojamos kaip advokatų vidinės veiklos kokybės vertinimo priemonės, nes galima teigti, jog advokato kompetencija bei teisinių paslaugų kokybė priklauso nuo jo turimų teisinių žinių kiekio.

Vis dėlto manytina, jog būtinas atskiras teisinių paslaugų kokybės vertinimo kriterijų bei šios veiklos kokybės užtikrinimo patirties užsienio valstybėse aptarimas.

1.5. Advokatų teisinių paslaugų kokybės vertinimo ir užtikrinimo patirtis užsienyje

Lietuvos teisinėje sistemoje nėra nustatytų specialių taisyklių, leidžiančių smulkiai apibūdinti, kokia advokato teisinė veikla laikytina kokybiška, kokia – ne. Vis dėlto atsitiktinai pasirinktų užsienio valstybių advokatų etikos kodeksų bei Lietuvos autorių, rašančių teisės klausimais darbų analizė atskleidžia tam tikrus galimus advokatų teisinių paslaugų kokybės vertinimo kriterijus bei standartus, kurie ne tik leidžia spręsti, ar advokato suteikta teisinė paslauga laikytina kokybiška, bet ir leidžia užtikrinti tokios paslaugos kokybę šių paslaugų gavėjams. Taigi, šiame skyriuje ir bus analizuojami skirtingų šalių siūlomi advokatų teisinių paslaugų kokybės vertinimo bei užtikrinimo metodai bei kriterijai, paliečiant ir kai kuriuos advokato rūpestingumo bei atidumo standarto užsienio šalyse aspektus, kurie plėtotini tolimesnėse darbo dalyse.

Vertinant JAV, Ispanijos, Prancūzijos, Olandijos bei Latvijos advokatų etikos kodeksų turinį, atkreiptinas dėmesys, jog tik JAV yra patvirtintos visoms valstijoms privalomos pavyzdinės advokatų profesinio elgesio taisyklės, kuriomis vadovaudamosi atskiros valstijos ne tik nustato, bet ir konkretina įpareigojimus advokatams (*Model rules of professional conduct, 2021*). Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog atskirose Europos valstybėse priimti etikos kodeksai iš esmės perteikia Europos advokatų profesinės etikos kodekse įtvirtintas nuostatas. Įžvegtina tai, jog kontinentinės teisės valstybės apsiriboja tam tikrų pareigų advokatams konstatavimu, tačiau jų nedetalizuoja; priešingas pastebėjimas vertinant bendrosios teisės sistemos šalių advokatų etikos kodeksus, kurių nuostatos kartu ir paaiškina konstatuotų advokato pareigų turinį. Pavyzdžiui, JAV Virdžinijos valstijos advokatų etikos taisyklių 6 – 101 straipsniai užtikrina advokato kompetenciją bei darbo spartumą numatydami, jog advokatas, neturėdamas reikiamos kompetencijos sudėtingoje byloje gali veikti su kitu advokatu, kuris kompetentingas – taip šiam pademonstruojant praktikoje būtinus specifinius teisinių žinių įgūdžius bei kruopštumą besiruošiant bylos nagrinėjimui; taip pat numatydami, jog advokatas sparčiai veikia atstovaujamojo vardu tol, kol reikalas, dėl kurio susitarta išsprendžiamas arba kol šis tinkamai nutraukia su klientu atstovavimo santykius (*The Virginia Code of Professional Responsibility, 2021*). Tuo tarpu minėtos kontinentinės teisės valstybės apsiriboja etikos kodeksuose įtvirtinta pareiga būti kompetentingam. Pavyzdžiui, Ispanijos deontologijos kodekso 8 straipsnis numato, kad advokatas negali imtis atstovauti tuo klausimu, dėl kurio jis nėra kompetentingas net ir su kito advokato pagalba (*Codig Deontologico, 2021*). Teisinių paslaugų kokybės užtikrinimas JAV remiasi pareigos nustatymu būti kompetentingam ir nebūti aplaidžiam, tačiau etikos kodekse nėra detalizuojama, kas laikytina aplaidžiu elgesiu

arba kompetentingumo trūkumu. Tuo tarpu Niujorko valstijos advokatų etikos kodekse detalizuoja pateikdamas atvejus, kuomet laikoma, jog advokatas veikia nekompetentingai. Pateikiamos šios sąlygos: advokatas imasi atstovauti sprendžiant klausimą, dėl kurio jis žino ar turėtų žinoti, jog neturi kompetencijos spręsti be kito advokato pagalbos; atstovauja nepasirengęs taip, kaip buvo būtina atsižvelgiant į aplinkybes (*New York Lawyers Code*, 2021). Daugiau aplaidumo pavyzdžių pateikiama literatūroje, kurioje advokato aplaidumu laikomi tokie veiksmai kaip ieškiniai pateikiami nesilaikant įstatymuose numatytų terminų, praleidžiami numatyti procesiniai terminai, advokatas tinkamai nepasirengia bylai, advokatas nesilaiko teismo nurodymų bei neatskleidžia visos reikiamos informacijos klientui, nebendradarbiauja. Pabrėžtina autoriaus R. Drakšo pastebėtina įžvalga, jog JAV teismuose keliami ieškiniai dėl advokato aplaidumo sudaro didžiąją dalį visų ieškinių prieš advokatus. Dėl to, ar advokatas atstovauja aplaidžiai, ar ne – nustatoma panašiai kaip ir Lietuvoje – remiantis kompetentingo advokato elgesiu analogiškėmis aplinkybėmis. Prancūzijoje taip pat nėra jokių specialių taisyklių, kurios įvardintų, kokia advokato teisinė paslauga laikytina kokybiška, kokia ne. Nėra ir komisijos, galinčios įvertinti advokato darbą. Tad galima teigti, jog advokato darbas vertinamas tik tuomet, kai gaunamas kliento skundas ir vertintinas tik teismo, išskyrus tuos atvejus, kai advokatui skiriamos drausminės nuobaudos. Tad šiame advokato darbo kokybės vertinime akcentuotina tai, kad, pavyzdžiui, minėtoje Prancūzijos teisinėje sistemoje teismai taiko protoingą, patyrusio advokato elgesio standartą, tuo tarpu - Vokietijoje - advokato veiksmai lyginami su aukščiausios kvalifikacijos ir didžiausio rūpestingumo bei atidumo elgesio standartu (Mikelėnas, 1995). Akcentuotina, jog minėtoje Vokietijoje taip pat nėra specializuoto reglamentavimo, kuris apibrėžtų kokybišką ar nekokybišką advokato darbą. Taigi, galima teigti, jog vienintelė ir pagrindinė institucija, kuri turi galimybę vertinti advokato darbo kokybę – tai teismas, tačiau toks vertinimas įgauna prasmę ir yra realiai įgyvendinamas tik tuomet, kai gaunamas kliento skundas, kuris be abejonės sietinas su žalos atsiradimu – viena būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų, kuri bus nagrinėjama kitose darbo dalyse. Vis dėlto šiuo požiūriu paminėtinas įdomus Ingos Krolienės užsienio šalių patirties apibendrinimas. Autorė nurodo užsienio šalyse plačiausiai naudojamus kokybės vertinimo metodus. Vienas jų – kolegialus tarpusavio vertinimas, kuris taikomas Jungtinėje Karalystėje, Velse bei JAV. Metodas taikomas VGTP teikiančių advokatų vertinimui remiantis specialiais ir advokatų profesinės pareigos lygio nustatymu, kurį atlieka nepriklausomi asmenys, turintys reikiamą patirtį šioje srityje (Krolienė, 2011). Pasak autorės šis metodas lyginant su kitais autorės pateikiamais modeliais pranašus tuo, jog sudaroma galimybė įvertinti bendrą advokato teikiančio VGTP kokybę bei valstybės lėšų panaudojimo

racionalumą. Kitas autorės nurodomas metodas – dosjė metodas, taikomas Anglijoje, kuris taip pat paremtas tais pačiais kolegialaus metodo principais. Kitokiais principais paremtas metodas – vertinama, ar klientas patenkintas. Suteikta teisine paslauga, kuris taip pat taikomas Anglijoje bei Velse. Savęs vertinimo modelis, taikomas Anglijoje – kai advokatas pats peržvelgia savo dosjė ir įvertina savo suteiktos teisinės pagalbos atitiktį tam tikriems kokybės reikalavimams. Galiausiai autorė pateikia kokybės ženklo suteikimo modelį, kuris paremtas tokiu principu – advokatas siekia tam tikro statuso, kuris suteiktų pirmenybę šiam teikti teisinę pagalbą ir kuris liudytų apie aukštą teisinės paslaugos kokybę konkretaus advokato. Šis metodas, manytina, galėtų būti taikomas ir kitose šalyse, tačiau kaip papildomas, nes jis labiau orientuotas į patį klientą – kokybės ženklo suteikimu užtikrinamas kliento pasitikėjimas advokato teikiamomis teisinėmis paslaugomis. Iš kitos pusės šis metodas laikytina kaip savotiška skatinamoji priemonė advokatams, kurie siektų šio statuso, kai jų paslaugoms suteikiamas kokybės ženklas. Nors ir užsienio šalyse šie metodai plačiai naudojami ir manytina, galėtų būti taikomi ir Lietuvoje kaip papildomi, tačiau pritariama autorės nuomonei, jog tokių metodų įtvirtinimui reikalingas finansavimas, kurio Lietuva kažin ar gali sau leisti. Vis dėlto šių metodų analizė pateikia šiokių tokių vertinimo nepakankamumo spragų – matyti, jog autorės pateikti modeliai skirti valstybės garantuojamai teisinei pagalbai ir jos bendrai kokybei vertinti, tačiau negali būti apsiribojama tik tokiu vertinimu; akivaizdžiai trūksta ir galimų teisinių paslaugų kokybės vertinimo metodų tų advokatų, kurie individualiai vykdo profesinę veiklą. Be abejonės praktikoje sutinkama, jog šių advokatų darbo kontrolė sudėtingesnė, nes konkrečių ir griežtų metodų bei kriterijų nustatymas daugeliu atveju gali pažeisti advokato nepriklausomumo principą. Vis dėlto, nors ir analizuotų šiame darbe teisinių paslaugų kokybės modelių taikomų užsienio valstybėse Lietuvoje nėra, šiuo požiūriu galima akcentuoti Lietuvoje veikiančią ir taikomą advokatų kvalifikacinių balų rinkimą kaip vieną iš pagrindinių teisinių paslaugų kokybės klientams užtikrinimo priemonių. Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos apraše nurodoma, jog advokatams apraše įtvirtinto dydžio balai skiriami už kvalifikacijos tobulinimą tiek teisinėje, tiek su jo profesija susijusiose temose, pavyzdžiui: teisinis argumentavimas, kolegialumas, efektyvus laiko planavimas profesinėje veikloje; numatyti balai ir už advokato dalyvavimą mokslinėje veikloje – rašant teisės srities autorines monografijas, vadovėlius, studijas, straipsnių recenzuojamuose moksliniuose darbuose publikavimas, numatant šią veiklą vykdyti ne rečiau kaip kas tris metus (Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos 2019 m. lapkričio 27 d. sprendimas). Lietuvos advokatūra kartą per metų ketvirtį siunčia advokatams bei advokatų padėjėjams pranešimus dėl pareigos, įtvirtintos AĮ 39 straipsnio 5 dalies 1 punkte nuolat tobulinti savo kvalifikaciją. Tad šios

advokato pareigos nuolat tobulinti savo kvalifikaciją įgyvendinimas Lietuvos advokatūros vykdoma ir koordinuojama veikla užtikrinama ne tik advokato nuolat atsinaujinanti kvalifikacija, nuolatinis teisinių žinių ir įgūdžių teisinėje srityje gilinimas, bet tuo pačiu ir klientams užtikrinamos kokybiškesnės teisinės paslaugos.

Advokatų vykdomos veiklos kokybės užtikrinimo patirties užsienio valstybėse analizė rodo, jog jose gali būti taikomi advokatams, teikiantiems teisinę pagalbą tam tikri specialūs metodai, leidžiantys įvertinti bei užtikrinti teisinės pagalbos kokybę šių paslaugų gavėjams, tačiau tokiose valstybėse kaip Prancūzija, JAV nustato tik bendrus veiklos kriterijus kaip būti kompetentingam, ne vykdyti savo pareigų aplaidžiai. Panašiu principu remiasi ir Lietuvos valstybė, kuri numato pareigą advokatams nuolat tobulinti kvalifikaciją, vykdyti teisinės pareigas taipogi rūpestingai bei atidžiai, tačiau šios paslaugos turinio nedetalizuoja. Analizuotas šalis sieja tai, kad beveik visose nėra centralizuotų ir formalių taisyklių, leidžiančių teigti, jog advokato darbas laikytinas kokybiškas, arba ne. Tad vienareikšmiškai galima teigti, jog apskritai galimybė įvertinti advokato darbą atsiranda nuo skundo dėl advokato veiklos gavimo ir tik tada galimas advokato veiklos vertinimas, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes.

1.6. Advokatų pagrindiniai veiklos principai

AĮ 39 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai įpareigoja advokatą, vykdant šiam profesinę veiklą vadovautis ne tik įstatymais, bet ir Etikos kodekso reikalavimais, detalizuojančiais AĮ 5 straipsnyje pateiktus pagrindinius advokato veiklos principus. Pagrindinių veiklos principų laikymasis yra būtina sąlyga advokato profesinės veiklos tinkamam vykdymui. Šie principai suponuoja advokato profesijos tinkamą savireguliaciją, kuri *inter alia* turi užtikrinti vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi kontrolę (Drausmės komiteto 2018 m. tyrimų apžvalga). Šiame skyriuje analizuojami pagrindiniai advokato veiklos principai, didžiausią dėmesį skiriant advokato veiklos laisvės ir nepriklausomumo principo analizei bei jo užtikrinimo valstybėje garantijoms. Šį pasirinkimą nulėmė tai, jog nepriklausomumo principas laikytina būtina ir veiksminga sąlyga ne tik teisinės gynybos įgyvendinimui (Drakšas, 2012), bet ir tinkamam kitų veiklos principų realizavimui. Taigi, paliečiami konfidencialumo, lojalumo, teisėtumo bei advokatų ir Lietuvos advokatūros organų santykių geranoriškumo principų vertinimo aspektai, bei remiantis Garbės teismo per paskutiniuosius metus išnagrinėtomis drausmės bylomis dėl advokato elgesio vertinama, ar advokatai tinkamai vadovaujasi šiais principais savo profesinėje veikloje. Kiti advokato veiklos principai bei jų vertinimas atsiskleis kitose darbo dalyse vertinant teismų sprendimus bei kitus teisės doktrinos

šaltinius. Taigi, analizuojamų šioje dalyje principų vertinimas svarbus tam, kad galima būtų atsakyti į vieną iš šio mokslinio darbo aktualių klausimų: ar AĮ ir Etikos kodekse detalizuojamų advokato veiklos principų nesilaikymas turi įtakos advokato teikiamai teisinių paslaugų kokybei? Akcentuotina tai, jog tokių veiklos principų pažeidimai kaip vengimas bendradarbiauti su Lietuvos Advokatūros organais, vengimas mokėti privalomas įmokas, nesąžininga konkurencija su kitais advokatais, kitaip tariant pažeidimai santykiuose su kitomis institucijomis, kolegomis ar etiniai pažeidimai tokie kaip garbės, advokato vardo ir reputacijos nesaugojimas - neturi tiesioginės įtakos kliento teikiamos paslaugos turiniui bei atidžiam ir rūpestingam pavedimo sutarties klientui vykdymui bei kokybei, todėl šioje dalyje nebus analizuojami, nors jie ir laikytini Etikos kodekso pažeidimais, už kuriuos taikoma drausminės atsakomybės forma, pasireiškianti drausminės nuobaudos skyrimu.

Pirmasis pagrindinis advokato veiklos principas – tai advokato laisvė ir nepriklausomumas nuo valstybės, kas, remiantis Europos Advokatų profesinio etikos kodekso nuostatomis laikytina ne advokato privilegija, tačiau pamatine ir būtina sąlyga, norint advokatui tinkamai įvykdyti savo funkcijas. Tik laisvas ir nesusaistytas su neigiamomis ir ne su advokato profesine veikla susijusiomis išorinėmis aplinkybėmis, veiksniais bei įtaka advokatas gali įgyvendinti kiekvieno asmens konstitucinę teisę į gynybą (Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodeksas, 1998). Pagal Etikos kodekso 5 straipsnio 2 ir 4 dalis advokatas, vykdydamas savo profesines pareigas turi vengti bet kokio pavaldumo santykių bei veiklų, kurios suvaržytų jo profesinę laisvę. Taip, kaip teisėjui būtinas nešališkumas, taip ir advokatui reikalingas nepriklausomumas tam, kad visuomenė pasitikėtų teisine sistema ir teisingumo valstybėje užtikrinimu. Advokatas patardamas savo klientui privalo atsiriboti nuo savo asmeninių interesų patenkinimo ir kitos pašalinės įtakos, jis turi patarti jokių būdu nesiekiant įtikti klientui, bet siekiant jam padėti, veikti išimtinai kliento interesais (Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodeksas, 1998). R. Drakšas monografijoje „Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos” taip pat skiria daug dėmesio advokato laisvės ir nepriklausomumo – vieno svarbiausių veiklos principų analizei ir reikšmei pagrįsti bei tuo pačiu įvertinti, ar nacionaliniuose, tarptautiniuose įstatymuose, teisės aktuose bei teisės doktrinoje akcentuojamas advokato nepriklausomumas nuo valstybės kaip būtinoji ir pamatinė sąlyga tinkamam advokato profesinių pareigų vykdymui realiai yra užtikrinamas. Minėtoje monografijoje autorius teigia, jog advokato nepriklausomumas gali būti apribojamas tik tais išimtiniais atvejais, kai būtina apginti svarbesnes vertybes – kaip žmogaus gyvybę, tačiau ir čia turi būti atsižvelgiama į galimus tokio nepriklausomumo apribojimo padarinius. Autorius taip pat drąstiškai teigia, jog nauda, kuri būtų gaunama tikrinant advokato teikiamos teisinės

paslaugos kokybę neatsvertų tos žalos, kuri galimai būtų padaryta apribojus advokato nepriklausomybę. Toks požiūris į advokato laisvės ir nepriklausomumo principo reikšmingumą suponuoja tai, jog advokato nepriklausomumas buvo ir yra viena pamatinių ir svarbiausių advokato veiklos sąlygų, kurią apribojus būtų neįmanoma advokatui užtikrinti teisinių paslaugų kokybės ir tinkamai apginti kiekvieno besikreipiančio į advokatą, teisėtus interesus, kurie yra konstitucinio lygmens. Advokatas, būdamas priklausomas nuo valstybės, kitų institucijų, žiniasklaidos įtakos, manytina, jog negalėtų išlikti nešališkas; kiltų grėsmė klientui nepasitikėti advokatu, kuris veikiamas pašalinių veiksnių, valstybės bei visuomenės įtakos, nuomonės, kas nesiderina ir su konfidencialumo principo užtikrinimu advokato ir kliento santykiuose. Manytina, jog visuomenėje vyraujančios teisingumo ir neteisingumo idėjos visgi gali paveikti ir advokato įsitikinimus, galimus sprendimus, nusiteikimą prieš atstovaujamąjį. Visuotinai sutinkama, jog advokatą, kaip ir kiekvieną asmenį formuoja visuomenė, socialinė aplinka, kultūra, daugiau ar mažiau žiniasklaida, tačiau advokatas turi likti nešališkas ir nepriklausomas nuo visuomenėje vyraujančių teisingumo ar neteisingumo idėjų, kurias dažnai visai netikslingai, iškraipydama informaciją pateikia žiniasklaida. Nors ir minėti veiksniai bando daryti įtaką advokatams, tačiau visgi advokato pareiga suderinti vidinę priešpriešą, neturėti išankstinio nusiteikimo prieš klientą, nors tokį „diktuoja“ visuomenė, nes teisti, pripažinti asmenį kaltu gali tik teismas. Advokatas turi turėti savo poziciją, kuri suformuota tik išklausus klientą, atsižvelgus į jo teisėtus interesus, kliento poziciją. Taigi, tokioje situacijoje būtų klaidinga kategoriškai teigti, jog advokatas yra visiškai nepriklausomas nuo visuomenės, tačiau advokatas turi išlikti nešališkas, budrus ir turėti savarankišką nepriklausomą nuomonę bei tinkamą vertybių sistemą. Nors ir viena vertus, valstybės nepriklausomumo statuso suteikimas advokatūrai, kuri vykdo advokatų savivaldą ir turi daugiausiai įtakos advokato profesinei veiklai bei kokybės kontrolei rodo, jog valstybė pripažįsta advokato veiklos nepriklausomumą kaip būtina sąlygą įgyvendinant asmenų teisę į teisminę gynybą, tačiau kita vertus, susiduriama su problematika, įgyvendinant šio principo garantijas. Tai puikiai iliustruoja tai, jog nors ir Etikos kodekso nuostatose ir teisės doktrinoje akcentuojama, jog advokatas turi teisę atsisakyti nuo teisinių paslaugų teikimo, kai šiam trūksta kompetencijos sudėtingoje byloje arba advokatas dėl didelio darbo krūvio įvertina, jog negalės pareigų atlikti tinkamai ir laiku, tačiau ši teisė praktikoje ne visuomet užtikrinama. Tai rodo situacijos, kai advokatas, teikiantis teisinę pagalbą dėl minėtų priežasčių siekia atsisakyti atstovauti klientą arba kai klientas, siekia pakeisti advokatą kitu, tačiau valstybė ne visuomet atsižvelgia į šalių prašymus, nes tokie prašymai valstybei nėra privalomi (Drakšas, 2012). Tad tokiose situacijose pagrįstai kyla klausimas, ar advokatas gali suteikti kokybišką teisinę paslaugą klientui, jei jo

nepriklausomumas tokiais valstybės veiksmais apribojamas. Vienareikšmiškai – ne. Jei advokatas prisiima vykdyti pavedimą, nors ir neturi reikiamos kompetencijos atitinkamoje byloje, neturi laiko dėl didelio darbo krūvio ar kitų svarbių veiksnių, kurie yra pagrindas atsisakyti pavedimo, manytina, jog neįvykdys pavedimo laiku, negalės skirti pakankamai laiko klientui. Šios aplinkybės lems neigiamus padarinius klientui, kas pagrįstai sietina ir su kito advokato veiklos principo – lojalumo klientui pažeidimu. Etikos kodekso 10 straipsnio 1 dalyje teigiama, jog lojalumo principas reikalauja, jog advokatas turi pareigą paslaugas klientui suteikti taip, kad tai labiausiai atitiktų jo interesus. Tad teigtina, jog tais atvejais, kai bandoma apriboti advokato laisvę ir nepriklausomumą, advokatas negali tinkamai įgyvendinti ir kitų veiklos principų. Nepriklausomumo principo užtikrinimo garantijos daro tiesioginę įtaką tinkamam kitų principų įgyvendinimui.

Dar vienas advokato veiklos pagrindinių principų, kuris lemia advokato vaidmenį teisinėje sistemoje bei suteikia profesinės veiklos garantijas – tai advokato veiklos teisėtumas. Šis principas įpareigoja advokatą kovoti už teisingumo idealus, savo klientų teisėtus interesus, juos ginti tik teisėtomis, įstatymo nedraudžiamomis priemonėmis ir būdais, gerbiant kitų asmenų teises ir interesus bei neviršijant savo įgaliojimų. Tai reiškia, jog advokatui draudžiama tenkinti neteisėtus klientų prašymus, ginti neteisėtus interesus bei imtis neteisėtų gynybos priemonių, talkinant klientui priešingoje su teise veikloje. Advokatas, užsiimdamas kitomis veiklomis, privalo paisyti Advokatūros įstatyme numatytų apribojimų.

Bene svarbiausia ir reikšmingiausia advokato teisė ir pareiga, kuriai netaikoma senatis – tai santykiyje su klientu – konfidencialumas. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pasakęs, kad konfidencialus bendravimas su advokatu EŽTT saugomas kaip svarbi asmens teisės į gynybą garantija. Europos žmogaus teisių konvencijos 6 ir 13 straipsniuose laikomasi pozicijos, jog advokato ir kliento sąžiningumas ir atviras bendravimas garantuoja efektyvią kliento interesų gynybą, o tai galima pasiekti tik advokatui turint imunitetą. Imuniteto esmė yra ne asmens apsauga nuo kriminalinio persekiojimo vien tik dėl to, kad jis yra advokatas, o advokato ir jo kliento paslapties apsauga, kuri yra pamatinis kliento interesų gynimo garantas, pripažintas tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygmeniu. Dėl šios išsakytos pozicijos teismų praktikoje bei teisės doktrinoje nekyla abejonių.

Į advokato profesinę paslaptį įeina asmeninė kliento informacija, gauta atstovavimo klientui metu. Tai informacija, kurios klientas neatskleistų kitiems asmenims, galimai net šeimos nariams, tačiau patiki advokatui kaip beatodairiško pasitikėjimo ženklą. Advokato teisė į šią informaciją suponuoja kartu ir pareigą – saugoti šią informaciją ir nepanaudoti jos prieš klientą. Etikos kodekso 10 straipsnio 3 dalis numato išimtinius atvejus, kai konfidenciali

informacija gali būti panaudota tam tikra apimtimi: siekiant išsaugoti žmogaus gyvybę, siekiant apsaugoti pačio kliento, jo įpėdinio ar teisių perėmėjų teisėtus interesus bei siekiant apginti advokato teises ginče su klientu. Akcentuojama tai, jog kliento profesinės paslapties pasidalinimas su Advokatūros nariais ar jos organais – nėra laikomas paslapties atskleidimu ir kliento teisių pažeidimu, nes visi advokatai – Advokatūros nariai ir jų tarpusavio santykiai grįsti pasitikėjimu ir bendradarbiavimu. Jie įsipareigoja saugoti kolegos patikėtą informaciją, padėti ir veikti išvien.

Visos minėtos sąlygos įeina į advokato lojalumo klientui principą, kuris įpareigoja minėtais atvejais advokatui bendradarbiauti sąžiningai, teisėtai ir dalykiškai su klientu, atsisakyti pavedimo vykdymo informuojant klientą laiku, o sutikus priimti pavedimą – sąžiningai ir išsamiai atskleisti visas sutarties sąlygas, apimant ir apmokėjimo už suteiktas teises paslaugas dydį, apskaičiavimo tvarką ir kitus papildomus atsiskaitymus dar prieš sudarant sutartį, nes vartotojas dažniausiai silpnesnioji sutarties šalis, kuri privalo būti išsamiai ir sąžiningai supažindinama stipresniosios sutarties šalies su išsamiais sąlygomis tam, kad nebūtų pakenkta kliento interesams. Svarbu čia paminėti tai, jog advokato profesinėje veikloje vertinami patys advokato veiksmai, sąžiningumas, rūpestingumas, kompetencija, įdedamos maksimalios pastangos vardan kliento teisėtų interesų gynybos, o ne pats pasiektas rezultatas. Todėl advokatas, nors ir gali vertinti bylos baigties tikimybę, jis negali garantuoti klientui tam tikro rezultato, tačiau turi garantuoti, kad įdės visas įmanomas pastangas ir teisėtus priemones bei būdus, kad būtų kuo didesne apimtimi patenkinti kliento lūkesčiai ir interesai.

Neatsiejamas nuo advokato lojalumo principo klientui įgyvendinimo – tai interesų konflikto vengimo principas, kuris įpareigoja advokatą veikti taip, kad būtų išvengta tarp advokato ir kliento bei kitų advokato klientų galimos interesų priešpriešos. Šis principas draudžia advokatui tuo pačiu metu (tais pačiais interesais, tame pačiame santykiyje ar toje pačioje byloje) ginti, atstovauti, konsultuoti kelis klientus, kurių interesai yra priešingi arba yra didelė tikimybė, kad taps tokie ateityje. Etikos kodekso 11 straipsnis numato kelias sąlygas, kurias visas tenkinus, minėtasis draudimas nėra taikomas: tai, kai kai protingai galima suderinti visus interesus, patys klientai sutinka su tokiu atstovavimu bei nebus pažeistas nei vieno iš tokių klientų konfidencialumas.

Analizuojant paskutiniųjų metų Drausmės komiteto ataskaitą ir joje vertinamą advokato elgesį pažeidžiant šiam sąžiningumo ir nepriekaištingo elgesio principą tokiais veiksmais kaip ieškinio surašymas su trūkumais, kuris neatitinka LR civilinio proceso kodekse ieškinio formai ir turiniui keliamų reikalavimų teigtina, jog advokatas taip atlikdamas profesines pareigas elgiasi neprofesionaliai, nesąžiningai, nepareigingai ir nekvalifikuotai. Drausmės komiteto

teigimu, minėtais veiksmais advokatas ne tik diskredituoja advokato vardą, bet tuo pačiu sudaro pagrindą pareiškėjui nepasitikėti advokato sąžiningumu, pareigingumu ir kompetencija, kas suponuoja, jog advokatas pažeidžia AĮ 39 straipsnio. 1 dalis., Etikos kodekso 6 straipsnio 2 dalis 1 punktas. (Sąžiningumas ir nepriekaištingas elgesys), Etikos kodekso 9 straipsnio 2 dalis (Kompetencija ir pareigingumas). Iš pateikto advokato elgesio vertinimo šiam pažeidus minėtą vieną pagrindinių advokato veiklos principų darytinis išvalgos, jog advokatas įvardintais veiksmais pažeidžia ne tik principą, kuris turi įtakos jo santykiams su kolegomis, jo gerai reputacijai, bet tokio pobūdžio pažeidimai turi neigiamos įtakos ir jo santykiui su klientu. Tai savo ruožtu leidžia teigti, jog advokato minėtas nekvalifikuotas pareigų atlikimas suprantamas kaip nekokybiška teisinė paslauga, kuri gali sukelti klientui neigiamus padarinius - turtinę žalą. Tai leidžia pagrįstai teigti, jog advokatui, vykdančiam profesines pareigas ir pažeidžiant tuos veiklos principus, kurių pažeidimai turi neigiamos įtakos ne tik jo pačio garbei, reputacijai, santykiams su kitais Advokatūros organais, bet ir tuo pačiu turi neigiamos įtakos ir klientui, kuris dėl aplaidaus, nekvalifikuoto elgesio gali patirti turtinę žalą, gali būti pritaikyta ir drausminė ir civilinė atsakomybė.

Išanalizavus Advokatų etikos kodekse detalizuotus pagrindinius advokato veiklai taikomus principus bei profesinio elgesio taisykles darytina išvada, jog advokatui analizuotų pagrindinių veiklos principų laikymasis, visų pirma, svarbus siekiant nepakenkti tarp jo ir kliento susiklosčiusiam pasitikėjimo santykiui. Antra, advokatui pažeidus tuos veiklos principus, kurie reglamentuoja advokato ir kliento santykius, tokie pažeidimai turi neigiamos įtakos advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybei, kas lemia civilinės atsakomybės taikymo prielaidas dėl nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo.

1.7. Advokato nekokybiškų teisinių paslaugų atvejai

Remiantis 2019 metais vykusio Visuotinio advokatų susirinkimo ir jame pateikta Drausmės komiteto ataskaita, ataskaitiniu laikotarpiu gauti 242 skundai dėl advokatų ar advokatų padėjėjų profesinės veiklos ar elgesio. Dėl 53 skundų nuspręsta kelti drausmės bylas. Nagrinėtų bylų drausmės komitete visetas rodo, jog daugiausiai skundų gaunama iš advokatų klientų dėl galimai netinkamo teisinių paslaugų sutarčių vykdymo, neaiškios pavedimų apimties, pavedimų vykdymu ne laiku, galimo konfidencialios informacijos atskleidimo pasibaigus atstovavimui; Taip pat, nors ir mažiau nei ankstesniais metais – tačiau gaunami skundai dėl galimai nekvalifikuotai suteiktos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos. Kokybiška teisine paslauga laikytina tokia paslauga, kurios suteikimas nesudaro prielaidų šios

paslaugos gavėjams bei tretiesiems asmenims patirti neigiamus suteiktos paslaugos padarinius, kurie sietini su žalos atsiradimu, turtiniais nuostoliais. Teisinė paslauga suteikta kokybiškai, jei ji atitinka paslaugos gavėjo asmeninius interesus, sutarties sudarymo motyvus. Tinkamas teisinės paslaugos suteikimas be abejonės sietinas su paslaugos ir sutartinių įsipareigojimų įvykdymu laiku, kvalifikuotai, sąžiningai, rūpestingai ir atidžiai taip, kaip iš teisinių paslaugų teikėjų reikalauja įstatymai, sutarčių nuostatos bei profesinės etikos taisyklės. Nors formalus apibrėžimo tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungoje, kokios teisinės paslaugos yra kokybiškos ir kokios ne – nėra, remiantis AĮ nuostatomis, Etikos kodekso taisyklėmis, LAT sprendimais, Garbės teismo praktika, jo išnagrinėtomis drausmės dėl advokatų elgesio bylomis, galimas neformalus kokybiškos teisinės paslaugos formavimas, leidžiantis padaryti išvagas, koks advokato elgesys vertintinas geras blogas, teisėtas neteisėtas, moralus nemoralus. Nors ir advokatų profesijos atstovams taikomi aukšti išsilavinimo, patirties, atitikties padidinto rūpestingumo standartams, kas leidžia visuomenei pasitikėti advokatų profesionalumu ir kompetencija, vis dėlto praktikoje susiduriama su situacijomis, kai Lietuvos advokatūroje gaunami skundai dėl advokato suteiktų nekokybiškų teisinių paslaugų. Tad šio skyriaus tema paanalizuoti, kaip dažniausiai praktikoje pasireiškia nekokybiškas advokato teisinių paslaugų suteikimas. Akcentuotina tai, jog aukštesnieji elgesio standartai, kurie pasižymi reikiamo rūpestingumo ir atidumo laipsnio užtikrinimu advokatui vykdant profesines pareigas analizuotini ne šioje, bet tolimesnėse darbo dalyse.

Remiantis LAT civiline byla dėl Garbės teismo sprendimo panaikinimo, kurioje buvo sprendžiamas ginčas, ar Garbės teismo sprendimu pagrįstai pritaikyta drausminė nuobauda – išbraukimas iš Lietuvos advokatų padėjėjų sąrašo, identifikuosime, kokie advokato veiksmai Garbės teismo vertinimu įeina į nekokybiškos teisinės paslaugos sudėtį. Čia verta akcentuoti, jog advokatų padėjėjams kaip ir advokatams *mutatis mutandis* taikomos etikos kodekso normos. Iš byloje pateiktų aplinkybių aišku, jog advokato padėjėja atstovaudama klientę turėjo pareigą tikrinti svarbią gaunamą korespondenciją ir kitus dokumentus; taip pat turėjo padidinto rūpestingumo pareigą – nepraleisti įstatymuose numatytų procesiniams veiksams atlikti nustatytą terminų. Darbo autorė akcentuoja iš minėtos bylos tas advokato padėjėjos pareigas, kurios susijusios su kokybiškos teisinės paslaugos teikimu. Byloje šių numanomų pareigų nedaug, dauguma susijusios su nesąžiningumu, klaidingų ir nepagrįstų sąskaitų už teisinės paslaugas pateikimu, tad toliau neanalizuotinos, nes jos neatspindi nekokybiškų teisinių paslaugų esmės. Atsakovė šioje byloje kaltina advokato padėjėją nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimu, nes būtent šie advokato padėjėjo veiksmai kaip svarbios korespondencijos, susijusios su nagrinėjama byla netikrinimas, procesinių veiksnių laiku neatlikimas,

nerūpestingumas nulėmė tai, jog atsakovė neteko leidimo gyventi Lietuvoje. Teismo sprendimas šioje situacijoje nebus analizuojamas, nes civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimas analizuojamas tolimesnėse darbo temose. Taigi, nors ir teismo sprendimas šioje situacijoje nebuvo palankus atsakovui, vis dėlto iš ankstesniuose skyriuose nagrinėtų kokybiškos teisinės paslaugos sampratų ir veiksmų, kurie atspindi advokato kokybiškas teisines paslaugas galima teigti, jog tokie advokato veiksmai, kurie pasižymi reikiamo laipsnio rūpestingumo neužtikrinimu fiksuojant svarbią su nagrinėjama byla susijusią medžiagą, praleidžiant įstatymo numatytus procesiniams veiksams atlikti terminus, ko pasekoje klientas patiria neigiamus padarinius (žalą) nesiderina su kokybiškos teisinės paslaugos samprata. CK 6.246 straipsnis nurodo, jog civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos, atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai draudžia atlikti, arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. AĮ reglamentuotos advokatų, advokatų padėjėjų pareigos bei analizuojamojoje byloje pateiktos aplinkybės leidžia teigti, jog tokio tokiose situacijose, kai advokato padėjėjas ar advokatas turi pareigą rūpestingai tikrinti svarbią klientės korespondenciją, nepraleisti svarbių laiškų, informacijos, susijusios su kliente, tačiau šią pareigą atlieka nepakankamai rūpestingai ir atidžiai, kas nulemia neigiamus padarinius klientui – tokie veiksmai atspindi nekokybišką teisinę paslaugą.

Drausmės komitetas nagrinėtų drausminių bylų ataskaitoje pasisakė dėl Advokatų etikos kodekso 9 straipsnyje įtvirtinto advokato veiklai principo „Kompetencija ir pareigingumas” ir kaip pasireiškia šio principo pažeidimas advokatui teikiant teisines paslaugas. Advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą, profesinės veiklos civilinėse ir administracinėse bylose pateikiami reikalavimai įpareigoja advokatą, susipažinus su kliento reikalavimu, padėti jam suformuluoti teisinę poziciją byloje. Tačiau įvertinus drausminėje byloje nagrinėjamą advokato elgesį, teikiant antrinę teisinę pagalbą pareiškėjui, matyti, jog advokatas parengė atsiliepimą į ieškinį, kuris neatitinka elementarių CPK 135 straipsnyje atsiliepimo į ieškinį formai bei turiniui keliamų reikalavimų. Dėl šios priežasties, teismo vertinimu, advokatas elgėsi neprofesionaliai ir nepareigingai, profesines pareigas teikė nekvalifikuotai. Tokiu elgesiu advokatas diskreditavo advokato vardą bei sudarė pagrindą klientui nepasitikėti advokato profesionalumu, kas lemia, jog advokatas galimai pažeidė AĮ 39 straipsnio 1 dalies, Etikos kodekso 6 straipsnio 2 dalies 1 punktą, reglamentuojančius advokato sąžiningą ir nepriekaištingą elgesį bei Etikos kodekso 9 straipsnio 2 dalį, kuriame reglamentuojami advokato kompetencijos ir pareigingumo reikalavimai. Iš pateiktų byloje aplinkybių ir teismo vertinimo darytinos išvagos, jog advokatai ne visuomet skiria pakankamai laiko tiek klientui, tiek ruošiant procesinius dokumentus. Iš įvadinėse darbo dalyse

atliktos advokato teisinių paslaugų prigimties bei sampratos analizės akivaizdu, jog klientas, susidūręs su teisine problema kreipiasi į advokatą, kuris yra kvalifikuotas teisės specialistas, turi kompetencijos ir įgūdžių ruošiant procesinius dokumentus, tad pagrįstai tikimasi, jog teisinė problema bus išspręsta efektyviai ir kvalifikuotai. Manychiau, jog tokių nekokybiškų teisinių paslaugų atveju, kurie pasireiskia advokato rengiamų procesinių dokumentų esminiais trūkumais apskritai negali būti. Vertinant kitoje drausminėje byloje Drausmės komiteto išsakytą poziciją kaip pasireiskia Etikos kodekse 6 straipsnyje pateikto „Sąžiningumo ir nepriekaištingo elgesio principo” pažeidimas advokato profesinėje veikloje akcentuotina, jog advokato profesinė garbė ir sąžiningumas laikytinos tradicinėmis vertybėmis ir jų laikymasis yra ne tik kiekvieno advokato profesinė pareiga, bet ir būtinoji sąlyga priklausant advokatų korporacijai (Visuotinio advokatų susirinkimo 2018 m. veiklos ataskaita). Atitinkamai Etikos kodekso 10 straipsnio 16 dalis įpareigoja advokatą visas laikinai saugomas, bet kitiems asmenims priklausančias lėšas tvarkyti, valdyti ir disponuoti jomis tik Lietuvos advokatūros nustatyta tvarka bei su tokiais asmenimis sutartomis sąlygomis. Lėšų tvarkymo advokatų depozitinėse sąskaitose ir disponavimo jomis taisyklių aprašas, patvirtintas Lietuvos advokatų tarybos 2012 m. sausio 19 d. sprendimu taip pat patvirtina, jog advokatas, priėmęs saugoti lėšas, kiek tai priklauso nuo jo pačio, privalo užtikrinti šių lėšų saugumą ir naudoti jas tik lėšas deponavusio asmens tikslais. Minėtoje drausminėje byloje, buvo gautas pareiškėjo skundas dėl šių advokato veiksmų: advokatas disponavo kliento lėšomis be kliento sutikimo, o paprašius jas gražinti – atsisakė; kelis kartus iš eilės teismui pateikė tą patį ieškinį su trūkumais, kuriuos teismui pakartotinai paprašius pašalinti – nepašalino ir pateikė ieškinį žinodamas, jog ieškinys neatitinka procesiniams dokumentams rengti keliamų reikalavimų; ieškinį pakartotinai teismui atmetus, advokatas 9 mėnesius neatliko jokių veiksmų. Teismo vertinimu, advokatas pažeidė pareigingumo, rūpestingumo, profesionalumo, sąžiningumo ir siekio užtikrinti tinkamą paslaugų kokybę pareigas (Garbės teismo ataskaita, 2019). Tačiau visgi, lyginant praėjusių metų Garbės teismo išnagrinėtų bylų ataskaitą su 2017 ir ankstesnių metų ataskaitomis, darytinos išvalgos, jog nors ir gaunamų skundų kiekis tolydžio panašus, tačiau rečiau pasitaiko, kai pareiškimai dėl to paties advokato nekokybiškų paslaugų pateikiami pakartotinai dėl to paties pažeidimo, tai leidžia teigti, jog drausminių nuobaudų taikymas advokatams yra efektyvi teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo priemonė. Vien ta aplinkybė, jog teismas pradeda nagrinėti bylą verčia advokatą permąstyti savo vertybių sistemą ir jis linkęs pasitaisyti. Tad pritariu Garbės teismo pozicijai, jog galima pasiekti drausminės nuobaudos tikslų ir neskiriant drausminių nuobaudų. Visais atvejais teismas turi įvertinti advokato elgesį prieš ir po pažeidimo bei pažeidimą lėmusias aplinkybes ir suteikti galimybę advokatui pašalinti padarytus

pažeidimus. Ši Garbės teismo pozicija labai geranoriška, grįsta bendradarbiavimu bei pasitikėjimu advokatų profesijos nariais, tuo atitinkamai siekiant, jog advokatai taip pat elgsis geranoriškai, bendradarbiaus su Advokatūros organais, pripažins pažeidimus ir pašalins tokių pažeidimų atsiradimo priežastis. Vis dėlto, kaip minėta anksčiau, drausminės nuobaudos pritaikymas neatima galimybės taikyti civilinę atsakomybę advokatui, jei nekokybiškos teisinės paslaugos atvejais klientas patiria žalą. Vien ta aplinkybė, jog advokatui suteikus nekokybišką teisinę paslaugą, buvo pritaikyta drausminė nuobauda nereiškia, jog žala, kurią asmenys dėl tokių paslaugų patyrė buvo atlyginta. CK 6.263 straipsnis įpareigoja kiekvieną asmenį laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais nepadarytų kitam asmeniui žalos, o atitinkamai padarytą žalą asmeniui, turtui privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo. Tad svarbu akcentuoti drausminės atsakomybės ir civilinės atsakomybės sąsajas. Drausminės atsakomybės atveju nukentėjusiam nuo nekokybiškos teisinės paslaugos klientui pakanka pateikti skundą dėl galimos advokato nekokybiškos teisinės paslaugos ir aplinkybes, galimus dokumentus, kurie patvirtintų advokato veiksmus ar neveikimą. Kitų sąlygų pareiškėjui įrodinėti nereikia, nes Garbės teismas, įvertinęs drausmės komiteto surinktus įrodymus priima sprendimą pažeidimą konstatuoti, paskirti drausminę nuobaudą arba ne. Drausminės nuobaudos taikomos už AĮ reglamentuotus ir profesinės etikos taisyklėse detalizuotus pažeidimus, kurie sietini su advokato vardo diskreditavimu, procesinių reikalavimų netinkamu vykdymu, nebendradarbiavimu su Advokatūros organais bei nesąžiningu elgesiu, tačiau jomis nėra siekiama atlyginti žalą, kurią patyrė dėl nekokybiškų teisinių paslaugų nukentėję asmenys. Asmuo, nepriklausomai nuo to, ar advokatui buvo pritaikyta drausminė nuobauda ar ne, gali pateikti ieškinį dėl žalos, patirtos dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų, atlyginimo, tačiau šiuo atveju pagrindinė įrodomoji našta, jog advokatas suteikė nekokybišką paslaugą (neteisėti veiksmai), kuri nulėmė žalos atsiradimą tenka pačiam klientui. Tad pagrindinis drausminės ir civilinės atsakomybės skirtumas yra tas, jog drausminės atsakomybės tikslas yra daugiau nukreiptas į patį advokatą, siekiant jį sudrausminti ir priverčiant permąstyti savo vertybių sistemą bei suteikiant šiam galimybę pasitaisyti, tuo tarpu civilinės atsakomybės instituto reikšmė – atlyginti nukentėjusiajam nuo advokato nekokybiškų teisinių paslaugų patirtą žalą, kompensuojamojo pobūdžio tikslas.

Taigi, iš aukščiau analizuotų ir nuasmenintų keltinų drausmės fabulų matyti, jog advokatai, vykdydami savo profesines pareigas dažniausiai pažeidžia kompetencijos ir pareigingumo, sąžiningumo ir nepriekaištingo elgesio reikalavimus. Drausminės atsakomybės advokatui taikymas neatima iš nukentėjusios šalies dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų galimybės pareikšti ieškinį ir dėl advokato civilinės atsakomybės. Tad civilinės atsakomybės

pritaikymo galimybei turi būti vertinama, ar advokatui pažeidus vieną ar kitą teisinį reikalavimą, yra padaryta neigiamos įtakos klientui teikiamų teisinių paslaugų turiniui, jų kokybei, kuri nulėmė turtinės žalos atsiradimą paslaugos gavėjui. Drausminės atsakomybės tikslas yra sudrausminti advokatą, siekiant užkirsti kelią advokato nekokybiškoms teisinėms paslaugoms atsirasti ateityje, tuo tarpu civilinė atsakomybė siekiama atlyginti nukentėjusiesiems nuo advokato nekokybiškų teisinių paslaugų patirtą žalą.

2. ADVOKATO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

CK 6.245 straipsnis pateikia civilinės atsakomybės apibrėžimą, pagal kurį civilinė atsakomybė laikoma turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti kitos šalies atlyginti atsiradusius nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Advokatai, dėl prieš tai skyriuje analizuotų priežasčių, priskiriami toms profesijų rūšims, kurios verčiasi profesine veikla. Todėl advokatams, kaip ir kitų profesijų atstovams, už netinkamą profesinių pareigų atlikimą, sukėlusį kitiems asmenims žalos (nuostolius), tų asmenų reikalavimu taikoma civilinė atsakomybė.

Advokatų civilinės atsakomybės ypatumus nulemia jų profesinės veiklos specifiškumas (Žalėnienė, 2004). Šį specifiškumą apspręsdžia tai, jog advokato profesinės pareigos gali atsirasti dvejais pagrindais. Pirmasis profesinių pareigų advokatai atsiradimo pagrindas – tai sutarties su klientu dėl teisinių paslaugų teikimo sudarymas. Tarp šalių susiklosto sutartiniai santykiai. Antrasis profesinių pareigų atsiradimo pagrindas – advokatas LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka skiriamas teikti teisinę pagalbą asmenims, kurie turi įstatymine teisę gauti pirminę arba antrinę teisinę pagalbą. Pirminės pagalbos atveju, advokatai sudaro sutartis su savivaldybėmis, o antrinės pagalbos atveju – su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba kurios uždavinys yra užtikrinti antrinės teisinės pagalbos teikimą (VGTPĮ). Taigi, remiantis tuo darytinos išvagos, jog asmenys, kurie turi įstatymine teisę gauti pirminę arba antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, tiesiogiai sutarčių su advokatais nesudaro, priešingai minėtu pirmu atveju, kai asmuo, norėdamas gauti teisinę paslaugas – privalo pasirašyti sutartį, kurios pagrindu bus atliekami šalių numatyti veiksmai.

Dėl to, kas aukščiau pristatyta, egzistuoja ir dvejopa advokatų civilinės atsakomybės teisinė prigimtis. Advokato civilinė atsakomybė gali atsirasti ir pagal sutartinę, ir pagal deliktinę civilinės atsakomybės taisyklę. Tai priklauso nuo sąlygos, ar tarp kliento ir jo advokato buvo sudaryta sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo. Akivaizdu, jog sutarties šalis (advokatą ir klientą), sudariusius sutartį dėl paslaugų teikimo sieja sutartiniai teisiniai santykiai, o atitinkamai sutarties pažeidimo atveju kyla sutartinė civilinė atsakomybė. Vis dėlto teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai advokatas teikdamas teisinę paslaugas sukelia neigiamus padarinius (žalą) ne klientui, tačiau ir tretiesiems asmenims, su kuriais sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo nėra sudaryta (analizuojama tolimesniame poskyryje „Civilinės atsakomybės forma“); tokiu atveju sutartinių santykių tarp šalių nėra, tad taikytina deliktinė

atsakomybės forma. Pažymėtina, kad pagal teisinį civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima. Civiliniame kodekse aiškiai nurodoma, kada atsiranda sutartinė, o kada – deliktinė civilinė atsakomybė. Sutartinė civilinė atsakomybė nesant sutarties negalima, o deliktinei atsakomybei atsirasti turi būti įrodytos visos būtinosios tokios atsakomybės atsiradimo sąlygos, kurios apima neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį ir kaltės elementą (LAT, 2012 gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje). Visgi nepriklausomai nuo civilinės atsakomybės rūšies, kliento teisės ir teisėti interesai turi būti užtikrinti tinkamai ir atlyginta visa faktinė padaryta žala.

Vartojamas terminas „profesinė“ civilinė atsakomybė suponuoja griežtesnį civilinės atsakomybės advokatui taikymą, nes advokatai – tai ta profesija, kuri susijusi su didesne rizikos tikimybe sukelti žalos kitiems, vykdant savo profesinę veiklą (Mikelėnas, 1995). Dėl šios priežasties advokato civilinė atsakomybė yra draudžiama privalomuoju profesinės civilinės atsakomybės draudimu. (Advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės, 2017). Pagal šias taisykles draudžiamuoju įvykiu yra laikytina advokato sukelta žala (turtiniai nuostoliai), atsiradusiai dėl advokato aplaidumo, klaidos ar nerūpestingumo šiam vykdant profesines pareigas. Advokatams, kaip ir kitų profesijų atstovams: gydytojams, notarams, finansininkams, taikomi padidinti rūpestingumo ir atidumo standartai šiems vykdant savo profesines pareigas. Minėtų profesijų atstovai užsiima ne tik rizikinga veikla, kuri gali sukelti žalą kitiems, bet ir sudarydami sutartis dėl atlygintinių paslaugų veikia kaip savo srities profesionalai, todėl iš jų tikimasi itin kokybiškos ir kvalifikuotos paslaugos. Net menkiausia klaida ar nepakankamas atidumo ar nerūpestingumo laipsnis advokato veikoje gali sukelti žalos tretiesiems asmenims, kas lemia pagrindą deliktinei civilinei atsakomybei kilti. CK 6.263 straipsnio 1 dalis įtvirtina vadinamąją generalinio delikto taisyklę, pagal kurią kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems. Ši generalinio delikto doktrina reiškia, jog bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, nebent asmuo įrodo aplinkybes, dėl kurių civilinė atsakomybė negalima (Baltrušaitis, 2008). Ši taisyklė yra bendro pobūdžio taisyklė, taikoma visiems visuomenės nariams, nepriklausomai nuo rasės, kalbos, socialinės ir turinės padėties. Visgi šios pareigos rūpestingumo laipsnis nėra vienodas: jis priklauso nuo asmens atliekamo darbo, kvalifikacijos bei teisinio veiklos reglamentavimo. Įstatymai išskiria grupę profesijų (advokatai, architektai, gydytojai, buhalteriai), kurių atstovams taikomi griežtesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai. Šis minėtų profesijų išskyrimas objektyviai pateisinamas šiais argumentais: minėtų profesijų atstovai turi įgyti specialų išsimokslinimą, laikyti specialius egzaminus; jie dirba tose srityse, kuriose padarius nerūpestingą klaidą, asmeniui gali būti padaroma itin didelė

žala. Pavyzdžiui, advokatas, atstovaudamas juridinį asmenį civilinėje byloje, kurioje asmuo įtariamas pažeidęs esmines sutarties sąlygas. Advokatas neužtikrinęs reikiamo rūpestingumo laipsnio bei nepakankamai pasirengęs bylai gali praleisti tiek įstatyme įtvirtintus, tiek teismo nustatytus terminus procesiniams veiksams atlikti. Advokato nerūpestingas tokioje situacijoje nėra laikomas kaip pateisinamas ir termino praleidimas minėtomis aplinkybėmis laikomas kaip praleistas ne dėl svarbių priežasčių. To pasekoje terminas neturėtų būti atnaujinamas taip sukeliant didelę turtinę žalą juridiniam asmeniui. Akcentuotina tai, jog minėtų profesijų atstovai, tarp jų ir advokatai teikia tokias paslaugas, kurios yra visuotinai būtinos. Dažniausiai paslaugas jie teikia patys, todėl ir yra tiesiogiai atsakingi už savo veiksmus, nes kito darbdavio paprasčiausiai nėra.⁴ Vienareikšmiškai sutikime, jog tik nedaugelis teisinio išsilavinimo neturinčių asmenų be advokato pagalbos galėtų surašyti įstatymo reikalavimus atitinkantį ieškinį, atsiliepiamą, kasacinį skundą ar kitą procesinį dokumentą. Tad kai šiems asmenims šių veiksmų atlikimas yra reikalingas, jie patiki juos atlikti profesionalui – advokatui, iš kurio dėl jo išsimokslinimo, patirties, meistriškumo, teisės ir įstatymų išmanymo pagrįstai tikimasi kokybiškų ir kvalifikuotų teisinių paslaugų.

Advokato profesija specifinė tuo, kad advokatai, sudarydami sutartis dėl atlygintinių paslaugų teikimo vadovaujasi ne tik bendromis sutarčių nuostatomis, įtvirtintomis CK, bet ir jų profesinę veiklą reguliuojančiomis profesinės etikos taisyklėmis bei veiklos principais, įtvirtintais Advokatūros įstatyme. Taigi, advokatas, kuris teikia atlygintinę paslaugą pagal sutarį ir pažeidžia sutartyje šalių sulygtas prievolės arba įstatymuose reglamentuotas dispozityviasias ar imperatyviasias sutarčių nuostatas, tuo sukeldamas žalos klientui, tuo pačiu pažeidžia ir profesinės etikos taisykles – būtent tas, kurios reglamentuoja advokato santykius su klientais. Tad čia kyla klausimas, ar teismui sprendžiant klausimą dėl advokato civilinės atsakomybės gali turėti reikšmės tai, kad advokatui buvo prieš tai pritaikyta drausminė atsakomybė? Darbo autorės vertinimu, teismui, sprendžiant klausimą dėl advokato civilinės atsakomybės taikymo - ne visais atvejais turės įtakos faktinė aplinkybė, kad advokatui buvo paskirta drausminė nuobauda. Teismas atsižvelgs į drausminės atsakomybės taikymo faktą tik tuo atveju, jeigu jis bus susijęs su tokių Etikos kodekso nuostatų pažeidimu, iš kurių ginčo šalis (klientas) kildina advokato civilinę atsakomybę. Pavyzdžiui, advokatui pažeidus Etikos kodekse įtvirtintas nuostatas, reikalaujančias, jog advokatas elgtųsi su kolegomis sąžiningai, dalykiškai ir draugiškai, teismo posėdžių metu dėvėtų mantiją arba mokėtų privalomas įmokas

⁴ Numatomos išimtys netiesioginės civilinės atsakomybės atveju, kai advokatas patiki vienokių, ar kitokių veiksmų atlikimą advokatų padėjėjui ar kitiems asmenims, kurių veikimas ar neveikimas nulėmė žalos atstovaujajam kilimą. (CK 6.246).

Advokatūrai neturėtų tiesioginės įtakos klientui teikiamų paslaugų turiniui ir kokybei. Visgi, jei advokatas pažeis tas įstatymuose ar etikos taisyklėse įtvirtintas nuostatas, kurios teigia, jog advokatui draudžiama konsultuoti, atstovauti ginti ar veikti dviejų ar daugiau klientų vardu ir interesais tuo pačiu klausimu, toje pačioje byloje, jeigu tų klientų interesai priešingi ir neįmanoma jų suderinti ir tinkamai suteikti kiekvienam iš jų tinkamas paslaugas. Tokiu atveju, jei klientas kreipiasi į teismą dėl žalos atlyginimo dėl suteiktų nekokybiškų advokato teikiamų teisinių paslaugų, atstovavimo ir patirtą žalą kildina iš šios etikos taisyklės pažeidimo, tai teismui turėtų įtakos ta faktinė aplinkybė, jog anksčiau advokatui buvo paskirta drausminė nuobauda dėl minėtų etikos nuostatų pažeidimo.

Būtent tai, kad advokato profesija yra įpareigota vadovautis ne tik bendrosiomis sutarčių nuostatomis, įtvirtintomis CK, kitais jo veiklą reglamentuojančiais įstatymais, bet ir papildomomis - būtent advokato veiklą reguliuojančiomis profesinės etikos taisyklėmis ir lemia advokato civilinės atsakomybės specifiškumą, kuris pasireiškia galimu dvilypiu civilinės atsakomybės kilimu net dėl menkiausios klaidos ar netinkamo laipsnio rūpestingumo užtikrinimo savo profesinėje veikloje. Nepriklausomai nuo to, ar advokato profesinė pareiga kyla sutarties, ar įstatymo pagrindu – abejais atvejais advokatas atstovaujamiems asmenims turi suteikti kokybišką teisinę paslaugą, grįstą aukšto rūpestingumo ir atidumo laipsnio užtikrinimu, o klaidos ar netinkamo rūpestingumo, atidumo pareigos užtikrinimo atveju – teisingą ir visišką žalos atlyginimą.

2.1. Advokato civilinės atsakomybės forma

Kaip analizuota įvadinėje dėl advokato civilinės atsakomybės dalyje, advokatas teikia teises paslaugas, pasirašydamas sutartį arba teikti teisinę pagalbą jis įpareigojamas valstybės ir šiuo atveju sutarties su klientu nesudaro. Priklausomai nuo to, kuri pareiga pažeista: ar ta, kuri numatyta įstatyme, ar ta, kuri numatyta sutartyje, atitinkamai skiriamos dvi civilinės atsakomybės rūšys: deliktinė ir sutartinė. Advokato pareigų kilimo pagrindų dvilypumas lemia ir jo civilinės atsakomybės dvilypumą. Tad šio skyriaus uždavinys yra pateikti atvejus ir pavyzdžius, remiantis teismų praktika, kada advokatas atsako civilinės, kada deliktinės atsakomybės pagrindais.

Formuluojama išvada, jog advokato civilinės atsakomybės forma tiesiogiai priklauso nuo sąlygos, ar tarp kliento ir jo advokato buvo sudaryta sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo. Ši sąlyga keičia advokato civilinės atsakomybės rūšį. Akivaizdu, jog nesant tarp šalių sutarties, į kurią įeina sutartiniai įsipareigojimai, sutartinė civilinė atsakomybė nebus taikoma, nes

paprasciausiai nebuvo susitarta ir šalys neturėjo sutartinių prievolių viena kitos atžvilgiu. Taigi, jei tarp tarp šalių sudaryta sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo, bus pagrįstai taikomos sutartinės civilinės atsakomybės taisyklės. Advokatą ir klientą sieja teisinių paslaugų teikimo sutartis – sutartiniai santykiai. Taigi, jei advokatas, vykdydamas pastarąją sutartį pažeidžia ir ryšiumi su tuo klientas patiria žalą – akivaizdu, jog žala bus sutartinė. Visgi praktikoje sutinkama atveju, kuomet advokatas, vykdydamas sutartimi su klientu priiimtus įsipareigojimus pažeidžia trečiųjų asmenų teisėtus interesus, su kuriais sutartiniai santykiai šalių nesieja. Kitaip tariant, tretieji asmenys, kurie patiria žalą dėl advokato neteisėtų veiksmų nėra tiesioginiai advokato klientai. Pavyzdžiui, advokatas renka perteklinius įrodymus atstovaujamojo interesais ir taip pažeidžia trečiųjų asmenų teisėtus interesus, ko pasekoje tretieji asmenys patiria žalą. Kitas to pavyzdys: advokatas netinkamai parengia kliento testamentą, ko pasekoje kliento įpėdiniai negali paveldėti. Pažymėtina, jog CK 6.263 straipsnio 1 dalis įtvirtina vadinamąją generalinio delikto taisyklę, pagal kurią kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems, o žalą padarant atveju – atlyginti padarytą žalą. Taigi, ši įstatymo norma leidžia teigti, jog tokiu atveju, kai advokatas pažeidžia trečiųjų asmenų teisėtus interesus, sukelia savo neteisėtais veiksmais žalą – atsako pagal deliktinės atsakomybės taisyklę. Iš to, kas pateikta aišku, jog pagrindinis faktorius, kuris nulemia atsakomybės formą yra sutarties sudarymo faktas. Šalia to darbo autorė norėtų akcentuoti, jog vis dėlto egzistuoja tam tikri apribojimai, kas liečia sutartinės atsakomybės aspektus. Advokatas nėra įsipareigojęs vadovautis kliento instrukcijomis, nurodymais, jei tokie nurodymai prieštarauja advokato įsitikinimams, sąžiningumui bei profesinei etikai. Minėtomis aplinkybėmis advokatas nėra atsakingas, jei jis ėmėsi visų teisėtų priemonių prieš klientą (*Tunc*, 1986). Tokiu atveju galioja principas - „iš ne teisės teisė nekyla“. Advokatas negali atstovauti arba ginti kliento teisių, vadovaujantis priešingais teisei motyvais, teisine logika, net jei tokią logiką, instrukcijas pateikia pats klientas. Taigi, suinteresuotas asmuo (ieškovas) turėtų teisę pateikti ieškinį dėl žalos atlyginimo advokatui dėl advokato kliento netinkamo elgesio, grįsto nusikalstamais ketinimais, jei advokatas apie tokius ketinimus žinojo, tačiau neužkirto tam kelio. *Munson v. Linnick* byloje advokatas buvo pripažintas kartu atsakingas su klientu dėl to, jog padėjo šiam surašyti nepagįstą ieškinį, žinodamas, jog klientas neturi teisės kelti bylos atsakovui, nes jo teisės nebuvo pažeistos (*Markus, Trial Handbook for Ohio Lawyers*, 2007). Pateiktoje byloje buvo įrodyta, jog advokatas turėjo suinteresuotumą dėl „sėkmės“ mokesčio, kas lėmė jo pagalbą klientui piktnaudžiauti teise. Tokiu atveju advokatas negali teisintis argumentuodamas savo veiksmus tuo, jog veikė kliento nurodymų ribose ir kliento naudai. Advokatas – teisės

specialistas, išmanantis ir gebantis taikyti įstatymus praktikoje – jis turi žinoti reikalavimus, kurie taikomi ieškinių pateikimui bei savo specifinėmis žiniomis patarti klientui bei neprisidėti prie piktnaudžiavimo teise proceso.

Prieš pradėdant analizuoti teismų praktiką paliečiant sutartinės ir deliktinės atsakomybės formų aspektus, pabrėžtina autoriaus R. Drakšo asmeninė nuomonė, kuria autorius teigia, jog advokato civilinė atsakomybė yra tik deliktinė, nes ji kyla ne iš sutarties, o atvirkščiai – iš sutarties nevykdymo, kuris ir sukelia žalą. Autoriaus manymu, net jei ir sutartyje numatytas atsakomybės dydis, jos kilimo pagrindas nebus pati sutartis. Advokato atsakomybė kils, net jei sutartyje apie ją nebus nieko sakoma. Šio darbo autorė linkusi pritarti išsakytai R. Drakšo pozicijai, nes ji, manytina, paremta CK 6.263 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta vadinamąja generalinio delikto doktrina, pagal kurią kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai, atidžiai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems, o žalos sukėlimo atveju – ją atlyginti. Tad akivaizdu, jog visuotinė pareiga savo veiksmais kitiems asmenims nesukelti žalos kyla ne iš susitarimo, bet iš įstatymo. Pagal CK 6.246 straipsnį civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas veikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. sprendimas civilinėje byloje). CK 6.263 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo (CK 6.263 straipsnio 2 dalis). Tai yra specialioji deliktinės atsakomybės norma, kurioje kartu su bendrąja CK 6.246 straipsnio 1 dalies norma įtvirtintas vadinamasis generalinis deliktas, kurio esmė yra užtikrinti pagrindinę civilinės atsakomybės funkciją – kompensuoti nukentėjusiam asmeniui jo teisių pažeidimu padarytą žalą (LAT 2020 liepos 16 d. nutartis civilinėje byloje). Deliktinė atsakomybė kyla tik tuomet, kai nustatomos visos deliktinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė, išskyrus atvejus, kai įstatyme nustatyta atsakomybė be kaltės. Atitinkamai AĮ 2 straipsnio 1 dalyje advokatų teikiamos teisinės paslaugos apibrėžiamos kaip teisės konsultacijos (patarimai teisės klausimais), teisinę reikšmę turinčių dokumentų rengimas, atstovavimas teisės klausimais, gynyba bei atstovavimas bylų procese, kai šie veiksmai atliekami už atlyginimą. Pagal šio įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 1 punktą advokatas privalo sąžiningai atlikti savo pareigas, laikytis Lietuvos advokatų etikos kodekso reikalavimų ir elgtis dorai bei pilietiškai. Kaip minėta įžanginėse darbo dalyse teismų praktika dėl advokato civilinės atsakomybės itin skurdi. Galima

aptikti tik pavienius bylų atvejus. Vienoje iš jų teismas paliečia deliktinės civilinės atsakomybės advokatui, teikiančiam teisinę pagalbą, taikymo aspektus (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. sprendimas civilinėje byloje). Bylos esmė: ieškovas siekia prisiteisti turtinę ir neturtinę žalą dėl advokato, teikusio teisinę pagalbą, nekokybiškų teisinių paslaugų. Ieškovas tai grindžia tuo, jog advokatas turėjo pareigą, tačiau nesurašė kasacinio ieškinio bei neinformavo ieškovo apie svarbius kasacinio skundo padavimo terminus, kas nulėmė ne tik turtinę, bet ir neturtinę žalą ieškovui. Ieškovui pateikus prašymą dėl teisinės pagalbos teikimo ir Tarnybai priėmus sprendimą dėl tokios pagalbos suteikimo, pareiškėjas įgijo ne tik teisę į nemokamą antrinę teisinę pagalbą, tačiau kartu prisiėmė ir tam tikras pareigas (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. sprendimas civilinėje byloje). Ieškovas tvirtina, jog pareigą bendradarbiauti su advokatu, kurią numato VGTPĮ 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas atliko tinkamai. Akcentuotina tai, jog minėta pareiga sietina su tuo, jog asmuo, siekdamas gauti kokybiškas teisines paslaugas, pats turi būti jomis suinteresuotas, t.y. siekti, jog neatsirastų kliūčių kokybiškam paslaugos teikimui. Anot ieškovo, jis pateikė laiku advokato prašomų dokumentų kopijas, tačiau advokatas savo pareigų neatliko. Ieškovas savo argumentą grindžia tuo, jog VGTPĮ 18 straipsnio 10 punkte yra numatyta pareiga antrinę teisinę pagalbą teikiančiam advokatui ne vėliau kaip likus mėnesiui iki metų, praėjusių nuo sprendimo suteikti antrinę teisinę pagalbą priėmimo dienos, pabaigos pranešti pareiškėjui, kad šis turi pateikti tarnybai deklaraciją antrinei teisei pagalbai gauti, jeigu nori toliau gauti antrinę teisinę pagalbą. Kai antrinė teisinė pagalba teikiama ir toliau, advokatas turi šiuos pranešimus teikti kasmet ne vėliau kaip likus mėnesiui iki metų pabaigos. Atsakovė nurodytos pareigos nesilaikė ir į ieškovą su pranešimu dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo termino pabaigos nesikreipė. Ieškovo teigimu, atsakovė netinkamai suteikė ieškovui antrinę teisinę pagalbą, mano, kad ji buvo įpareigota ne tik surašyti kasacinį skundą, bet ir kreiptis dėl termino atnaujinimo. Dėl didelio darbų krūvio nespėdama tinkamai suteikti teisinės pagalbos ieškovui atsakovė galėjo kreiptis į tarnybą su prašymu būti pakeista, taip pat nepasinaudojo VGTPĮ 23 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybe pranešti, kad pareiškėjas piktnaudžiauja jam suteikta teisine pagalba, atstovavimas byloje yra neperspektyvus; asmuo, kuriam teikiama antrinė teisinė pagalba, nebendradarbiauja su tarnyba arba antrinę teisinę pagalbą teikiančiu advokatu ir nutraukti sutartį (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. sprendimas civilinėje byloje). Advokatė (atsakovė) su ieškiniu nesutiko: ieškovas sutartų dokumentų kopijų neatsiuntė, vengė bendradarbiauti. Teismas dėl ieškovo reikalavimo priteisti neturtinę žalą pažymėjo, jog ieškovas nepateikė argumentų bei įrodymų patvirtinančių, jog egzistuoja visos civilinės atsakomybės sąlygos (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. sprendimas civilinėje byloje).

Pirma, Tarnyba priėmė teisės normomis pagrįstą ir teisėtą sprendimą ir tai reiškia, jog nėra vienos iš būtinų civilinės atsakomybės sąlygų. Antra, ieškovas nepagrindė teiginių apie jo patirtą turtinę ir neturtinę žalą, taip pat nepateikė jų dydį patvirtinančių įrodymų. Trečia, nesant neteisėtų veiksmų ir neįrodžius, kad ieškovas patyrė turtinę ir neturtinę žalą, nėra priežastinio ryšio. Todėl nėra teisinio pagrindo priteisti pareiškėjui prašomą turtinę ir neturtinę žalą. Pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Pateiktoje byloje nebuvo nustatyta būtinoji civilinės atsakomybės sąlyga – neteisėti veiksmai tam, kad advokatu, teikusiam antrinę teisinę pagalbą būtų taikoma deliktinė atsakomybė, todėl teismas pagrįstai ieškinį atmetė, nes kaip minėta prieš tai – deliktinė atsakomybė kyla tik tuomet, kuomet nustatomos visos deliktinės atsakomybės sąlygos. Teismas, nagrinėdamas ieškovo pateiktą ieškinį dėl advokato, tekusio VGTP galimai sukeltą žalą ieškovui – remiasi deliktinės atsakomybės taisyklėmis, (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje), kas leidžia manyti, jog asmenims, nukentėjusiems nuo advokato, tekusio VGTP - šiems taikoma deliktinė atsakomybės forma.

Kitoje civilinėje byloje buvo paliesti advokato sutartinės atsakomybės klausimai. Ieškiniu ieškovė prašydama priteisti jai padarytą žalą, nurodo, kad advokatas V. K., su kuriuo ji buvo sudariusi teisinių paslaugų sutartį, atstovavo ją neprofesionaliai, netinkamu pagrindu ir dalyku pateikė teismui ieškinį, kurį teismas atmetė, ieškovė patyrė materialinius nuostolius, kuriuos prašo priteisti iš advokato (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Prieš analizuojant sutartinės civilinės atsakomybės pateiktoje byloje aspektus svarbu akcentuoti, jog teisinių paslaugų sutartis tarp advokato ir kliento LAT praktikoje kvalifikuojama kaip pavedimo sutartis (CK 6.756–6.765 straipsniai (LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų... 2009 m. kovo 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje). LAT yra išaiškinęs, kad pavedimo sutartis pagal savo pobūdį yra sutartis dėl atstovavimo, kurios pagrindu įgaliotinis įgaliotojo (atstovaujamojo) vardu su trečiaisiais asmenimis atlieka teisinius veiksmus, todėl jai taikomos ir CK normos, reglamentuojančios atstovavimą (LAT 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje). Toks pat reglamentavimas pateiktas ir CK 2.132–2.151 straipsniuose. Kliento su advokatu sudarytomis pavedimo (teisinių paslaugų) sutartims taikomos ir bendrosios atlygintinų paslaugų sutarties nuostatos. CK 6.718 straipsnio 1 dalis nustato, kad teikdamas paslaugas paslaugų teikėjas privalo veikti sąžiningai ir protingai, kad tai labiausiai atitiktų kliento interesus. Taigi, minėtoje byloje teismas pagrįstai taiko ir sutartinius santykius reglamentuojančias nuostatas ir jomis remdamasis priima sprendimą

ieškovės ieškinio netenkinti motyvuodamas tuo, jog advokatas tinkamai suformulavo ieškinio dalyką ir pagrindą t.y. sutartį vykdė tinkamai, o minėtus nuostolius ieškovė patyrė ne dėl advokato, o trečiųjų asmenų nekokybiškų rangos darbų, kas nelaikytina pagrindu reikalauti iš advokato netesybų dėl sutarties, kuria priimti įsipareigojimai advokato buvo įvykdyti tinkamai. Akcentuotina, jog ta aplinkybė, kad teismas netenkino ieškovės ieškinio reikalavimo, visgi neleidžia daryti išvados, kad advokato paruoštas ieškinytis teismui buvo paruoštas nekvalifikuotai; ieškovės ieškinio reikalavimo atmetimą sąlygojo ne tai, kad ieškinytis buvo paruoštas nekvalifikuotai, o tai, kad teismas pripažino, kad ieškovė be pagrindo nutraukė rangos sutartį su rangovu dėl pastarojo kaltės.

Taigi, apibendrinant pateiktą teismų praktiką dėl advokato sutartinės ir deliktinės atsakomybės teigtina, kad egzistuoja dvejopa advokatų civilinės atsakomybės teisinė prigimtis. Advokato civilinė atsakomybė gali atsirasti ir pagal sutartinės, kuomet sudaroma advokato tiesiogiai su klientu sutartis dėl teisių paslaugų teikimo ir pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės, kuomet advokatas teikia teisinę pagalbą klientui, sudarydamas sutartį su Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos Tarnyba. Tais atvejais, kai advokatas teikdamas teisinę paslaugą klientui savo neteisėtais veiksmais pažeidžia trečiųjų asmenų teises, su kuriais sutartis nebuvo sudaryta – advokatas atsako pagal deliktinės atsakomybės taisyklės. Taigi, civilinės atsakomybės rūšis priklauso nuo sąlygos, ar tarp kliento ir jo advokato buvo sudaryta sutartis dėl teisių paslaugų teikimo. Vis dėlto nepriklausomai nuo civilinės atsakomybės teisinės prigimties atsakovu yra advokatas. Pirmoje pateiktoje pavyzdinėje byloje advokato, teikiančio antrinę teisinę pagalbą ir atstovaujamojo kliento nesieja sutartiniai santykiai, todėl teismas, vertindamas situaciją, pagrįstai analizuoja deliktinės civilinės atsakomybės kilimo klausimus. Antroje situacijoje tarp kliento ir advokato susiklostę sutartiniai santykiai, pasirašyta sutartis dėl teisių paslaugų teikimo; advokatas vykdo kliento pavedimą, taigi dėl šios priežasties teismas, vertindamas situaciją, pagrįstai analizuoja civilinio kodekso pateiktas sutartinius santykius, pavedimą bei atstovavimą reglamentuojančias teisės normas. Abejų civilinės atsakomybės normų taikymo atvejais išveiktinas šias atsakomybes vienijantis tikslas, kad asmuo, patyręs žalą dėl nekokybiškos advokato teisinės paslaugos – visais atvejais turi turėti galimybę apginti savo teisėtus interesus nepriklausomai nuo to, ar buvo sudaryta sutartis su advokatu, ar ne, tačiau nuo fakto, ar sutartis tarp šalių buvo sudaryta priklauso kelias, kuriuo reiks nueiti.

2.2. Civilinės atsakomybės apribojimo ir netaikymo pagrindai

Nors ir kiekviena civilizuota demokratinė valstybė laikosi visiško nuostolių atlyginimo principo, teismų praktika ir įstatymai leidžia teigti, jog advokatas su klientu sudarydamas sutartį joje gali numatyti ribotos atsakomybės galimybę. Vis dėlto šalių teisė nėra absoliuti ir šalių susitarimas dėl civilinės atsakomybės apribojimo arba netaikymo, kai žala padaroma dėl didelio neatsargumo, tyčios, sukeltant neigiamus padarinius asmens sveikatai ar gyvybei - negalioja (CK, 2002). Atitinkamai tais atvejais, kai žala sukeliama dėl paprasto neatsargumo ir kitų įstatyme reglamentuotų civilinės atsakomybės netaikymo pagrindų – susitarimai galimi. Tad šis skyrius skirtas advokato civilinės atsakomybės apribojimo ir netaikymo pagrindų analizei, apimant ir netiesioginės civilinės atsakomybės advokatui taikymo aspektus.

Remiantis CK 6.253 straipsnio 1 dalimi advokatui civilinė atsakomybė nebūtų taikoma arba advokatas galėtų būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo profesinės atsakomybės, jeigu advokatas remtųsi nurodytu įstatymu ir įrodytų, kad, teikdamas teisines paslaugas susidūrė su vienu kuriuo nors ar keliais pagrindais: *nenugalima jėga (force majeure), valstybės veiksmai, trečiojo asmens veiksmai, nukentėjusiojo asmens veiksmai, būtinoji gintis, būtinas reikalingumas, savigny*. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktai ar advokato ir kliento susitarimas gali numatyti ir kitokius atleidimo nuo civilinės atsakomybės ar jos netaikymo pagrindus. Tik būtina įvertinti, jog pagal CK 6.211 straipsnį sutarties sąlygos, kurios panaikina ar apriboja šalies atsakomybę už sutarties neįvykdymą arba leidžia ją įvykdyti tokiu būdu, kuris iš esmės skiriasi nuo to, kurio protingai tikėjosi kita šalis - negalioja, jeigu tokios sąlygos atsižvelgiant į sutarties prigimtį bei kitas aplinkybes yra nesąžiningos (LAT 2012 metų liepos 4 dienos nutartis civilinėje byloje).

Sutarčių laisvės principas suteikia šalims galimybę iš anksto susitarti dėl civilinės atsakomybės, kuri atsirado dėl sutarties nevykdymo arba netinkamo vykdymo, taikymo. Visgi CK 6.252 straipsnis numato, jog šalys savo susitarimu negali pakeisti imperatyvių teisės normų, nustatančių civilinę atsakomybę, jos formą ar dydį. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad *tai, ar šalių sutartyje įtvirtintos sąlygos, ribojančios jų atsakomybę, atitinka įstatymų reikalavimus ir nepažeidžia imperatyviųjų teisės normų, vertina teismas konkrečioje byloje spręsdamas šalių ginčą, kylantį iš sutartinių teisinių santykių* (LAT 2012 metų liepos 4 dienos nutartis civilinėje byloje).

Teismų praktika (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje) bei CK. 6.253 straipsnyje pateiktos nuostatos leidžia teigti, jog civilinė atsakomybė advokatui taip pat nėra taikoma, jei ši kyla dėl trečiojo asmens veiksmų bei dėl paties

nukentėjusiojo veiksmų, dėl kurių yra kaltas pats nukentėjusysis ir dėl kurių jam atsirado ar padidėjo nuostoliai.⁵ Teismas sprendimą palikti nepakeistą ir netaikyti advokatui civilinės atsakomybės grindžia tuo, jog pačio ieškovo veiksmai (nebendradarbiavimas su VGTP organizuojančiomis institucijomis bei pačiu advokatu, advokato reikalaujamų pateikti dokumentų savalaikiai nepateikimas, dokumentų kopijų praradimas) šiuo atveju lėmė žalos atsiradimą bei padidėjimą, o ne paties advokato kasacinio skundo laiku nesurašymas, nes advokatas dėl pačio ieškovo minėtų veiksmų neturėjo galimybės atlikti procesinių veiksmų.

Ai 26 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata suteikia advokatui teisę samdytis darbuotojų. Vis dėlto reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog darbo sutartį su samdomu darbuotoju sudaro pats advokatas. Taigi, nors ir įstatymai leidžia pasitelkti advokatui ir kitus darbuotojus, tačiau CK 6.38 straipsnio 4 dalyje kartu įtvirtinta tuo pačiu ir advokato pareiga atsakyti už tų darbuotojų veiksmais sukeltą žalą, kuri gali būti padaryta tiek advokato klientams, tiek ir tretiesiems asmenims. Taigi, jeigu skolininkas, vykdydamas prievolę, naudojasi kitų asmenų pagalba, tai jis už tų asmenų veiksmus atsako kaip už savo (CK, 2002). Įstatymai gali nustatyti, jog žalą privalo atlyginti asmuo, kuris tos žalos nepadarė, bet yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė). Tokias išvadas leidžia daryti CK 6.246 straipsnio 2 dalis. Minėtų įstatymų sisteminė analizė leidžia teigti, jog advokatas gali būti atsakingas ne tik už žalą, sukeltą paties advokato neteisėtais veiksmais (žalos analizė tolimesnėse darbo temose), bet ir už kitų asmenų veiksmais padarytą, kuriuos advokatas pasitelkė prievolės, priimtose sutartimi, įvykdymui. Akcentuotina ir tai, jog advokatas gali būti pripažintas kaltu, kai neturėdamas teisės (tai aiškiai numatyta sutartyje, pagrįstai numanoma iš sutarties esmės arba vyraujančios praktikos), be kliento sutikimo prievolėje pakeičia save kaip šalį kitu advokatu, kurį įpareigoja teikti konsultacijas, atstovauti teisme (Baltrušaitis, 2008). Šiuo atveju taip pat kils profesinė civilinė atsakomybė pirmajam advokatui, kuris sudarė su klientu sutartį, turėjo prievolę ir sutartimi priimtus įsipareigojimus, kuriuos netinkamai įvykdė ar neįvykdė – tuo sukeldamas žalą atstovaujajamam.

Sisteminė įstatymų ir vyraujančios praktikos analizė leidžia teigti, jog advokatas, sudarydamas sutartį su klientu laikomas pagrindiniu asmeniu, kuris turi pareigą visais atvejais atlyginti padarytą žalą tiek klientams, tiek tretiesiems asmenims nepriklausomai nuo to, ar žalą sukėlė jo paties neteisėti veiksmai ar kitų, pasitelktų į pagalbą prievolei įvykdyti asmenų veiksmai. Advokatas yra atsakingas už sutarties tinkamą įvykdymą bei teisinių paslaugų

⁵ Pateiktoje civilinėje byloje trečiasis asmuo Kauno apylinkės teismas, priėmęs sprendimą atimesti ieškovo ieškinį: Apeliacinio teismo argumentais, ieškovo žala kildytina būtent iš trečiojo asmens veiksmų bei pačio ieškovo kaltės.

kokybę, o sutarties pažeidimo atveju turi atlyginti visą faktinę žalą nukentėjusiesiems. Civilinės atsakomybės netaikymas galimas tik teisės aktuose ir sutartyje numatytais teisės aktų normoms neprieštaraujančiais pagrindais, kurių egzistavimą tektų įrodyti advokatui. Civilinė atsakomybė advokatui nebūtų taikoma ir tais atvejais, kai žalą sąlygojo paties nukentėjusiojo veiksmai, kaltė.

2.3. Aukštesnieji elgesio standartai advokatams

Advokato veikla, nors ir ne tiesiogiai, bet reguliuojama jau tada, kai nustatomi tam tikri išsilavinimo, kvalifikacijos, privalomos narystės advokatūroje, kvalifikacijos kėlimo bei privalomojo draudimo draustis profesinę civilinę atsakomybę reikalavimai. Vien žodis „profesinė“ advokatams suponuoja griežtesnius elgesio standartus. Teismas, rūpestingumo pareigos laipsnį nustato atsižvelgdamas į kiekvieno asmens konkrečią padėtį visuomenėje, t.y, kokią veiklą asmuo vykdo (Bendaravičiūtė, 2011). Elementaru, jog rūpestingumo pareigos laipsnis asmenims, neturintiems specialių gebėjimų, žinių, kompetencijos skirsis nuo tų, kurie vykdo profesinę intelektualią veiklą. Advokato profesijos atstovams dėl jų turimų specialių teisnių žinių, išsilavinimo, kompetencijos, padėties visuomenėje bei dėl to, kad jų profesinė veikla grįsta padidinta rizika savo veiksmais sukelti tretiesiems asmenims žalos keliami aukšto laipsnio rūpestingumo ir atidumo reikalavimai. Vertinant advokato kaltės laipsnį, advokatas bus lyginamas ne su eiliniu protingu ir rūpestingu asmeniu, tačiau su protingo, rūpestingo ir atidaus toje pačios profesinėje veikloje veiklą vykdančio vidutinės kompetencijos teisės srities specialisto elgesio standartu – kaip jis būtų pasielgęs konkrečioje situacijoje panašiomis aplinkybėmis. Nors ir įstatymuose įtvirtinta bendro pobūdžio pareiga visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų profesinės veiklos nesukelti žalos kitiems asmenims, vis dėlto advokatams dėl jų ypatingos profesinės veiklos yra keliami papildomi reikalavimai bei etikos standartai. Įstatymai įtvirtina tam tikras pareigas, kurios priskiriamos išimtinai advokatams, tad elementaru, jog už šių pareigų tinkamą atlikimą bus atsakingas būtent advokatas. Tad šio skyriaus tikslas yra išanalizuoti įstatymuose įtvirtintas advokato pareigas; teisės aktuose bei teismų praktikoje keliamus advokatams etikos standartus, kurių pažeidimai sietini su civilinės atsakomybės kilimu šios profesijos atstovams.

Prieš pradėdant analizuoti advokato turimas pareigas bei atitiktį tam tikriems etikos standartams vertėtų akcentuoti pamatinę advokato pareigą prieš pradėdant vykdyti profesinę veiklą – tai privalomas profesinės civilinės atsakomybės draudimas. Minimali vieno advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimo suma yra 29 000 eurų vienam draudimui.

įvykiui (Advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo...; 2004). Šios nuostatos imperatyvumas grindžiamas padidinta rizika advokatui vykdant profesinę veiklą sukelti žalos tretiesiems asmenims. Šio reikalavimo įvykdymas užtikrina saugumo ir pasitikėjimo garantą asmenims, besikreipiantiems į advokatus, jog šiems patyrus žalos dėl advokato neteisėtų veiksmų – garantuojamas visos faktinės žalos atlyginimas.

CPK 7 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas visiems byloje dalyvaujantiems asmenims sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis; rūpintis ne tik greitu bylos išnagrinėjimu, bet ir rūpestingai ir laiku pateikti teismui įrodymus bei argumentus, kuriais grindžiami šalių reikalavimai ir atsikirtimai. Akcentuotina tai, jog nors ir šie reikalavimai traktuotini kaip taikomi visiems procese dalyvaujantiems asmenims, autorė šiuos ir tolimesnius reikalavimus taiko būtent advokatams, nes tais atvejais, kai byla vedama per advokatą, atstovaujamoji šalis paveda procesinių veiksmų atlikimą savo atstovui – nagrinėjamu atveju būtent advokatui, kuris išmano teisę, geba taikyti įstatymus ir laikytinas profesionaliu atstovu. To paties įstatymo 10 ir 11 straipsniuose įtvirtinta netiesiogiai advokatų pareiga susipažinti su atstovaujamojo asmens bylos medžiaga, daryti išrašus bei kopijas.⁶ CPK 10 straipsnio 4 dalis numato teisę susipažinti su bylos medžiaga, sudarančia valstybės ar tarnybos paslaptį, kurią išimtinai turi tik tie asmenys, kuriems ši teisė yra suteikta. Taigi, nors ši nuostata įtvirtina teisę, tačiau su teise atsiranda ir pareiga. Pati nuostata leidžia formuluoti išvadą, jog tais atvejais, kai ši teisė suteikta advokatui, o šis atitinkamai piktnaudžiauja šia procesine teise paviešindamas ar kitaip neteisėtai panaudodamas minėtą informaciją – pažeidžia trečiųjų asmenų interesus, kas lemia profesinės civilinės atsakomybės kilimą advokato atžvilgiu. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad advokatui veikiant atstovaujamojo interesais, yra taikomos ne tik tam tikros pareigos, numatytos Advokatūros įstatyme, bet ir papildomi lojalumo, interesų konflikto vengimo ir kiti etiško elgesio standartai (Lietuvos apeliacinio teismo civilinių bylų...nutartis civilinėje byloje, 2014). Tarp advokato ir kliento susiklosto fiduciariniai (pasitikėjimu) grįsti santykiai, kurie atsiranda tiek sutarties, tiek įstatymo pagrindu (LAT 2013 metų gruodžio 6 dienos nutartis civilinėje byloje). Dėl šios priežasties advokato nepriklausomumas, konfidencialumas, kliento paslapties neatskleidimas be įstatymų leidėjo numatyto atitiktens imperatyvių išsilavinimo, kvalifikacijos ir kitų formalių ir procesinių reikalavimų taip pat laikytini pačiais svarbiausiais advokato veiklos

⁶ Darbo autorė teigdama, jog įstatyme numatyta netiesioginė pareiga turi omenyje tai, jog įstatymų leidėjas neformuluoja šios pareigos kaip išimtinai advokato pareigos; tai traktuojama kaip visų byloje dalyvujančių asmenų teisė. Visgi, nuodugnus susipažinimas su atstovaujamojo byla yra kiekvieno advokato pareiga siekiant kuo didesne apimtimi apginti atstovaujamojo teisėtus interesus.

principais ir aukštesniaisiais standartais, kuriems turi atitikti kiekvienas sėkmingai norintis vykdyti profesinę veiklą advokatas. Tam, kad advokatas galėtų vykdyti profesinę veiklą, valstybė per įstatymus bei įstatymo leidžiamus teisės aktus bei profesinio elgesio taisykles numato aukštus ir objektyviai būtinus advokatams profesijos standartus, kuriuos turi atitikti kiekvienas profesinę veiklą vykdantis advokatas. Klaidos ar nepakankamo rūpestingumo atveju, advokato elgesys bus vertinamas ne įprasto atidaus ir rūpestingo žmogaus elgesio moduliui, tačiau bus vertinama, kaip tokioje situacijoje panašiomis aplinkybėmis būtų pasielgęs protingas, rūpestingas ir atidus vidutinės kvalifikacijos teisės srities specialistas.

Asmuo, kuris pasirenka bylą vesti per advokatą pagrįstai tikisi, jog advokatas tinkamai, kokybiškai ir efektyviai naudosis procesinėmis teisėmis ir pareigomis. Įprastam asmeniui, neturinčiam teisinio išsilavinimo ganėtinai sunku nuspręsti kuriam teismui teisinga byla ir kur pateikti ieškinį, taisyklingai surašyti ieškinį, rinkti ir pateikti įrodymus, sekti įstatymo numatytus ieškinių pateikimo ir atsikirtimo į ieškinius terminus, o kasacinio skundo surašymas apskritai abejotina, ar būtų įmanomas. Minėti veiksmai turi būti atlikti pagal įstatyme įtvirtintus procesinių dokumentų rengimo nurodymus ir kitais įstatymo leistiniais būdais, kas įprastam asmeniui gali sudaryti keblumą ir reikalauti papildomo laiko ir įgūdžių. Taigi, advokatas, atstovaudamas šalį, prisiima pareigą tinkamai ir laiku disponuoti įstatymuose leistinomis procesinėmis teisėmis kaip: susipažinti su bylos medžiaga, daryti ir gauti jos išrašus bei kopijas, pareikšti nušalinimus, teikti įrodymus, dalyvauti tiriant įrodymus, užduoti klausimus kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims, liudytojams ir ekspertams, pateikti prašymus, duoti teismui paaiškinimus žodžiu ir raštu; teikti savo samprotavimus ir argumentus visais bylos nagrinėjimo metu kylančiais klausimais; prieštarauti kitų byloje dalyvaujančių asmenų prašymams bei argumentams; gauti teismo sprendimų, įsakymų, nutarčių ar nutarimų patvirtintas kopijas; apskųsti teismo sprendimus bei nutartis; pakeisti ieškinio pagrindą arba dalyką, padidinti arba sumažinti ieškinio reikalavimus; užbaigti bylą taikos sutartimi. (CPK, 2002) (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. vasario 6 d. sprendimas civilinėje byloje). Atitinkamai Tarptautinis advokatų etikos kodeksas (*angl. – International code of ethics*) numato, jog advokatas turi pareigą jokiais aplinkybėmis nepateikti teismui žinomai neteisingos ar įstatymui prieštaraujančios informacijos bei klientui suteikti atvirą, tiesią nuomonę apie bylą bei tikėtinas bylos baigtis nepataikaujant klientui; advokatas turi pareigą siekti ginčą išspręsti taikiomis priemonėmis, nesikreipiant į teismą; nesiekti turto, kurio atžvilgiu šis atstovauja klientą, vengti interesų konflikto bei nepamiršti, jog pirmiausia reikia rūpintis ne finansiniais, o kliento interesais ir siekti teisingumo įvykdymo (*International Bar Association code of ethics, 1956*).

⁷ Minėtos advokatų pareigos didesne ar mažesne dalimi yra įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Taigi, minėtų įstatymų sisteminė analizė leidžia pagrįstai teigti, jog advokatas atstovaudamas asmenį prisiima jo vardu ne tik teises, bet ir pareigas tinkamai ir laiku disponuoti visomis įstatyme įtvirtintomis procesinėmis teisėmis. Nors ir įstatymo leidėjas formuluoja minėtus procesinių dalyvių veiksmus kaip teises, advokatui tinkamas ir laiku šių veiksmų atlikimas yra kartu ir advokato objektyvi pareiga, siekiant tinkamai šiam apginti atstovaujamojo teisėtus interesus bei kartu padėti teismui priimti teisingą sprendimą byloje. Advokatui turėjus teisę bei pareigą pasinaudoti konkrečia procesine teise, tačiau to nepadarius, pavyzdžiui: advokatas turėjo teisę ir pareigą surašyti kasacinį skundą, tačiau to nepadarė arba praleido įstatyme numatytus kasacinio skundo pateikimo terminus arba surašė ieškinio pagrindą netinkamai – tokiomis aplinkybėmis net menkiausias advokato neapdairumas, neatsargumas gali sukelti žalą atstovaujamajai šaliai, kas laikytina objektyviu pagrindu advokato profesinės civilinės atsakomybės taikymui.

⁷ Tarptautinis Advokatų etikos kodeksas numato ir daugiau advokato pareigų, tačiau darbo autorė akcentuoja tik tas pareigas, kurių nevykdymas arba netinkamas vykdymas galėtų turėti tiesioginės įtakos advokato teikiamų teisinių paslaugų kokybei.

3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS

Tam, kad advokatui kiltų civilinė atsakomybė už suteiktas nekokybiškas teises paslaugas atstovaujajam, advokato veikloje turi būti konstatuotas visų keturių civilinės atsakomybės sąlygų visetas. Tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės atvejais, turi būti nustatomi:

1. Neteisėti veiksmai

2. Žala

3. Priežastinis ryšys

4. Kaltė, išskyrus atvejus, kai įstatymas pripažįsta atsakomybę be kaltės (Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai...; 2018).

3.1. Neteisėti veiksmai

Civilinės atsakomybės atsiradimą advokatui lemia šie veiksniai:

1. Advokatas neįvykdo įstatymuose ar sutartyje su atstovaujamoju nustatytų pareigų, kas laikoma neteisėtu neveikimu (pavyzdžiui, apeliacinio skundo nepadavimas);
2. Advokatas įvykdo veiksmus, kuriuos įstatymas ar sutarties nuostatos draudžia, kas laikoma neteisėtu veikimu (pavyzdžiui, nekvalifikuotas ieškinio dalyko ir pagrindo suformulavimas); arba
3. Advokatas pažeidžia bendro pobūdžio pareigą egltis atidžiai ir rūpestingai įtvirtintą CK 6.246 straipsnyje.

Iš šio formalaus apibrėžimo teigtina, jog neteisėti advokato veiksmai civilinėje teisėje suprantami labai plačiai. Neteisėtais veiksmais gali būti pripažįstamas ir netinkamas rūpestingumo laipsnio užtikrinimas advokatui vykdant profesinę veiklą, ko pasekoje padaroma žalos kitiems asmenims. Neteisėtų veiksmų kaip būtinosios civilinės sąlygos nustatymas laikytinas taip pat specifiniu dėl savo reikšmės ir įtakos kitų civilinių sąlygų vertinimui. Kitos civilinės sąlygos teisiškai reikšmingos tampa tik tuomet, kai ieškovas įrodo atsakovo neteisėtus veiksmus (Kauno apygardos teismo 2019 m. nutartis civilinėje byloje). Neteisėtų veiksmų sąvoka tiek civilinės, tiek deliktinės atsakomybės kilimo atveju apima tiek neteisėtą veikimą, tiek neveikimą. Tokia išvada daroma remiantis CK pateikta neteisėtų veiksmų samprata, kurioje nepasisakoma dėl šios sąvokos skirtingo traktavimo sutartinės ir deliktinės atsakomybės atvejais. Teisės doktrinoje akcentuojama tai, jog neteisėti veiksmai yra būtina

civilinės atsakomybės sąlyga, todėl ieškovui neįrodžius, kad advokatas, pavyzdžiui, vykdydamas sutartį veikė neteisėtai, t.y. atliko neteisėtus veiksmus arba neatliko jokių, nors pagal sutartį ar įstatymą turėjo prievolę atlikti, prarandamas pagrindas sutartinei civilinei atsakomybei kilti bei kliento įrodinėjamas priežastinis ryšys bei nuostoliai tampa tik tariami, nesusiję objektyviai su pagrindiniu dalyku – sutartimi ir teismas, priimdamas procesinį sprendimą gali dėl jų nepasisakyti (LAT 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, vyraujanti teismų praktika leidžia teigti, jog advokato neteisėti veiksmai laikytini ir tais atvejais, kai, pavyzdžiui, advokatas nesiima priemonių bylos nagrinėjimo metu tikslinti ieškinį, keisti ieškinio pagrindą arba dalyką, kai pagal susiklosčiusias aplinkybes būtų objektyvu tikėtis iš advokato minėtų aktyvių veiksmų. Tad galima teigti, jog advokato veiksmai pagal vyraujančią teismų praktiką būtų laikytini neteisėti ir tuomet, kai advokatas neužtikrino reikiamo rūpestingumo ir atidumo laipsnio, nebuvo itin nuvokus, nesukė bylos, nesiėmė reikiamų veiksmų, nesinaudojo įstatymuose įtvirtintomis procesinėmis teisėmis, kuriomis laiku ir tinkamai disponuoti yra kiekvieno advokato pareiga. Akivaizdu, jog minėtų veiksmų neatlikimas laiku prieštarauja tiek CK 6.718 straipsnio 1 daliai, kuri nustato, jog advokatas teikdamas teisinę paslaugą privalo veikti sąžiningai ir protingai, kad tai atitiktų labiausiai kliento interesus bei CK 6.760 straipsnio 1 daliai, kuri nurodo, jog įgaliotinis privalo vykdyti jam išduotą pavedimą sąžiningai ir rūpestingai, kad toks įvykdymas geriausiai atitiktų įgaliotojo interesus. Vienareikšmiškai sutikime, jog nors ir iš pažiūros atrodytų teisėti veiksmai, tačiau advokatui, kuris atstovauja savo klientą ir tinkamai bei laiku nedisponuoja CPK įtvirtintomis procesinėmis teisėmis; neparuošia procesinių dokumentų laiku ir pagal įstatyme nurodytus reikalavimus - atstovaujамasis bei tretieji asmenys gali patirti itin didelius turtinius nuostolius dėl tokio advokato aplaidumo bei prarasti galimybę apskritai apginti teisėtus interesus teisme. Tad sisteminė teisės aktų bei teismų praktikos analizė patvirtina darbo pradžioje pateiktą teisės doktrinoje vyraujančią nuomonę, jog advokato neteisėti veiksmai suprantami labai plačiai: advokatui gali kilti profesinė civilinė atsakomybė už reikiamo laipsnio rūpestingumo bei atidumo neužtikrinimą, nekvalifikuotumą surašant procesinius dokumentus bei teikiant teisinę konsultacijas; neesant aktyviam atstovaujant savo klientą, ko pasekoje atstovaujамasis patiria žalą. Darbo autorė čia norėtų akcentuoti ir tai, jog minėtų veiksmų atlikimas yra advokato profesinės veiklos dalis. Advokatas, prisiimdamas atstovauti klientą kartu prisiima atsakomybę ir turi pareigą atstovauti šį tinkamai, kokybiškai, kvalifikuotai bei dėti maksimalias pastangas siekiant apginti kliento teisėtus interesus bei nepadaryti savo veiksmais ar neveikimu žalos tiek klientui, tiek ir tretiesiems asmenims.

Remiantis CK 6.205 straipsniu galima daryti išvagas, jog neteisėti veiksmai gali pasireikšti bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymu, netinkamu įvykdymu, įvykdymo termino praleidimu. Vertinant sutartinius santykius, siejančius advokatą su klientu, kliento teisės doktrinos pozicijoje akcentuojama, jog ši sutartis nuo kitų atlygintinių sutarčių skiriasi tuo, jog advokatui sutarties vykdymas – tai kartu ir profesinė veikla, todėl asmenims, kurie teikia atlygintines sutartis ir tai kartu yra ir jų profesinė veikla turi laikytis ne tik sutartis reglamentuojančių nuostatų, bet ir profesinės etikos taisyklių. Tai leidžia teigti, jog advokatai užsiima profesine veikla, kurią vykdant galima didesnė rizikos tikimybė sukelti žalos kitiems asmenims, tuo remiantis advokatams taikomi padidinto laipsnio rūpestingumo ir atidumo reikalavimai, kitaip tariant atitinkami, grįsti nepakankamu rūpestingumu ir atidumu asmenų veiksmai, kurie nevykdo profesinės veiklos sudarydami sutartis nebūtų vertinami kaip neteisėti, tuo tarpu net menkiausias nerūpestingumas ar klaida advokato veikime ar neveikime galėtų būti pripažįstamas kaip neteisėtas ir tai būtų pagrindas civilinės atsakomybės kilimui. Taigi, *profesionalo veiksmų neteisėtumas gali pasireikšti nepakankamai atidžiu, nepakankamai rūpestingu profesinių pareigų atlikimu* (LAT 2014 m. vasario 14d. nutartis civilinėje byloje).

Neteisėti veiksmai advokato veikloje nėra preziumuojami, tad visais atvejais įrodyti, jog advokatas veikė neteisėtai tenka ieškovui. Visgi vyraujanti teismų praktika leidžia pagrįstai teigti, jog dėl advokato neteisėtų veiksmų plataus suvokimo teismų praktikoje juos įrodyti gana sudėtinga. Šios išvados daromos remiantis Kauno apygardos teismo 2019 metų nutartyje *“Dėl turitinės ir neturtinės žalos atlyginimo”* pateiktais argumentais. Minėtoje byloje ieškovei nepavyko įrodyti advokato neteisėtų veiksmų sąlygos tuo prarandant teisę reikalauti advokato žalos (nuostolių) atlyginimo. Pateiktoje byloje sudaryta atstovavimo sutartis tarp advokato ir ieškovės, advokatui įsipareigojant sutartimi parengti ieškinį, padėti prisiteisti nuostolius dėl atliktų rangos darbų trūkumų bei atstovauti ieškovės mamą Panevėžio teisme. Be abejonės, atsižvelgiant į minėtuosius Advokatūros įstatyme įtvirtintus advokato veiklos principus, pareigas bei profesinės etikos taisykles iš advokato pagrįstai tikimasi, kad advokatas ne šiaip parengs ieškinį, bet parengs jį kokybiškai, atitinkantį visus formalius reikalavimus bei ieškovės interesus. Visgi, ieškovei įrodyti, jog advokato parengtas ieškinys turėjo trūkumų, (advokato neteisėti veiksmai) kas nulėmė ieškinio atmetimą bei sąlygojo nuostolių ieškovei atsiradimą – nepavyko. Ta aplinkybė, kad teismas netenkino ieškovės ieškinio reikalavimo, neleidžia daryti išvados, kad advokato paruoštas ieškinys teismui buvo paruoštas nekvalifikuotai, ieškovės ieškinio reikalavimo atmetimą įtakojo ne tai, kad ieškinys buvo paruoštas nekvalifikuotai, o tai, kad teismas pripažino, kad ieškovė be pagrindo nutraukė rangos sutartį su rangovu dėl

pastarojo kaltės. Kaip nurodyta aukščiau, civilinė atsakomybė atsiranda advokatui neįvykdžius sutartyje ar įstatyme nustatytos pareigos arba atlikus veiksmus, kurie įstatymo ir sutarties draudžiami, ar pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis sąžiningai ir atidžiai. Akcentuotina tai, jog advokato neteisėti veiksmai ir sutarties pažeidimas nėra preziumuojamas ir visais atvejais tai, kad advokatas pažeidė sutartį, veikė arba neveikė neteisėtai CPK įrodinėjimo pagrindais turi įrodyti ieškovas (LAT 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje). Bylos aplinkybės leidžia teigti, jog nenustačius civilinės atsakomybės sąlygos – neteisėtų veiksmų advokato profesinėje veikloje, nėra ir pagrindo - ieškovės reikalaujamos žalos atlyginimo priteisimo svarstymui. Kitoje pateiktinoje civilinėje byloje teismas taip pat atmeta ieškovo ieškinį pareikštą advokatui dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo kaip nepagrįstą. Sprendimą teismas grindžia tuo, jog ieškovas nepateikė jokių įrodymų dėl advokato neteisėtų veiksmų ir/ar bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai, taip pat lojalumo nei nepriekaištingo elgesio principų pažeidimus. pateikti argumentai (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje). Pagal Liteko duomenis (CPK 179 straipsnio 3 dalis) analizuojamoje civilinėje byloje advokatė laiku ir tinkamai parengė procesinius dokumentus, kuriuos teismas priėmė, nes šie visiškai atitiko keliamus reikalavimus tiek turinio, tiek ir formos prasme; advokatė dalyvavo ir nagrinėjant bylą teismo posėdyje, taip pat nėra jokių pateiktų įrodymų byloje, jog ieškovas būtų teikęs kokias nors pretenzijas advokatei dėl netinkamo atstovavimo. Akcentuotina ir tai, jog Kauno apylinkės teismas, priimdamas 2017 m. sausio 26 d. sprendimą civilinėje byloje nurodė, jog pats ieškovas nurodė, jog pats pametė ginčijamo teismo sprendimo kopiją, todėl negalėjo jos pateikti prašant advokatei. Tad ši aplinkybė taip pat paneigia byloje pateiktus ieškovo žodžius, tvirtinančius, jog dėl advokatės neteisėtų veiksmų nebuvo pateiktas teismui EŽTT sprendimas, kas lėmė, jog ieškovas bylą pralaimėjo.

Įvertinus teismų praktiką, įstatymines nuostatas bei analizuotose civilinėse bylose pateiktus teismo argumentus darytinos išvalgos, jog negalima civilinė atsakomybė bei žalos atlyginimo svarstymas be neteisėtų advokato veiksmų, vykdant šiam profesinę veiklą konstatavimo, kuriuos įrodyti privalo ieškovas. Preziumuojama, jog advokatas suteikia teisinės paslaugas ir atstovauja klientą tinkamai ir kokybiškai tol, kol nėra įrodyta priešingai. Neteisėtais veiksmais gali būti pripažįstami ne tik imperatyviųjų nuostatų pažeidimai, bet ir tie veiksmai, kurie formaliai yra teisėti, tokie kaip bendros pareigos elgtis rūpestingai ir atidžiai nevykdymas. Nors ir įstatymai numato bendrą pareigą visiems be išimties asmenims elgtis rūpestingai ir atidžiai, nesukeliant žalos kitiems asmenims, vis dėlto rūpestingumo ir atidumo laipsnis advokatams, vykdantiems profesinę veiklą yra itin aukštas. Įstatymai bei vyraujanti

teismų praktika leidžia teigti, jog advokatui, pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai ir atidžiai - šio veiksmas traktuotini kaip neteisėti, kas laikytina pagrindu kitų civilinės atsakomybės sąlygų vertinimui ir įrodinėjimui. Visgi nenustačius advokato profesinėje veikloje neteisėtų veiksmų: tiek sutartinės, tiek ir deliktinės atsakomybės procesas pasibaigia. Pabrėžtina ir tai, jog neteisėtais advokato veiksmais praktikoje pripažįstami tik tie veiksmas, neveikimas, kurie tiesiogiai nulėmė ieškovui žalos atsiradimą. Tiek advokatas, tiek klientas turi pareigą bendradarbiauti. Jei klientas, advokatui tinkamai vykdant profesines pareigas pažeidžia šią pareigą, ko pasekoje ieškovas patiria žalą – advokato neteisėti veiksmas nėra konstatuojami, nes žala kildinama dėl pačio nukentėjusiojo kaltės. Nenustačius neteisėtų veiksmų advokato veikloje, asmuo, reikalaujantis žalos atlyginimo taip pat praranda teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ir nukreipti reikalavimą į advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimą.

3.2. Žala

Taikant civilinę atsakomybę atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję priežastiniu ryšiu su neteisėtais skolininko veiksmas (CK 6.247 straipsnis). CK 6.251 straipsnio 1 dalis įtvirtina visišką nuostolių atlyginimo principą, kurio esmė – siekis grąžinti nukentėjusį asmenį į padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę atsakovo žalingų veiksmų.

Kaip deliktinės atsakomybės, taip ir sutartinės atsakomybės atveju aktualus konstitucinis visiško žalos atlyginimo principas. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad visiško žalos atlyginimo principo esmė ta, jog žalos atlyginimu turi būti siekiama ją patyrusį asmenį grąžinti į iki pažeidimo buvusią padėtį. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis; kai priteisiamas mažesnis už tikruosius nuostolius žalos atlyginimas, lieka iš dalies neapgintos nukentėjusio asmens teisės, kai priteisiamas žalos atlyginimas viršija tikruosius nuostolius, nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėja skolininko sąskaita – abiem atvejais teisingumo principas yra pažeidžiamas (LAT 2012 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje). Žala kaip civilinės atsakomybės sąlyga ir jos dydis nėra preziumuojami (LAT 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje). Svarbu pažymėti, kad tuo atveju, kai šalis negali tiksliai įrodyti nuostolių dydžio, jų dydį nustato teismas (CK 6.249 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas, aiškindamas šią teisės normą, yra nurodęs, *kad kai šalys nesutaria dėl nuostolių dydžio, konkretų jų dydį nustato teismas, įvertinęs abiejų šalių pateiktus įrodymus. Ši nuostata nėra aiškinama kaip įpareigojanti teismą visuomet savo iniciatyva rinkti įrodymus priteistinių nuostolių dydžiui*

nustatyti. Teismas, taikydamas CK 6.249 straipsnio 1 dalį, turi paisyti rungimosi civiliniame procese principo (CPK 12 straipsnis). Pateikti nuostolių dydį patvirtinančius ar paneigiančius įrodymus yra ginčo šalių pareiga (CPK 12, 178 straipsniai)) (LAT 2008 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje).

Advokatas, neteisėtais veiksmais padaręs asmeniui žalos, nukentėjusiojo asmens nuostolius turi atlyginti visiškai (*Cit.op.3, 2.223 str.*). Šis principas reiškia, kad visų pirma, reikia tiksliai įvertinti ieškovo patirtą žalą būtent dėl advokato neteisėtų veiksmų. Į nuostolius įeina tiesioginiai nukentėjusiojo nuostoliai (turto netekimas; žyminio mokesčio sumokėjimas, samdant nukentėjusiajam kitą advokatą dėl pirmojo neteisėtų veiksmų); negautos pajamos bei neturtinė žala. Darbo autorė norėtų akcentuoti, jog advokato civilinės atsakomybės atveju neturtinę žalą priteisti yra itin sunku, drįstų teigti, jog – neįmanoma. Šios išvados darytinis remiantis teisės doktrina bei specialiąja teisine literatūra (Mikelėnas, 1995). Neturtinė žala priteisiama tik įrodžius advokato tyčią. Darbo autorės manymu, net ir turtinę žalą ieškovui sunku įrodyti neįrodžius, jog advokatas sąmoningai siekė pakenkti ieškovui. Tokias kategoriškas išvadas autorė daro remdamasi LAT civilinėje byloje pateiktais argumentais, kurioje teismas priima sprendimą netenkinti ieškovės ieškinio dėl žalos atlyginimo dėl advokato veiksmų. Savo sprendimą teismas grindžia tuo, jog civilinėje byloje *nenustatyta, kad advokatas, teikdamas teisines paslaugas ieškovei, buvo nesąžiningas ar veikė prieš jos interesus, nesilaikė Lietuvos advokatų etikos kodekso reikalavimų, ar kitaip neteisėtai veikė prieš klientės interesus* (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, aplinkybė, kad teismas atmetė ieškovės ieškinio reikalavimą, nėra pagrindas daryti išvadą, kad advokatui turi kilti civilinė atsakomybė. Nenustačius atsakovo civilinės atsakomybės, nėra pagrindo priteisti ieškovės reikalaujamą žalą iš advokato draudiko bei iš advokato.

Analizuojant vieną iš būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų – žalą ir jos jos įrodinėjimo bei atlyginimo aspektus darbo autorė norėtų akcentuoti, jog advokato žalos atlyginimas yra specifiškas. Šį specifiškumą lemia tai, jog AĮ 20 straipsnis nustato, jog advokato civilinė atsakomybė už vykdant advokato veiklą fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, draudžiama privalomuoju draudimu. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, jog advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas yra advokato civilinė atsakomybė už advokato, advokato padėjėjų ir kitų advokatų profesinės bendrijos darbuotojų neteisėtais veiksmais padarytą žalą; atitinkamai šio straipsnio 3 dalis nurodo, kad draudiminiu įvykiu laikomi draudimo sutarties galiojimo metu atlikti advokato neteisėti veiksmai, apimantys tiek neteisėtą veikimą, tiek neveikimą bei kurie laikytini objektyviu pagrindu žalai atsirasti

(Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). AĮ 20 straipsnio 9 dalyje nurodyta, jog advokato neteisėtais veiksmais vykdant advokato veiklą padarytą žalą atlygina draudikas, išmokėdamas draudimo sumos neviršijančią draudimo išmoką; tais atvejais, kai draudimo išmokos nepakanka visai žalai atlyginti – žalą padaręs advokatas atlygina faktinės žalos dydžio ir draudimo išmokos skirtumą (Bendrosios civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr.711)) (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Pastarojoje byloje ieškovė pateikė teismui ieškinio reikalavimą dėl netesybų, kilusių iš rangos sutarties, priteisimo. Ieškinio pagrindu pateiktos aplinkybės, jog darbų rangovas atliko darbus nekokybiškai bei nepašalino darbo trūkumų, tad ieškovė rangos sutartį nutraukė. Akcentuotina tai, jog šalys esminiu sutarties pažeidimu laikė nekokybiškus darbų rangovų darbus. Tokias išvadas leidžia formuoti ieškinio dalyku nurodytas reikalavimas priteisti netesybas, kuris grindžiamas rangos sutarties nutraukimu dėl rangovo kaltės. Taigi, vienareikšmiškai sutikime su Vilniaus apygardos teismo pozicija atmesti ieškovės reikalavimą priteisti žalą iš advokato ir jo draudiko kaip nepagrįstą. Teismas nustatė, jog ieškovė nutraukė sutartį dėl rangovo kaltės, o esant šiai sąlygai, sutartis numatė netesybas; taigi pagal ieškinio dalyką ieškinio pagrindas, kurį suformavo advokatas yra tinkamas ir teisėtas. Tad teismas, atmesdamas ieškovės reikalavimą priteisti netesybas sprendime nurodė, jog ieškovės sutarties su rangovu nutraukimas negali būti pripažintas teisėtu ir pagrįstu, nes rangovų atliktų nekokybiškų darbų santykis su bendra sutarties verte negali būti vertinamas kaip esminis sutarties pažeidimas, kuriam esant CK 6.217 5 p. numato vienašališką sutarties nutraukimą. Darbo autorė remdamasi minėta teismų praktika norėtų akcentuoti šioje situacijoje tai, jog ieškovės ieškinio atmetimą sąlygojo ne tai, kad ieškinys buvo paruoštas nekvalifikuotai, o tai, kad ieškovė be pagrindo nutraukė rangos sutartį su rangovu dėl šio kaltės.⁸ Pateiktina dar viena aktuali nagrinėjamai temai dėl žalos atlyginimo teismo nutartis, kurioje ieškovas kreipiasi dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo dėl advokatės neteisėtų veiksmų, pasireiškusių neveikimu (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl neturtinės žalos atlyginimo teismas remiasi CK bei AĮ nuostatomis, kurios nenumato, jog galimas neturtinės žalos atlyginimas dėl advokato neveikimo. Ieškovas taip pat nepateikė jokių patirtą žalą patvirtinančių įrodymų. Dėl turtinės žalos atlyginimo teismas pasisako remdamasis CK 6.253 straipsniu, numatančiu, jog CA nėra taikoma, jei ši kyla dėl trečiojo asmens veiksmų (minėtoje civilinėje byloje – dėl Kauno apylinkės teismo, priėmusio sprendimą atmesti ieškovo

⁸ Paliesta žalos atlyginimo aspektų sąsaja su priežastiniu ryšiu – viena iš būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų advokato civilinei atsakomybei kilti. (Analizuojama tolimesniame darbo skyriuje).

ieškinį veiksmy) bei tuo atveju, jei žala kyla dėl paties nukentėjusiojo veiksmy. Iš pateiktų byloje aplinkybių, šalių pateiktų įrodymų bei teismo argumentų galima teigti, jog žala kilo dėl to, kad ieškovas savalaikiai nepateikė teismui reikalaujamų dokumentų, kuriuos turėjo pareigą jis pats asmeniškai pateikti (juos pametė) – šie ieškovo veiksmai nulėmė tai, jog advokate neturėjo galimybės surašyti kasacinio skundo laiku. Šios aplinkybės leidžia vienareikšmiškai teigti, jog advokatas neatlygina žalos tais atvejais, kai žala kildytina ne nuo jo priklausančių aplinkybių: trečiųjų asmenų veiksmy bei paties nukentėjusiojo kaltės.

Vyraujanti teismų praktika bei įstatyminis reglamentavimas leidžia priėti išvadų, jog ieškovas gali įgyvendinti teisę į visišką nuostolių atlyginimą esant šioms pagrindinėms sąlygoms: žala patirta dėl advokato neteisėtų veiksmy; patirti nuostoliai priskirtini protingoms išlaidoms ir yra faktiškai įrodyti, pagrįsti. Žalos atlyginimo klausimas yra glaudžiai susijęs su kitomis civilinės atsakomybės sąlygomis: neteisėtais advokato veiksmais bei priežastiniu ryšiu – žala atlyginama tais atvejais, kai būtent advokato neteisėti veiksmai sąlygojo žalos kitiems asmenims, pareiškiantiems reikalavimą dėl žalos atlyginimo, atsiradimą. Advokatas neatlygina žalos, jei jos atsiradimas kildytinas dėl trečiųjų asmenų veiksmy bei pačio nukentėjusiojo kaltės – nuo aplinkybių, kurios nepriklauso nuo advokato.

3.3. Priežastinis ryšys

Lyginamojoje sutarčių teisėje akcentuojama, kad priežastinio ryšio egzistavimas kaip sutartinės atsakomybės sąlyga grindžiamas akivaizdžia teisine idėja, kad skolininkas negali būti laikomas atsakingu už tą žalą, kurios jis nesukėlė (*Smiths, 2017*). Lietuvoje priežastinio ryšio samprata pateikiama CK 6.247 straipsnyje: atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmy (veikimo, neveikimo) rezultatu.

Priežastinio ryšio samprata sutartinės atsakomybės srityje nesiskiria nuo sampratos deliktinės atsakomybės atveju. Todėl priežastiniam ryšiui aktualūs ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenyje „Teismų praktika“ Nr. 48 publikuotoje atskirų griežtosios deliktinės atsakomybės atvejų apžvalgoje pateikiami priežastinio ryšio sampratos išaiškinimai. Priežastinio ryšio samprata tiek sutartinės, tiek ir deliktinės atsakomybės atveju nesiskiria. Priežastinio ryšio nustatymas abejoms atsakomybės rūšims nustatomas tų pačių dviejų etapų pagalba: pirmame etape nustatomas faktinis priežastinis ryšys, t.y. vertinama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmy, nustatinėjama, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu

nebūtų buvę neteisėto veiksmo (LAT 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje). Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys. Nustatant teisinį priežastinį ryšį, reikia įvertinti neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą (LAT 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje).

Remiantis skyriuje dėl neteisėtų veiksmų pateikta civiline byla, kurioje ieškovas kreipėsi į teismą dėl netesybų priteisimo akcentuotina, jog faktą, kad atsakovė patyrė žalos nulėmė ne tai, kad advokatas nepatikslino ieškinio, o tai, kad rangovai, su kuriais buvo sudaryta rangos sutartis neatliko kokybiškų rangos darbų pagal sutartį. Iš šių duomenų matyti, jog advokato veiksmai, nors ir nelaikytini kokybiška teisine paslauga vien dėlto, kad advokatas veikė neapdairiai ir nerūpestingai ir nepašalino ieškinio trūkumų per teismo paskirtą laiką, tačiau ne jie buvo priežastis, nulėmusia ieškovei atsiradusius nuostolius. Tai leidžia pagrįstai formuluoti, jog ne visos advokato nekokybiškos teisinės paslaugos sukelia civilinės atsakomybės padarinius advokatui. Tam, kad civilinė atsakomybė dėl advokato nekokybiškų teisinių paslaugų kiltų, ieškovas turi įrodyti, kad egzistuoja priežastinis ryšys dėl advokato atlikto arba neatlikto veiksmo ir žalos atsiradimo, t.y, kad būtent advokato nekokybiška paslauga sąlygojo žalos atsiradimą. Darbo autorė norėtų akcentuoti ir tai, jog priežastinis ryšys gali būti tiek tiesioginis, tiek netiesioginis. Tiesioginiui priežastiniui ryšiui būdinga tai kad teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsiranda tiesiogiai. Netiesioginis priežastinis ryšys pasižymi tuo, kad asmens veiksmais tiesiogiai nėra padarytas neigiamas turpinis poveikis, tačiau sudarytos sąlygos žalai atsirasti (Baltrušaitis, 2008). Žala gali atsirasti ir dėl kelių asmenų neteisėtų veiksmų, tad teismas, vertindamas reikalavimą atlyginti žalą, turi tiksliai nustatyti priežastinį ryšį tarp kiekvieno asmens neteisėtų veiksmų, sąlygojusių žalos atsiradimą (LAT 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje). Darbo autorė norėtų atkreipti dėmesį į tai, jog advokato elgesio ir nuostolių ryšys reiškia, kad advokato veikimas arba neveikimas buvo anksčiau nei atsirado nuostolių, o atsiradę nuostoliai yra skolininko elgesio rezultatas. Priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, jog advokato elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis, nors ir ne vienintelė, visgi nuostoliai neturi pernelyg tolimas advokato elgesio padariny. JAV priežastinio ryšio koncepcija nesiskiria nuo situacijos Lietuvoje. Joje reikalaujama, kad žalos atsiradimas nebūtų pernelyg nutolęs nuo neteisėtų advokato veiksmų. Anot šios koncepcijos - kuo labiau ryšys tarp priežasties ir padarinių yra netiesioginis, tuo atidžiau teismui tenka analizuoti, ar priežastinis ryšys yra pakankamas (LAT 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui, tokie advokato veiksmai kaip: nespėja paruošti ieškinį ar pateikti procesinių dokumentų laiku – teismo pripažinti kaip neteisėti, jeigu šis aplaidumas ir tinkamo laipsnio rūpestingumo neužtikrinimas sąlygotų kliento atleidimą iš

darbo, kas remiantis įstatymais laikytina žala, nuostoliais. Visgi, profesinė civilinė atsakomybė nebūtų pripažinta, jei klientas advokatą pasitelktų jau po to, kai pats paruošė bei pateikė procesinius dokumentus. Taigi, pirmuoju atveju – advokato veiksmai buvo priežastis atsirasti žalai, antruoju – kliento. Darbo autorė norėtų akcentuoti ir tai, jog priežastingumas nebūtinai būtų konstatuotas, jeigu advokato pasirinkta atstovavimo taktika pasirodytų neefektyvi. Pasirinkta advokato strategija ne visuomet suveikia, tad tai automatiškai nereiškia, jog advokatas, pasirinkdamas konkrečią taktiką elgėsi nerūpestingai, nes advokatas gali prižadėti klientui, jog dės maksimalias pastangas, tačiau ne garantuos konkretaus rezultato (*Lynton, 1993*). Tai leidžia pagrįstai darbo autorei teigti, jog taktikos advokato profesinėje veikloje pasirinkimas nelemia advokatui profesinės civilinės atsakomybės kilimo. Turėtų būti vertinamos visos aplinkybės bei tikimybė kaip kitas kvalifikuotas advokatas būtų pasielgęs atitinkamoje situacijoje bei ar tai būtų nulėmę teigiamą rezultatą klientui, ar visgi – ne.

Priežastinio ryšio vertinimas tiesiogiai priklauso nuo kitų civilinės atsakomybės sąlygų: neteisėtų advokato veiksmų bei žalos. Šias išvadas darbo autorė daro remdamasi teismo argumentais. Minėtoje byloje ieškovas nepagrindė teiginių apie šio patirtą turtinę bei neturtinę žalą; taipogi nepateikė jų dydį patvirtinančių įrodymų. Taigi, neesant neteisėtų veiksmų bei neįrodžius, jog ieškovas patyrė turtinę bei neturtinę žalą – nėra ir priežastinio ryšio (Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. sprendimas civilinėje byloje). Ankstesnėse darbo dalyse analizuotoje civilinėje byloje (Kauno apygardos teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje) pateiktos aplinkybės, kurios taip pat patvirtina, jog tais atvejais, kai advokatas negali laiku ir tinkamai atlikti savo pareigų, paruošti teismui procesinių dokumentų dėl to, kad klientas nebendradarbiauja su advokatu, nepateikia advokato reikalaujamų dokumentų laiku arba neturi galimybės jų pateikti dėl praradimo – nesietini su advokato neteisėtais veiksmais bei kalte, kitaip tariant – nėra priežastinio ryšio tarp advokato atliktų ar neatliktų veiksmų bei rezultato (kilusios žalos).

Ne už visas advokato nekokybiškas teisines paslaugas kyla civilinė atsakomybė advokatui. Tam, kad egzistuotų ši galimybė, turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp advokato suteiktos nekokybiškos teisinės paslaugos ir žalos atsiradimo. Advokato nekokybiška teisinė paslauga, reikiamo rūpestingumo laipsnio neužtikrinimas, tam tikrų veiksmų nekvalifikuotas atlikimas arba neatlikimas, kai buvo būtina atlikti - turi būti laikomas pagrindine priežastimi nulėmusia nuostolių atsiradimą.

3.4. Kaltė

Kaltė – tai civilinės atsakomybės sąlyga, kuri kaip ir Lietuvoje, taip ir daugelyje civilinės teisės tradicijos valstybėse yra būtina sąlyga. Šios sąlygos nustatymo prasmingumas ir reikalingumas grindžiamas tuo, kad skolininkas gali būti atsakingas tik už kaltais veiksmais padarytą žalą (KÄTZ, 2017). Kita vertus, klientui įrodyti kaltės sąlygą advokato veiksmuose praktikoje yra sudėtinga, todėl atsakomybė su kalte turi išimčių. Lietuvoje įstatymų leidėjas atsižvelgdamas į sunkumus, su kuriais susiduria ieškovas, įrodinėdamas skolininko kaltę, nustatė skolininko kaltės prezumpciją. Ši kaltės prezumpcija įtvirtinta CK 6.248, išskyrus įstatymo numatytas išimtis. Nors skolininko kaltė, esant įrodytoms visoms kitoms trims analizuotoms civilinės atsakomybės sąlygoms yra preziumuojama, skolininkas, vadovaudamasis leistinomis įstatymo priemonėmis šią kaltės prezumpciją gali paneigti ir įrodyti priešingos šalies – ieškovo kaltę (LR CPK, 2002). CK 6.248 straipsnio 2 dalis nurodo, kad kaltė kaip civilinės atsakomybės sąlyga gali pasireikšti tyčia bei neatsargumu. Nors CK nepateikia nei tyčios, nei neatsargumo sampratų, neatsargumas teismų praktikoje gana plačiai plėtojama sąvoka, kuri skirstoma į paprastą ir didelį. Paprastasis - tai griežtesnių rūpestingumo, atidumo taisyklių pažeidimas (Mikelėnas, 2003). Tuo tarpu didelis neatsargumas suprantamas kaip kaltės forma, kuri pasireiškia neprotingu arba išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu, kai asmuo nėra tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai būtina esamomis aplinkybėmis (LAT 2017 m. balandžio 13 d. sprendimas civilinėje byloje). Tyčios klausimu kasacinis teismas yra nurodęs, kad asmuo padaro žalą tyčia, kai siekia padaryti to tipo žalą arba atitinkamai elgiasi žinodamas, kad konkreti žala atsiras arba labai tikėtina, kad atsiras. Pavyzdžiui, advokatas tuo pačiu metu atstovauja savo klientą, atstovauja ir konsultuoja jo šeimos narius ar kitus asmenis dėl to pačio intereso, nors žino, jog ateityje gali kilti tarp jų interesų konfliktas. Tokiais savo neteisėtais veiksmais advokatas ne tik pažeidžia sutartį su atstovaujamaisiais asmenimis, profesinės etikos taisyklės, pagrindinius veiklos principus, kurie reikalauja vengti galimo interesų konflikto, bet ir bendruosius bendražmogiškus sąžiningumo principus.

Deliktinės atsakomybės be kaltės atveju žalą sukėlusio asmens kaltės nereikia nustatyti, tačiau teisinę reikšmę sprendžiant dėl atlygintinos žalos dydžio turi paties nukentėjusiojo kaltės forma, nes jo tyčia ir didelis neatsargumas yra pagrindas mažinti arba šalinti žalą padariusio asmens atsakomybę.⁹ Remiantis CK 6.248 straipsnio 3 dalimi laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu

⁹ „Dėl atsakomybės sąlygų pagal generalinio delikto taisyklę“. Rinktinė praktika.[Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/teise/default.aspx?id=999&cid=71389> [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].

atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Ši norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kaltė apima ir neteisėtus veiksmus. Tai reiškia, kad kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama, ar asmens elgesys atitiko tvarkingo, rūpestingo, padoraus asmens elgesio standartą. Kaip analizuota, advokatui taikomi padidinto rūpestingumo ir atidumo standartai ir net menkiausia klaida jo profesinėje veikloje gali sukelti žalos kitiems asmenims, ko pasekoje nulemti civilinės atsakomybės atsiradimą. Atitinkamu atveju vertinami ne įprasto proto asmens veiksmai panašioje situacijoje, tačiau kitų advokatų ar panašią profesinę riziką prisiimančių savo profesinėje veikloje asmenų veiksmai, kaip jie būtų pasielgę atitinkamomis sąlygomis panašioje situacijoje; o nustačius tokio elgesio neatitiktį, konstatuojamas asmens kaltas elgesys, kuris kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą, ir kaltės elementą. Jeigu tokiu elgesiu sukeliama žalos kitam asmeniui, tai yra pagrindas reikalauti žalos atlyginimo. Akcentuojama tai, jog teismui nustačius minėtų profesijos atstovų neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos ar nuostolių atsiradimą, jo kaltė preziumuojama. Priešingai yra kaltės įrodinėjimo procese, kuriame kaltės prezumpciją privalo paneigti atsakovas (LAT 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, advokatas paneigdamas kaltės prezumpciją galėtų įrodinėti, jog kaltas dėl žalos atsiradimo yra pats ieškovas. Pažymima, jog civilinė atsakomybė advokatui nekyla dėl trečiojo asmens veiksmų (kaip, pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismo, priėmusios sprendimą atmesti ieškinį veiksnių) bei paties nukentėjusiojo veiksmų, dėl kurių kaltas pats nukentėjęs ir dėl jo paties veiksmų padidėjus nuostoliams (Kauno apygardos teismo 2019 m. sprendimas civilinėje byloje). Tai laikytina tokiais nukentėjusiojo veiksmais kaip nebendradarbiavimas su advokatu, reikiamų dokumentų ir informacijos neteikimas.

Kaltės prezumpcija teisiškai įgauna prasmę tik tuomet, kuomet įrodomos visos kitos civilinės atsakomybės sąlygos. Tai vienintelė civilinės atsakomybės sąlyga, kurios įrodinėti ieškovui nereikia; įrodinėjimo našta – paneigti kaltės prezumpciją įrodinėjant, jog žala atsirado dėl trečiųjų asmenų kaltės ar dėl pačio nukentėjusiojo veiksmų – tenka advokatui. Įrodžius advokato neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį - advokatas laikytinas kaltu dėl to, jog nesuteikė kokybiškų teisinių paslaugų, ko pasekoje jam kyla civilinė atsakomybė už suteiktas nekokybiškas paslaugas, kurių suteikimas yra kiekvieno advokato profesinė veikla ir pareiga.

IŠVADOS

1. Kokybiškų advokato teikiamų teisinių paslaugų samprata nėra siejama tik su įstatymuose reglamentuotų procesinių veiksmų tinkamu atlikimu, bet ir su tinkamu bendradarbiavimu su klientu, visapusiškos informacijos atstovaujamajai šaliai suteikimu, maksimalių pastangų dėjimu, siekiant kuo didesne apimtimi apginti atstovaujamojo teisėtus interesus bei su profesinių pareigų vykdymu rūpestingai, kartu vadovaujantis ir profesinės etikos taisyklėmis bei bendražmogiškaisiais principais. Atitinkamai nekokybiškos teisinės paslaugos suteikimas sietinas su žalos padarymu sutarties šalims arba tretiesiems asmenims, kurios atsiradimas kildytinas iš advokato pareigų nevykdymo arba nerūpestingo vykdymo.
2. Advokatui kyla civilinė atsakomybė ne visuomet šiam suteikus nekokybišką teisinę paslaugą – tam būtinas visų civilinės atsakomybės sąlygų konstatavimas advokato veiksmuose, kurių įrodinėjimo našta tenka žalą dėl advokato profesinių pareigų vykdymo patyrusiam ir besikreipiančiam dėl žalos atlyginimo asmeniui. Sutarties sudarymo faktas arba sutartinių santykių tarp šalių nebuvimas nulemia civilinės atsakomybės taikymo advokatui formą.
3. Išimtinai visų advokatų teikiamų teisinių paslaugų vidinės kokybės kontrolė bei vertinimas, manytina, nėra būtinas. Tokios išvados darytinos dėl esančios formalizuotos ir laikui bėgant vis stiprinamos išorinės teisinių paslaugų kontrolės, kuri pasižymi itin griežtais išsilavinimo, kvalifikacijos, jos tobulinimo ir kitų reikalavimų reglamentavimu būsimiems ir jau profesinę veiklą vykdančioms advokatams bei kokybiškų advokato teisinių paslaugų preziumavimo. Teigtina, jog klientas gali būti nepatenkintas ir dėl kvalifikuoto advokato darbo, jei nepasiektas norimas rezultatas, ko advokatas garantuoti negali. Siūlytina, kad nuolatinis advokato kvalifikacijos kėlimas bei drausminės atsakomybės už nekokybiškas teisinės paslaugas sugriežtinimas arba periodinis žinių patikrinimas būtų organizuojamas tik tų advokatų, dėl kurių gaunami pakartotiniai skundai dėl nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimo. Šios priemonės galėtų būti naudojamos kaip advokatų vidinės veiklos vertinimo kontrolė, nes visgi advokato kompetencija bei teisinių paslaugų kokybė priklauso nuo jo turimų teisinių žinių kiekio.

Iš įžangoje išsikeltų uždavinių analizės ir pasiekto tikslo atskleisto išvadose manytina, jog:

Visuomenėje neįmanoma pasiekti tokio lygio, jog turėtume tobulus advokatus, kurie niekada nesuklystų. Manytina, jog kartą pritaikyta profesionaliam, bet netobulam advokatui drausminė nuobauda prisideda prie aukščiausių visos advokatų bendruomenės narių veiklos standartų bei teisingos vertybinės sistemos bei principų susiformavimo ir tai puikiai patvirtina visa advokato profesijos ir teisinių paslaugų prigimties raida ir istorija.

Miglė Poškaitė

LITERATŪROS SĄRAŠAS

NORMINIAI TEISĖS AKTAI

TARPTAUTINIAI TEISĖS AKTAI

1. Code of Conduct for European lawyers; [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ccbe.eu/fileadmin/user-upload/NTCdocument/EN/Code/of/conductp1-1306748215.pdf>; [žiūrėta 2020 rugsėjo 16 d.].
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, keista protokolu Nr. 11, (su papildomais protokolais ir papildymais) Nr. 1,4, 6, 7; 1950m. lapkričio 4d. Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3016.
3. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Roma, 1950 m. lapkričio 4d. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.
4. Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodeksas, priimtas 1988 m. spalio 28d. CCBE plenarinėje sesijoje [interaktyvus].
Prieiga per internetą: http://www.ccbe.org/doc/LT/code2002_lt.pdf [žiūrėta 2020 rugsėjo 16 d.].

LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMAI BEI KITI TEISĖS AKTAI

5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo konstituciniu aktu *Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje įstatymas*. Valstybės žinios, 2004, Nr. 111-4123.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864 Vilnius (Galiojanti suvestinė redakcija 2020 m. gegužės 15 d. – 2021 m. vasario 31 d.).
8. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632; (galiojanti suvestinė redakcija 2020 m. birželio 1 d.).
9. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. 2002 m. vasario 28 d. Valstybės žinios. Nr. 36-1340; (galiojanti suvestinė redakcija 2020 m. birželio 9 d. / 2020 m. gruodžio 31 d.).
10. Lietuvos Respublikos Advokatų etikos kodeksas. 2016 m. balandžio 22 d. Nr. 1R-133, Vilnius
11. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. Valstybės žinios, 2000 Nr. 30-827;(Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2020 m. birželio 15 d.).
12. Lietuvos Respublikos advokatūros *įstatai, patvirtinti 2017 m. gegužės 5 d. Visuotiniame advokatų susirinkime*.

13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės“ 2004 m. rugpjūčio 26 d. Nr. 1067 Vilnius; (Galiojanti suvestinė redakcija nuo 2015 sausio 1 d.).
14. Lietuvos advokatų tarybos 2020 m. nutarimas „Dėl advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo aprašo“ [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.advokatura.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai.html> [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO NUTARIMAI

15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 8 straipsnio pirmosios dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ Valstybės Žinios, 1996, Nr. 67-1628.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 26 straipsnio 3 ir 4 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2001, Nr.14-445.
17. Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas „Dėl aribojimų advokatui atstovauti arba ginti teisme“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta316/content> ; [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. spalio 30d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.96 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2008, Nr.126-4816.
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011m. rugsėjo 28d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008m. birželio 3d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2011, Nr. 118-5564.
20. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašas: įsakymas. 2016; [interaktyvus]; Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a378c7c008c511e687e0fbad81d55a7c?jfwid=-g0zrz2ge6> [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].

TEISMŲ PRAKTIKA

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *A. M. v. Lietuvos advokatų taryba*. Nr. 3K-3-584/1999, 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *V. L. v. Lietuvos advokatų taryba*. Nr. 3K-3-1243/2000.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-33389/2007.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26/2007; 2015 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-42-969/2015.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-460/2008; 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-118/2010; 2018 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 2 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *P. S. v. Z. S. ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-73/2009; 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *J. J. v. J. N.*, bylos Nr. 3K-3-473/2014
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *J. G. v. L. S.*, bylos Nr. 3K-3-461/2010, 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *J. J. v. J. N.*, bylos Nr. 3K-3-473/2014.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-442/2011.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. liepos 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-327/2012.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *D. V., UAB „Trinapolis“ v. Nordea Bank Finland Plc*, Nr. 3K-3-520/2012.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-215/2012; 2013 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-598/2013; 2017 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2012.

33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-173/2013.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10/2014; 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-489/2014.
36. Lietuvos Apeliacinio teismo civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje *Dėl drausminės nuobaudos panaikinimo*; Nr. 2-819-653/2014
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2015.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *Dėl teisinių paslaugų sutarčių kaip sudarytų dėl apgaulės pripažinimo negaliojančiomis*. Nr. 3K-7-149-706/2015.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sprendimas civilinėje byloje “*Dėl Lietuvos advokatūros Advokatų garbės teismo sprendimo panaikinimo* civilinėje byloje 3K-3-165-684/2015
40. Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-106-513/2016.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-180-378/2017, 29 punktas.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-378/2017, 50 punktas.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-99-701/2017.
44. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1828-734/2017
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-190-248/2018, 23 punktas.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-687/2018, 22 punktas.
47. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 14d. sprendimas civilinėje byloje “*Dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo* Nr. e2-1944-454/2019.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148-248/2019, 77 punktas.

49. Kauno apylinkės teismo 2019 m. balandžio 30 d. Sprendimas civilinėje byloje Nr. E2-1944-454\2019
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-823/2020.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

51. DANIŠAUSKAS, Gintautas. *Teisinės paslaugos samprata*, Jurisprudencija, 1999, t. 13(5); p.131
52. DRAKŠAS, Romualdas. *Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos*. Vilnius: Justitia, 2012.
53. GENZELIS, Bronislovas. *Sokrato moralės filosofija*. Filosofijos istorijos chrestomatija. Antika. Vilnius: Mintis, 1977, p.137.
54. IVANAUSKIENĖ, Evelina. *Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencijos sprendimo būdai*, Jurisprudencija, 2015, p. 295-317.
55. JONAITIS, M; ŽALĖNIENĖ, I. *Kai kurie atstovavimo instituto reglamentavimo romėnų teisėje klausimai*. Jurisprudencija, 2008, Nr.7(109)
56. KABIŠAITIS, Andrius. „*Paslaugų sutartis – Lietuvos civilinės teisės naujovė*“, Justitia, 2003 m. t.5, p.47
57. KROLIENĖ, Ingrida. *Teisinės pagalbos kokybės vertinimo kriterijai*. Lietuvos advokatūra, 2011,1-2
58. KROLIENĖ, Ingrida. *Teisinės pagalbos kokybės vertinimas (ivairių valstybių patirtis)*. Lietuvos advokatura, 2011, Nr.3 (40).
59. LASTAUSKIENĖ, Giedrė. *Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė*, Jurisprudencija 2013, p. 1473
60. MACHOVENKO, J. (2013). *Teisės istorija*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras.
61. MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I). Vilnius: Justitia, 2003, p. 339.
62. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: Lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 227
63. MONTVYDIENĖ, Inga. *Advokattų kvalifikacijos įtaka teisinių paslaugų kokybei*. Lietuvos advokatura, 2009, Nr.3(32).
64. NEKROŠIUS, I; *et all*. *Romėnų teisė*. Kaunas: Vijusta, 1999.

65. POSNER, R.A. *Jurisprudencijos problemos*. Vilnius. Eugrimas, 2004.
66. ŽALĖNIENĖ, Inga. *Kai kurie atstovo atsakomybės civiliniame procese taikymo teoriniai aspektai*. Jurisprudencija, 2004, t.52(44); p. 144.

UŽSIENIO SPECIALIOJI LITERATŪRA

67. KÄTZ, Hein. *European Contract Law*. Second edition. Oxford University Press, 2017, p. 244.
68. SMITS, J. *Contract Law A Comparative Introduction*. Second edition. Elgar publishing, 2017, p. 222–223.

KITI ELEKTRONINIAI ŠALTINIAI

69. BADARAS, Vytautas. *Advokatas – profesionalus atstovas civiliniame procese*. MRU. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius, 2013.
70. Lietuvos Advokatūros Advokatų garbės teismo 2019 m. kovo 19 d. ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.advokatura.lt/lt/i-pradzia.html> [žiūrėta 2021 sausio 3 d].
71. Drausmės komiteto tyrimų apžvalga. 2018 m. advokatūros veiklos ataskaita Visuotiniame 2019 m. advokatų susirinkime, p. 156 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.advokatura.lt [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].
72. Lietuvos Advokatūros advokatų taryba. Sprendimas. *Skundų priėmimo ir nagrinėjimo tvarkos 2018-06-12 aprašas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.advokatura.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai/119.html?backlink=%252Flt%252Fpaieska%252Fresults%252Fp0.html> [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].
73. *Skundų dėl advokatų galimų veiklos ir (ar) profesinės etikos pažeidimų priėmimo ir nagrinėjimo bei galimų pažeidimų tyrimo Lietuvos advokatūroje tvarkos atmintinė. 2020* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.advokatura.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai/119.html?backlink=%252Flt%252Fpaieska%252Fresults%252Fp0.html> [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].

74. *Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje, 2018* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67>; [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].
75. JUDICKIENĖ, Jurgita. *Teisinių paslaugų kokybės kriterijai: ar šiandienos rinkoje jie veikia?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ljaa.org/failai/236-Jurgita-Judickiene-Teisiniu-Paslaugu-Teikimo-Kriterijai.pdf> [žiūrėta 2021 sausio 19 d.].
76. BENDARAVIČIŪTĖ, Rugilė. *Bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas kaip deliktinės atsakomybės atsiradimo sąlyga*: 2011 magistro darbas, p.51.
77. NIKARTAS, Simonas. *Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: Gairės Europos Sąjungos šalims, 2018* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/ual-Aid_Guidelines-for-EU-Member-States_LT.pdf; [žiūrėta 2021 sausio 16 d.].
78. NIKARTAS, Simonas. *Teikti teisinę pagalbą turėtų būti garbė*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2019/02/09/simonas-nikartas-teikti-teisine-pagalba-turetu-buti-garbe/>; [žiūrėta 2021 sausio 19 d.].

SANTRAUKA

Advokato civilinė atsakomybė už nekokybiškų teisinių paslaugų suteikimą

Miglė Poškaitė

Advokato teikiamos teisinės paslaugos pasižymi visuotiniu naudingumu ir reikalingumu, tad tam, kad būtų tinkamai patenkinamas tokių paslaugų vartotojų ir viešo intereso poreikis dėl teisinių paslaugų kokybės užtikrinimo, šios privalo atitikti valstybės teisinės sistemos diegiamus pagrindinius veiklos principus, aukštesnius standartus bei profesinės etikos normų reikalavimus, kurie yra objektyviai būtini sėkmingam advokato profesinės veiklos vykdymui.

Tad šio darbo pirmoje dalyje autorė analizuoja advokato teikiamų teisinių paslaugų turinį, prigimtį, nekokybiškų teisinių paslaugų atvejus bei pagrindinius advokato veiklos principus bei jų reikšmę. Antroji darbo dalis skirta advokato civilinės atsakomybės, jos dvilypumo bei santykio su drausmine atsakomybe analizei. Taip pat nagrinėjamos advokato civilinei atsakomybei kilti būtinosios civilinės atsakomybės sąlygos, jų nustatymo aspektai bei problematika, kuri atsiskleidžia teismų praktikoje. Vertinant advokato nekokybiškų teisinių paslaugų atvejus, apimamas ir drausminės atsakomybės pritaikymo institutas, tvarka ir jo pritaikymo reikšmė, kuri atsiskleidžia Advokatų garbės teismo sprendimuose. Tiek drausmių bylų, tiek ir civilinių bylų dėl advokato civilinės atsakomybės atvejų analizė leidžia formuluoti išvadas, kurios susijusios su nekokybiškos teisinės paslaugos suteikimu ir to sąlygotu žalos tretiesiems asmenims atsiradimu, atsiradimo priežastimis, pasekmėmis bei galimomis prevencinėmis priemonėmis siekiant užtikrinti visiems, besikreipiantiems asmenims dėl advokato teisinių paslaugų kokybišką teisinę paslaugą, kurios užtikrinimas siejamas su visai visuomenei svarbiu viešo intereso užtikrinimu bei kuris yra konstitucinio lygmens. Viso darbo metu siekiama atsakyti į klausimus, iš kur advokatui kyla pareiga teikti kokybiškas teises paslaugas, kokios paslaugos teisės doktrinoje bei Lietuvos teismų praktikoje laikytinos kokybiškomis, kokios ne ir tai - ar sąvoka "profesinė" atsakomybė suponuoja griežtesnius standartus, vertinant advokato elgesį.

SUMMARY

Attorneys ' liability for the quality of provided legal services

Miglė Poškaitė

The legal services provided by a lawyer are of general interest and necessity. Therefore, in order to properly satisfy the needs of the users of such services and the public interest in providing legal services, they must comply with the basic operating principles, higher standards and professional ethics required by the state legal system, which are objectively necessary for successful professional practice. Therefore, in the first part of this work, the author analyses the content and nature of legal services provided by a lawyer, the cases of poor quality legal services and the main principles of a lawyer's activity and their significance. The second part of the work is devoted to the analysis of the civil liability of a lawyer, its duality and the relationship with disciplinary liability. The conditions of civil liability necessary for the civil liability of a lawyer, the aspects of their establishment and the problems that are revealed in the case law are also examined. The assessment of cases of poor legal services of a lawyer also includes the institute of application of disciplinary liability, the procedure and the significance of its application, which is revealed in the decisions of the court of Honor of advocates. The analysis of both disciplinary and lawyer's civil liability cases allows conclusions to be drawn regarding the provision of poor legal services and the resulting damage to third parties, their causes, consequences and possible preventive measures to ensure that all persons seeking legal advice of a high quality legal service, the provision of which is connected with the provision of the public interest important for the whole society and which is of the Constitutional level.

Throughout the work, the aim is to answer questions about where a lawyer is obliged to provide quality legal services, what services are considered high quality in legal doctrine and Lithuanian court practice, and what is not – whether the term “professional” responsibility presupposes stricter standards, when assessing a lawyer's behavior.